

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA RIJEČ

BROJ 868

6. PROSINCA 2019. CIJENA 50 DINARA

Hrvatski program gostovao u Srbiji

Pun ruksak kulture

6

Radni susret hrvatskih udruga
kulture održan u Stanišiću
**Predstavljen projekt
novog preporoda**

8

U Zagrebu održan
25. Forum hrvatskih manjina
**Povijest i nacionalni
identitet – odnos
i posljedice**

12

Vanja Petković, ekologinja,
utemeljiteljica udruge
Čepom do osmjeha
**Ako ne možete
dati sebe, ovo nije
posao za vas**

26

Godišnji koncert
HGU Festival bunjevački pisama
Rasli smo pjevajući

29

HKD Vladimir Nazor Stanišić
**Ikavica – od Like
do Bačke**

32

Godišnji koncert
HKC-a Bunjevačko kolo, Subotica
**Plodovi rada
okrunjeni uspjehom**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova

Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,

24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Ladislav Suknović (predsjednik), Josip Stanić (zamjenik predsjednika), Branimir Kuntić, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ivan Ušumović

e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

V. D. GLAVNE I ODGOVORNE UREDNICE:

dr. sc. Jasminka Dulić (urednica@hrvatskarijec.rs)

LEKTOR:

Zlatko Romić

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

Zvonko Sarić

(koordinatore dopisne službe)

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Davor Bašić Palković

(novinar, urednik rubrike kultura)

Ivana Petrekanić Sič

(novinarka i korektorica)

Željka Vukov

(novinarka, urednica društvene rubrike)

Zlata Vasiljević (novinarka dopisništva Sombor)

Suzana Darabašić (novinarka dopisništva Srijem)

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić (pravnik@hrvatskarijec.rs)

Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

KOMERCIJALISTICA:

Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Doo Magyar Szó Kft Novi Sad

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija

u publikaciji Biblioteka

Matice srpske, Novi Sad

32+659.3(497.113=163.42)

Pisat ću i dalje...

Nakon puna tri mandata (to jest dvanaest godina, plus još devet mjeseci kao vršiteljica dužnosti urednika) došlo je vrijeme da netko drugi preuzme tu odgovornu ali i prilično nezahvalnu poziciju – glavne i odgovorne urednice. Za ovih skoro trinaest godina, koliko sam bila urednica i šesnaest godina koliko sam uposlena u NIU *Hrvatska riječ*, puno se toga dogodilo, puno je tekstova napisano, pregledano, redigirano, puno je bilo dogovora, razgovora, prepirki i svakodnevnih odluka, puno zadovoljstva urađenim ali i nezadovoljstva loše urađenim i propuštenim. Nova urednica stupa na dužnost već od sljedećeg broja, o tome odlučuje Upravni odbor ustanove na sjednici koja se održala u srijedu navečer, u danu kada smo zaključili ovaj broj. Na natječaj je pristigla samo jedna prijava, pa je za pretpostaviti da velike rasprave ni iznenađenja neće biti. No, kako nije uputno izvještavati o događajima koji se nisu dogodili (makar je i toga bilo u našem tjedniku, jednom ili dva puta) sačekat ćemo sljedeći broj da izvijestimo što je Upravni odbor odlučio na sjednici.

O tome što je bilo teško i ružno za sve ove godine pisala sam više puta. Mnogi govore kako je novinarstvo u Srbiji u teškoj, skoro bezizlaznoj situaciji, izloženo pritiscima i cenzuri, kao i sami novinari čija je profesija postala slabo plaćena i potcijenjena. Pri tome je ostala, kao i prije, profesija puna stresova, neugodnosti i nerazumijevanja. Što je najgore, kada isključimo neosnovane pritiske pa i nasilje spram novinara, čini se da je i sama profesija ostala bez kriterija o tome što je a što nije novinarstvo i da se ni dva novinara u istoj redakciji ponekada ne mogu oko toga složiti. A napose ne novinari iz tzv. manjinskih redakcija, gdje se uz standardna zanatska i profesionalna pitanja nužno postavljaju i pitanja kakav to treba biti manjinski tjednik.

A što je bilo lijepo? Lijepo je bilo puno toga, a najljepše je bilo kada tvoj rad cijene i uvažavaju, osobito kada pohvale dolaze od čitatelja ili pak kolega i stručnjaka poput onih iz Novosadske novinarske škole.

U svakom slučaju, utipkajte na internetu bilo koju temu koja se tiče Hrvata u Srbiji, najvjerojatnije je da će vam se otvoriti stranice *Hrvatske riječi*. Jer, ne samo da smo ispratili skoro svaki događaj koji se tiče Hrvata u Srbiji nego smo nastojali i sami inicirati i pisati o temama o kojima ne piše nitko drugi, a od značaja su za Hrvate u Srbiji. Pisat ću i dalje, sada oslobođena uredničkih odgovornosti i poslova, a okvir za sliku će ubuduće davati nova urednica.

J. D.

Susret predstavnika HNV-a i Ministarstva kulture RH

Predsjednik Izvršnog odbora Hrvatskog nacionalnog vijeća **Lazar Cvijin** i član Izvršnog odbora HNV-a zadužen za kulturu **Darko Sarić Lukendić** sastali su se u petak, 29. studenoga, u Zagrebu s predstavnicima Ministarstva kulture Republike Hrvatske – posebnom savjetnicom ministrice kulture i članicom Međuvladinog mješovitog odbora dr. sc. **Ivom Hraste-Sočo**, voditeljem Odjela za etnografsku i nematerijalnu kulturnu baštinu u Ministarstvu kulture RH **Mladenom Kuharom** i pomoćnikom ravnateljice zagrebačkog Instituta za etnologiju i folkloristiku dr. sc. **Tvrtkom Zebecom**.

Izravni povod za sastanak u Ministarstvu bili su naredni koraci na planu upisa *Dužijance* na UNESCO-vu listu nematerijalnog kulturnog naslijeđa. Darko Sarić Lukendić s tim u vezi podsjeća kako su predstavnici HNV-a početkom rujna na ovom planu zatražili stručnu pomoć uposlenika ovog ministarstva, te navodi ostale teme razgovora:

»Razgovarali smo i o stručnoj pomoći Ministarstva kulture RH na planu formiranja popisa materijalnog kulturnog naslijeđa Hrvata u Srbiji, koji još ne postoji, a koji je nužan preduvjet da bismo mogli početi s aktivnostima na planu zaštite pokretne i nepokretne materijalne kulturne baštine Hrvata koji na području Vojvodine žive već više stoljeća i koji su stoga ostavili neizbrisiv trag i dali svoj puni doprinos javnom, kulturnom i znanstvenom životu ovih prostora. Dogovoreno je da se u prvoj polovici naredne godine održi edukacija za stručnjake koji bi radili na izradi ovog popisa, u sljedećim područjima: tradicijsko graditeljstvo,

sakralno graditeljstvo, dvorci i kurije, profana arhitektura, te kada govorimo o pokretnoj materijalnoj baštini na planu etnografskih pokretnih zbirki, dokumentacijskih zbirki kao i kulturno-povijesne ili povijesno-umjetničke crkvene inventare. S naše strane trebamo pripremiti prikaz do sada poduzetih koraka, zakonske regulative, strateških dokumenata i popisnih listi što ih je usvojila Srbija. Razgovarali smo i o mogućnosti da se udruga koja su iskazale potrebu za kupnjom i/ili obnovom tehnike koju koriste (računalo, štampač, razglasna i scenska tehnika i sl.) interventno pomogne pri kupnji istih.»

Ovom su prigodom predstavnici HNV-a posebnoj savjetnici ministrice kulture Ivi Hraste-Sočo uručili pozivnicu za ministricu i nju na Dan zajednice koji će biti održan u Subotici idućeg petka, 13. prosinca.

I. P. S.

Predsjednički izbori u RH

Aktivna registracija birača nije obvezna

Izbori za predsjednika Hrvatske bit će održani u nedjelju, 22. prosinca, a na njima pravo glasanja imaju i hrvatski državljani s prebivalištem izvan Hrvatske, pa tako i oni koji žive u Srbiji. Glasovanje će se u Srbiji provoditi na biračkim mjestima u Konzularnom uredu Veleposlanstva Hrvatske u Beogradu (Kneza Miloša 82/I. kat) i Generalnom konzulatu Hrvatske u Subotici (Maksima Gorkog 6).

Birači koji imaju hrvatsku e-osobnu iskaznicu s podatkom o prebivalištu izvan RH ne moraju se aktivno registrirati već će, po službenoj dužnosti, biti aktivno registrirani za državu i konzularno područje prema adresi prebivališta. S druge strane, birači koji nemaju hrvatsku osobnu iskaznicu s podatkom o prebivalištu izvan Hrvatske mogu se aktivno registrirati, ali ukoliko to ne učine na dan izbora na mjestu glasanja bit će im izdana potvrda kojom će ostvariti svoje pravo glasanja. Rok za podnošenje zahtjeva za prethodnu i aktivnu registraciju je do srijede, 11. prosinca 2019.

Adrese za dostavu zahtjeva za prethodnu i aktivnu registraciju:

Konzularni ured Veleposlanstva Republike Hrvatske u Republici Srbiji, Beograd, Kneza Miloša 82/I. kat; 011 3679 140 faks: 011 3613 566 i e-mail: crocons.beograd@mvep.hr

Generalni konzulat Republike Hrvatske u Subotici, Maksima Gorkog 6; tel: 024 659 900 faks: 024 556 158 i email: gkrh.subotica@mvep.hr

Predsjednik DSHV-a poziva hrvatske državljane na registraciju za izbore

Predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini **Tomislav Žigmanov** pozvao je i apelirao na sve članove i simpatizere DSHV-a, koji su državljani i Hrvatske, da se uključe u izborni proces za izbore za predsjednika Hrvatske, koji će biti održani 22. prosinca. Birači koji nemaju prebivalište u Hrvatskoj trebaju obaviti aktivnu registraciju u konzularno-diplomatskim predstavništvima Hrvatske u Srbiji, to jest u Beogradu i Subotici, do srijede, 11. prosinca 2019. godine. Svojim sudjelovanjem u izborima za predsjednika Hrvatske, Hrvati u Srbiji trebaju iskoristiti svoje zakonom zagatirano pravo i tako očitovati svoju djelatnu zainteresiranost za budućnost svoje matične domovine. Mjerodavna tijela DSHV-a veoma skoro će donijeti i odluku o konkretnoj podršci na ovim izborima.

Mjesto pod suncem

Početkom godine Liga socijaldemokrata Vojvodine i Vojvođanska partija potpisale su sporazum o suradnji i najavili širenje i okupljanje oko *Vojvođanskog fronta*. Lider LSV-a **Nenad Čanak** tada je izjavio kako takav tip okupljanja u Vojvodini može biti sjeme iz kojeg može izrasti i podsjećanje ljudi u centralnoj Srbiji i Beogradu da građanska, nadnacionalna i demokratska opcija nisu zauvijek nestale i da one imaju svoje predstavnike. Početkom studenoga taj sporazum je potpisao i Demokratski savez Hrvata u Vojvodini. Nedavno, 26. studenoga, te tri stranke usvojile su u Subotici *Memorandum o budućnosti Vojvodine* na zajedničkoj sjednici njihovih predsjedništava.

»Naše je strateško opredjeljenje da svi građani Vojvodine, bez obzira na nacionalnu, vjersku, zavičajnu ili bilo koju drugu pripadnost, trebaju tražiti u Vojvodini svoje mjesto pod suncem. U tom smislu, osobno i ne volim izraz manjinske stranke, jer smo svi mi u Vojvodini manjine. Više volim govoriti o nacionalnim zajednicama i u tom svjetlu mi smo pozvali sve nacionalne zajednice u Vojvodini da nam se pridruže, jer je ovo jedna interkulturalna grupacija koja treba ponuditi jedan potpuno novi koncept organiziranja Srbije. Suština je u tome da Srbiji ne trebaju nikakvi savezi za Veliku Srbiju, nego Srbiji treba savez za bolju Srbiju, a bolja Srbija može biti samo ona koja je multikulturalna, antifašistička i proeuropska«, rekao je Čanak na konferenciji za novinare u Subotici.

Na pitanje novinara o odnosima Hrvatske i Srbije, Čanak je istaknuo kako su se te dvije države uplele u mrežu populističkih zamki, koje onemogućuju da se razvijaju i budu okosnica ovog dijela svijeta.

»Balkan je Europa, ali na Balkanu nema mira ako se dozvoljava revidiranje historije, ako se dozvoli da se populizam oslonjen na ratne gubitnike iz II. svjetskog rata predstavi kao dominantna

politička glavna struja u Srbiji i Hrvatskoj. Mislim da onda to otežava posao onima koji su za integrativne procese, a olakšava populistima, nacionalistima, desničarima i profašističkim grupacijama, kojih, nažalost, ima s obje strane granice.«

Govoreći o odnosima Srbije i Hrvatske, Čanak je rekao kako bi učinio vrlo jednostavnu stvar.

»Otišao bih u Zagreb i pozvao na razgovor sve naše prijatelje, protjerane Hrvate iz Vojvodine devedesetih godina prošlog stoljeća, pa da se nađemo i da oni kažu što predlažu da se učini. Iz razloga što oni koji su platili najvišu cijenu nacionalizma i populizma, a to su ljudi protjerani sa svojih ognjišta, zbog tih snova o Velikoj Srbiji i dijelom Hrvatskoj oslonjenoj na tradicije NDH-a, a ne na tradicije antifašističke Hrvatske, oni su ti čiji glas treba čuti. U tom smislu prognanici, izbjeglice trebaju se okupiti i Srbi i Hrvati i svi ostali da se pogledaju u oči i da kažu što oni misle o svemu tome da bismo već jednom mogli obrisati sav taj otrov koji je prolijevan devedesetih godina i da se ispričamo jedni drugima za sve što se događalo i da bi se prestalo s pričom 'a što su oni uradili nama' i da se počne s nečim sasvim drugim, a to je pitanje što možemo sada svi zajedno uraditi...«

Na pitanje postoji li u Srbiji autentična ljevica i hoće li tri stranke koje su potpisale *Memorandum* izaći zajedno na izbore koji se najavljuju za proljeće sljedeće godine, Čanak kaže:

»Autentična ljevica postoji. To je LSV. A glede zajedničkog izlaska na izbore ne mogu reći ništa konkretno iz razloga što odluke o tome donose stranačka tijela. Osobno ću se zalagati za to da se izađe na izbore iz razloga što stranke postoje da izlaze na izbore, a ne da ne bi izlazile na njih. Stranke postoje zato da funkcioniraju unutar institucija sustava, a ne da bojkotiraju ili uništavaju institucije sustava. I upravo zbog toga je čitava situacija koju trenutno imamo u zemlji naopako namještena, postavljena. Mi imamo oporbu koja traži od režima da ostane na duže vrijeme na vlasti, odgađajući izbore da bi se ispunili uvjeti koji se ne mogu ispuniti, jer ne spadaju u domen nečega što vlast može narediti. To mora biti društveni proces formiranja društvene svijesti neophodnosti kontrole društvenih procesa u smislu svih javnih poslova, od javnog servisa preko trošenja javnog novca iz proračuna, pa nadalje. Jel znate kako se mi sada susrećemo s tim da se ljudi žale na to da je suviše nasilja u političkim obračunima, a previđa se da je to nasilje u političkim obračunima samo dio ukupnog nasilja u društvu koje se odnosi na nasilje prema neistomišljenicima uopće, prema onima koji su pod navodnicima pogrešne vjere, nacije ili seksualnog opredjeljenja. Drugim riječima, vi imate situaciju da je nasilje postalo legitimni način komunikacije, a s time što se dešava ne obračunava se na način kako se jedino to može, a to je po zakonu jednakim za sve, pa da ne postoje povlaštene grupe tzv. navijača i huligana ili ovog i onog, koji su u dosluhu s političarima ili s vojskom, crkvom, policijom ili ne znam s kim i onda su oni pošteđeni svega toga. E, vidite: dok se to ne riješi, sve ovo ostalo je prazna priča.«

Zvonko Sarić

Predstavljen projekt *Godine novog prepороda*

Osim o potrebama udruga, te njihovoj ulozi vezano za strateške planove hrvatske zajednice, na susretu je najavljen i veliki projekt Godina/e novog prepороda koji će se početi realizirati od iduće godine i koji će za cilj imati zajedničko djelovanje svih subjekata za boljitak hrvatske zajednice

U druge čine važan dio manjinskoga života hrvatske zajednice, posebice u manjim i od centara izoliranijim sredinama. Uvjerljivo najviše ih je u području kulture, njih 46. Redoviti polugodišnji radni susret njihovih predstavnika održan je protekle subote, 30. studenoga, u Stanišiću, u organizaciji Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i Hrvatskog nacionalnog vijeća.

Na sastanku je bilo riječi o ulozi udruga vezano za strateške potrebe, planove i izazove hrvatske zajednice u 2020. godini. U drugom dijelu sastanka najavljen je projekt *Godina/e novog prepороda* Hrvata u Srbiji te predstavljena preliminarна verzija Kalendara manifestacija kulture za iduću godinu.

Udruge u ukupnim procesima

Hrvatska zajednica ima puno potreba, planova i izazova kako bi u izgradnji institucionalnog okvira za očuvanje svojega kul-

turnog i nacionalnog identiteta sustigla neke druge nacionalno-manjinske zajednice u Srbiji, a ujedno i zajednicu Srba u Hrvatskoj. Neki od njih su izgradnja Hrvatskog školskog centra, Hrvatske kuće i Muzeja Hrvata u Srbiji, stavljanje u funkciju rodne kuće bana **Jelačića**, Razvojna agencija koja bi se, među ostalim, bavila i pomoći siromašnim obiteljima i pojedincima... O ovim projektima općenito, ali i o potencijalnoj ulozi udruga i njezinih članova u ovim aktivnostima, govorio je ravnatelj ZKVH-a **Tomislav Žigmanov**. Kultura nije jedini segment tzv. manjinskoga života, već su tu i obrazovanje, informiranje te službena uporaba jezika, gdje, posebno u svojim lokalnim sredinama, aktivisti iz udruga, i kao partneri institucija i kao konzumenti, mogu pridonijeti većoj uporabi tih prava.

»Kultura je najmasovniji i najvidljiviji segment hrvatske zajednice te su ovakvi susreti više nego potrebni kako bismo osnažili međusobnu komunikaciju, razmijenili iskustva, u formi dijaloga promišljali zajedničko djelovanje. Predstavnici udruga u svojim

sredinama mogu pomoći i druga područja kao što su obrazovanje, informiranje te službena uporaba jezika. Primjerice, poznato je da 90 posto Mađara u Srbiji svoju djecu obrazuje na materinskom jeziku, dok je kod Hrvata to samo 7 posto. Naravno, razlozi za to znani su i dolaze iz područja veoma nepovoljnih društvenih čimbenika. Slična je situacija i kod praćenja medijskih sadržaja i slično», kazao je Žigmanov.

Različite potrebe

Član Izvršnog odbora HNV-a **Darko Sarić Lukendić** je na susretu iznio konačne rezultate ovogodišnjeg upitnika provedenoga među udrugama kulture, gdje su one ukazale na svoje najveće probleme kao i svoja očekivanja spram Vijeća. Kako je na sastanku zajednički ocijenjeno, većina udruga ima svoje specifične potrebe te se one ne mogu unificirano promatrati.

»Ključne potrebe se u velikoj mjeri mogu svesti na nedovoljna financijska sredstva za rad, dok je kod dijela udruga to nedostatak prostorija za rad, što ih onemogućava da kreiraju svoje sadržaje ili aktivnosti. S druge strane, postoje udruge koje iako nemaju svoje prostorije, uspijevaju realizirati svoje aktivnosti po principu najma prostorija. Imamo i set kadrovskih potreba bilo da je riječ o osnaživanju voditelja različitih sekcija, ili osoba koje se bave apliciranjem na natječaje. Jedan broj udruga je iskazao potrebu da im se pomogne na planu pronalaženja partnerske udruge sličnih kapaciteta i programa, što bi pridonijelo onda kroz međusobna gostovanja i projekte snaženju njihova rada. Glede pitanja tehničke opremljenosti, ideja je da se udruge koje djeluju u jednoj sredini ili području snažnije povežu. Konkretno: da više udruga koristi istu scensku tehniku, razglas ili rasvjetu i da tako ograničene materijalne resurse što ekonomičnije iskoristimo«, kaže Darko Sarić Lukendić iz HNV-a.

Godina/e novog preporoda

Projekt *Godina/e novog preporoda* predstavlja snažnije uobličavanje aktivnosti vezanih uz već prostojeći projekt *Godine velikana*, a kroz sinergijsko djelovanje svih subjekata društvenoga života u hrvatskoj zajednici: od institucija i ustanova, preko udruga, Crkve, medija i sustava obrazovanja. Krajnji cilj ovog društveno-političkog i kulturnog pokreta je, kako navodi Žigmanov, boljitak hrvatske zajednice u cjelini.

»Povod za ovaj projekt je nekoliko veoma značajnih obljetnica koje ćemo obilježiti iduće godine. Kao prvo, to je 150 godina od pojave *Bunjevačkih i šokačkih novina*, što se smatra prvim važnim korakom, to jest početkom narodnog preporoda među Hrvatima u Bačkoj, budući da su Hrvati u Srijemu, s druge strane, imali svoj preporod od 1830-ih budući da su živjeli na teritoriju Trojedine kraljevine Slavonije, Dalmacije i Hrvatske. Zatim imamo ravno 100 godina od modernog političkog organiziranja, odnosno osnutka Bunjevačko-šokačke stranke **Blaška Rajića**, koja će kasnije postati integralni dio Hrvatske seljačke stranke. Nadalje, bit će 75 godina od pokretanja dnevnih novina *Hrvatska riječ*, koje su kao tjednik obnovljene 2002., 50 godina od osnutka poznate hrvatske kulturne udruge *Bunjevačko kolo* u Subotici, koja je bila važna za nacionalnu svijest Hrvata unutar socijalističkog sustava, te na koncu i 30 godina od osnutka političke stranke Demokratski savez Hrvata u Vojvodini. Na susre-

tu smo predstavili neku vrstu platforme, da vidimo možemo li zajedničkim djelovanjem učiniti veće napore s boljim ishodima kada je u pitanju boljitak hrvatske zajednice u cjelini. Naravno da više ne živimo u 19. stoljeću već u suvremenom postmodernom dobu, tako da fokus *Godine novog preporoda* nije toliko na izgrađivanju nacionalne svijesti i prosvjećivanju, već na osvješćivanju vrijednosti iz naše povijesti kojima možemo zajednički snažiti naš nacionalni ponos danas, unatoč usnulosti i brojnim izazovima suvremenoga doba. Smatramo da kritična masa za to postoji i da je uvijek vrijeme za ovakve pokušaje«, naveo je Žigmanov.

Kada su pitanju hrvatski velikani u Srbiji, na susretu je navedeno više okruglih obljetnica: među ostalim 200 godina od rođenja **Ambrozija Šarčevića**, 100 godina od rođenja **Ante Sekulića**, **Stipana Bešlina**, **Mitra Dragutinca** i **Željka Kujundžića**, 75 godina od smrti **Mije Mandića** i **Stjepana Beata Bukinca** i druge. Kao i ranijih godina, u obilježavanju ovih jubileja trebaju se uključiti i udruge s područja u kojima su neki od navedenih velikana djelovali ili ostavili značajniji trag.

»Imamo što pokazati i sebi i drugim zajednicama s kojima živimo. U okviru projekta novog preporoda zajedničkim i snažnijim angažmanom želimo dići na jednu višu razinu onoga što već godinama radimo s jubilejima velikana. Radimo na popisu nematerijalne baštine, uskoro će biti otvoren javni poziv za uključivanje u projekt *Topoteka Hrvata u Srbiji*, koji je vezan za digitalizaciju sadržaja«, rekla je **Katarina Čeliković** iz ZKVH-a.

Kalendar manifestacija

Prestavnici udruga su u raspravi naznačili neke od svojih problema, od pitanja vezanih za prostorije, administrativne poslove te pojedina tehnička pitanja vezana za statute. Po pitanju jačeg povezivanja, predstavnik UBH-a *Dužijanac* iz Subotice **Marinko Piuković** najavio je za iduću godinu projekt *Dužijanac u Baji*, odnosno gostovanje ove manifestacije u tom gradu koje će biti realizirano u suradnji s Hrvatima u Mađarskoj.

Udruge kulture su u prošloj godini imale oko 250 manifestativnih aktivnosti, uključujući i gostovanja. Na susretu u Stanišiću tajnik ZKVH-a **Josip Bako** predstavio je preliminaru verziju Kalendara manifestacija za iduću 2020. godinu. Kada sve udruge pošalju svoje prijedloge, konačna verzija će biti izrađena, a potom i dostupna javnosti na internetskoj stranici ZKVH-a.

Susretu udruga nazočili su i predstavnici hrvatske diplomacije u Srbiji na čelu s veleposlanikom **Gordanom Bakotom**. On je u svojem obraćanju kazao kako Hrvatska prati, te financijski podupire aktivnosti ovdašnjih Hrvata, pa tako i njihovih udruga kulture. On je naglasio kako je zajedništvo jedini put ka boljitku hrvatske zajednice, usprkos razlikama koje postoje. Također, najavio je da će Hrvatska tijekom predsjedanja Vijećem Europske unije od 1. siječnja nastojati utjecati i na poboljšanje položaja ovdašnjih Hrvata, stavljajući na dnevni red neka pitanja iz pregovaračkog procesa Srbije, napose vezanih za poglavlja 23 i 24.

Na susretu u Stanišiću bili su nazočni predstavnici dvadesetak udruga. Svojevrsni domaćin bilo je mjesno HKD *Vladimir Nazor* koje je istoga dana u tome mjestu organiziralo svoju središnju manifestaciju *Večer ikavice*.

D. B. P.

Prošlog petka u Zagrebu održan 25. Forum hrvatskih manjina

Povijest i nacionalni identitet – odnos i posljedice

Povijest je snažno utjecala na nacionalni identitet hrvatskih manjina, pri čemu su njene posljedice nerijetko, kako u prošlosti tako i danas, bile negativne * Osim česte asimilatorske prakse spram manjina u većini država, potrebno je integrirati sadržaje iz povijesti i kulture hrvatskih manjinskih zajednica u nastavni kurikulum u Hrvatskoj, jedan je od pet zaključaka sudionika Forumu

U kojoj je mjeri utjecala i koliko i danas utječe povijest na nacionalni identitet, jedno je od ključnih pitanja 25. Forumu hrvatskih manjina, koji je prošloga petka, 29. studenoga, održan u Zagrebu.

Nomevanje povijesti većinskog naroda

Ako je suditi na temelju izlaganja dr. sc. **Stjepana Blažetina** s Filozofskog fakulteta u Pečuhu, država (Mađarska, ali i druge) – i pored tzv. pozitivnih zakonskih rješenja, a nerijetko i »pozitivne diskriminacije« – itekako radi na asimilaciji svojih manjina. Ovu tvrdnju on je potkrijepio brojnim primjerima iz obrazovnog sustava. Naime, iako u Mađarskoj postoji nastava na hrvatskom, uključujući i dva (srednjoškolska) centra u Budimpešti i Pečuhu, Blažetin kaže kako se najveći dio nje odvija na mađarskom jeziku što svakako utječe na proces jezične, a samim tim i nacionalne asimilacije koja i inače u ovoj zemlji ima dugu i uspješnu tradiciju. Osim ovoga, kao jedan od najkrupnijih problema, on je istaknuo učenje povijesti, odnosno činjenicu da učenici u hrvatskim odjelima izučavaju prošlost mađarskog naroda, ali ne i vlastitog što – kada je riječ o nekim od ključnih događaja iz prošlosti – daje ne samo iskrivljenu sliku nego i izravno utječe na formiranje (mađarske) nacionalne svijesti. Jedan od najboljih primjera za to koje je naveo je uloga bana **Josipa Jelačića** u Mađarskoj revoluciji 1848., gdje se učenicima na satovima povijesti servira samo jedno viđenje, i to ono koje je u izravnoj suprotnosti s onim koje se uči u Hrvatskoj. Slična iskustva mogla su se čuti i od ostalih sudionika – napose onih u Rumunjskoj, gdje je situacija još gora – a usporedimo li Blažetinove riječi sa stanjem u Srbiji, mogu se pronaći mnoge sličnosti (poput one o školskoj slavi u povodu Svetog Save ili pak u većini predmeta nastave na srpskom u hrvatskim srednjoškolskim odjelima u Subotici, primjerice).

Među tridesetak sudionika iz sedam (od dvanaest) zemalja u kojima Hrvati žive kao autohtona nacionalna manjina, svoja izlaganja na Forumu imali su i četvero autora iz Vojvodine: **Marija Šeremešić** iz somborske udruge *Urbani Šokci*, međunarodni

Ivan Tepeš i Marin Knezović

tajnik Hrvatskog nacionalnog vijeća **Darko Baštovanović**, v. d. urednice *Hrvatske riječi* dr. sc. **Jasminka Dulić**, te doljepotpisani novinar.

I pored toga što se bački Šokci listom izjašnjavaju kao Hrvati, njihov položaj u odnosu na ostale vojvođanske Hrvate, a poglavito bunjevačke, nije adekvatno vrjednovan i nagrađivan, smatra Marija Šeremešić. Ona kaže da se to podjednako odnosi i na institucije matične države, ali i one u domicilnoj, uključujući i krovno tijelo hrvatske manjine u Srbiji.

Povijest kao izvor nelagode i straha

U svom izlaganju Darko Baštovanović istaknuo je da su Hrvati na ovim prostorima tijekom povijesti često bili razdvajani, te da raspadom SFRJ nastaju slične okolnosti onima s kojima su se suočavali nakon raspada Austro-Ugarske. Za sve to vrijeme, kako je naveo, Katolička crkva je (a posebno nakon Drugog svjetskog rata) bila jedini i konstantni integrirajući faktor. Govoreći o novijoj povijesti, on je istaknuo kako je razdoblje nakon 2000. razdoblje institucionalizacije manjinskih prava i financiranja manjinskih samouprava, ali i da kroz sve to vrijeme nije izvršena sveobuhvatna integracija manjina u društveni i politički sustav.

Stjepan Blažetin

Kada je riječ o ovdašnjim Hrvatima, Baštovanović je rekao kako na njihov položaj značajno utječu odnosi domicilne i matične države, što kao posljedicu nerijetko ima snažne stereotipe prema njima u državi u kojoj žive, zajedno s Bošnjacima i Albancima.

Prikazujući »skalu nacionalnog identiteta« iz istraživanja među 189 pripadnika hrvatske manjine u Vojvodini provedenog prošle godine Jasminka Dulić je rekla kako je snažan osjećaj pripadnosti svom narodu iskazalo (tek) nepunih 56% (55,6) ispitanika, a u sličnim okvirima kreću se odgovori i na ostala pitanja: »dobro razumijem što pripadnost mome narodu znači za mene« (57,2); »osjećam snažnu pripadnost svome narodu« (51,9); »često sam radio/la stvari koje mi pomažu razumjeti porijeklo svoga naroda« (51,8); »često sam razovarao/la s ljudima kako bih saznao/la više o svom narodu« (50,8); »jako sam ponosan/na na svoj narod« (55); »provodio/la sam vrijeme trudeći se saznati više o svom narodu, poput njegove povijesti, tradicije i običaja« (52,4), te »sudjelujem u kulturnim zbivanjima svoga naroda« (61,3%).

Ističući kako je povijest bunjevačkih Hrvata, i pored mnoštva radova na tu temu, do danas opterećena brojnim mitovima, konstrukcijama i izmišljotinama koje se konstantno koriste u političke svrhe, te da je država (Srbija) od Prvog svjetskog rata do danas kontinuirano radila na razbijanju hrvatskog nacionalnog identiteta (stvaranjem bunjevačke nacije) vaš je izvještač rekao kako su u novijoj povijesti bila dva ključna događaja koja su snažno utjecala na ovdašnje Hrvate: uloga Nezavisne Države Hrvatske (posebno ustaškog pokreta) u Drugom svjetskom ratu, te rat u Hrvatskoj od 1991. do 1995. Iako niti je većina bunjevačkih Hrvata živjela u to vrijeme niti je Bačka bila dijelom NDH, u govoru ekstremno šovinističkih političara i isto takvih medija danas se Hrvati u Srbiji nerijetko nazivaju ustašama što za posljedicu ima nelagodu, pa čak i strah kod mnogih od njih. Slična je stvar i s ratom u Hrvatskoj, posebno kada je riječ o pitanjima agresora i žrtve, na koja se, kao što je opće poznato, različito

gleda, a što kod manjina (hrvatske u Srbiji i srpske u Hrvatskoj) također izaziva nelagodu i strah.

Samopromoviranje i kuknjava

Forum hrvatskih manjina protekao je u vrlo različitom kvantitativnom i kvalitativnom rasponu: dok se dio izlagača potrudio odgovoriti zadanoj temi (»Povijest i identitet hrvatskih manjinskih zajednica«) dotle je dobar dio njih skup iskoristio za promoviranje vlastitih udruga, iznošenje opće poznatih podataka, pa i kuknjavu zbog nedostatka potpore, materijalne prije svih, naravno. Treba istaknuti i da je dobar dio sudionika nakon izlaganja napustio skup, pa je i Forum završio s tek desetak prisutnih. Uoči početka, sudionike Forumu u ime ravnatelja Hrvatske matice iseljenika pozdravio je dr. **Ivan Tepeš**, a u ime hrvatske Vlade i predsjednice dr. sc. **Milan Bošnjak**, te dr. sc. **Vladimir Lončarević**.

Z. R.

Zaključci

Neposredno nakon održavanja, sudionici Forumu usvojili su i pet zaključaka koje donosimo u cijelosti:

1. Potrebna je veća integracija hrvatske nacionalne povijesti i povijesti hrvatskih manjinskih zajednica u kurikulum nastave povijesti u državama u kojima hrvatske manjinske zajednice žive;
2. Potrebno je posvetiti veću pozornost temama iz suvremene povijesti u nastavi povijesti hrvatskih manjinskih zajednica, uzimajući u obzir i kontekst lokalnih iskustava;
3. Potrebno je integrirati sadržaje iz povijesti i kulture hrvatskih manjinskih zajednica u nastavni kurikulum u Hrvatskoj;
4. Potrebno je u većoj mjeri istaknuti doprinos pripadnika hrvatskih manjinskih zajednica razvoju znanosti, politike i društva u Hrvatskoj i
5. Kultura i povijest hrvatskih manjinskih zajednica sastavni su dio jedinstvene hrvatske kulture i povijesti, što je potrebno posebno osvježiti i promicati.

Ovjekovječeni objekti ruralne arhitekture

Uzračju jubilarnog Matičina Foruma manjina 29. je studenoga otvorena izložba fotografija, zajedničkog projekta Hrvatske matice iseljenika i Društva podunavskih i vojvođanskih Hrvata, *Salaši kroz godinu* fotografa, suradnika *Hrvatske riječi* **Ivana Horvata**. Na četrnaest panela objektivom su ovjekovječeni objekti ruralne arhitekture u okolici Lemeša (Svetozar Miletić) i Sombora u različita godišnja doba. Zvučnu kulisu događanju dala su dva mlada člana društva iz Zagreba **Ivan Goran Kovačić**, svirajući *Bunjevačko kolo* na bisernici i bugariji.

Sadržaj postava i govornike te nažalost odsutnog kolekcionara i čuvara prošlosti, autora fotografija Horvata predstavila je rukovoditeljica Odjela za kulturu mr. sc. **Snježana Jurišić**.

»Prave fotografije nastaju same. Vidiš moment i to uhvatiš.«

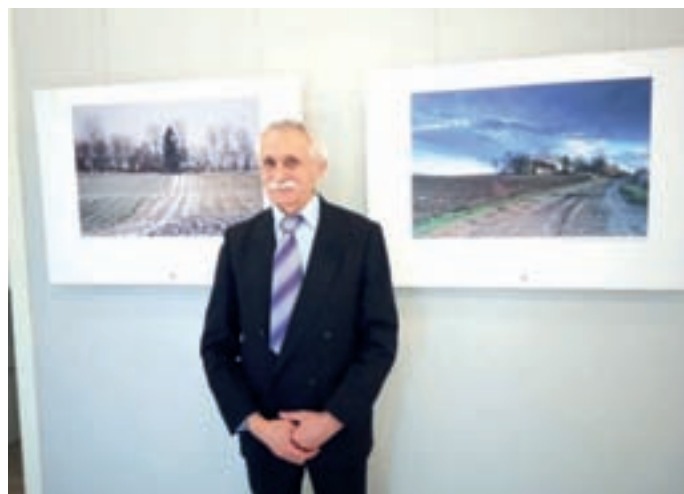
Kazala je usto kako je fotografija kao medij vrlo interesantna budući da istovremeno bilježi zaustavljeni trenutak vremena te je u tom smislu dokumentarna, a s druge strane sadrži i dodir umjetnika koji traži najbolji trenutak, poziciju, svjetlost, boje...

Prisutnim sudionicima Foruma pristiglim iz Srbije, Makedonije, Slovačke, Mađarske, Rumunjske, Crne Gore i Hrvatske i gostima obratio se predsjednik zagrebačkog Društva podunavskih i vojvođanskih Hrvata **Antun Vujević**, a potom je **Ines Vujević**

pročitala pjesmu prerano preminuloga hrvatskog svećenika **Alekse Kokića** *Salaš u snigu*. Etnologinja prof. dr. **Milana Černe- lić**, koja je značajni dio istraživačkog rada posvetila upravo Bunjevcima, govorila je o značaju salaša. **Marija Zaić Kubatović** pričala je o okolnostima nastanka fotografija prisjetivši se svoga djetinjstva, običaja obilaska *betlemara* koji je njegovan kako bi i salašarska djeca mogla doživjeti Božić. Kubatović je spomenula i izložene fotografije salaša koje je dokumentirala obitelj **Martarić**. Izložbu je otvorio zamjenik ravnatelja Matice dr. sc. **Ivan Tepeš**, a zvuci tamburice pratili su posjetitelje od fotografije do fotografije, od salaša do salaša, onog **Lajče** i **Stipana Vujovića** u jesen, **Marka Cipoke** pa do **A. Kopilovića** u Lemešu zimi, pa do »lita«.

Ono što se najljepše i najbolje, i o salašima i o ljudima, moglo reći sažeo je jednom sjajnom mišlju dipl. arh. **Josip Parčetić** kazavši: »Salaš i čovjek se zajedno rađaju, zajedno žive, uzajamno se dopunjuju i na kraju zajedno umiru. Salaš je u rukama čovjeka izvajan od sunca, zemlje, vode, drveta, trske i vapna«. Mogli su je pročitati svi koji su nazočili ovoj izložbi, i ponijeti sa sobom, kao dobri gospodari i čuvari baštine, kući.

Tekst: Diana Šimurina-Šoufek / Fotografije: Snježana Radoš

Sajam tehničke kulture Osijek – Tehnicoolum

Gupčevi zadrugari u Osijeku

Na poziv tajnika Zajednice tehničke kulture Osječko-ba-
ranjske županije profesora **Ive Grgića** u suradnji s tvrt-
kom *Osječki sajam d.o.o.*, učenice Osnovne škole *Matija Gubec*
iz Tavankuta – **Valentina Stanišić**, **Nikoleta Čupak** i vodite-
ljica Učeničke zadruge škole *Matija Gubec* **Zorica Sloboda**
sudjelovale su kao gosti na 2. sajmu tehničke kulture *Osijek –*
Tehnicoolum.

Na smotri su se predstavili izložbom i prezentirali rad učenič-
ke zadruge kroz kreativne radionice izrade čestitki od slame.

I. D.

Konferencija »Manjinski mediji i turizam«

O okolišu uglavnom senzacionalistički

Kako do inovativnih pristupa u medijskome izvješćivanju? Na to pitanje pokušali su odgovoriti i o njemu su raspravljali sudionici Treće europske konferencije posvećene manjinskim i lokalnim medijima koja je održana 28. i 29. studenog u Novom Sadu. Konferencija je bila namijenjena nakladnicima i novinarima nacionalnih, regionalnih, lokalnih i manjinskih medija, ali i stručnjacima u području turizma, gospodarstva i zaštite okoliša.

medija iz Danske, Njemačke, Rumunjske, Litve i Italije, uz moderaciju ravnateljice *Heror Media Ponta* **Nataše Heror**, poručili su da svaki medij treba njegovati svoj pristup temama iz područja turizma, bez obzira na to promovira li turističke destinacije ili se analitički bavi temama koje proizlaze iz ove oblasti.

Kako mediji doprinose izvješćivanju u području zaštite okoliša pokušali su odgovoriti sudionici panela o »ekološkom novinarstvu«, čija je moderatorica bila odgovorna urednica portala *Storyteller* **Vladimira Dorčova**

Valtnerova. Sudionici, izvršna direktorica Asocijacije medija Srbije **Izabela Branković**, urednik portala *reciklaza.biz* **Velimir Cvejanov**, novinar **Dragan Gmizić**, tajnik Udruženja industrija u Privrednoj komori Vojvodine **Zoran Trpovski** i dopisnik *Hrvatske riječi* **Marko Tucakov** konstatirali su da mjera izvješćivanja o ovoj temi nije dovoljna, primjećujući senzacionalistički pristup u većini vijesti.

»Aktualna događanja oko pomora ribe nisu se usredotočila na taj problem nego su naslovi bili povezani s fatalističkim najavama posljedica po zdravlje ljudi kada je ta riba, navodno, završila na tržnicama«, kazao je Gmizić, uz primjedbu kako su takve vijesti »kratkog daha«.

Načine informiranja mladih putem novih medija svi su sudionici

ocijenili izazovnim, ali i nedovoljno eksploatiranim pa čak i nepoznatim s klasičnim medijima. Posljednji panel »Rusinska kultura i turizam« predstavio je turističke potencijale i proizvode iz Ruskog Krstura.

M. T.

»Dobro je što je ovoga puta centralna tema turizam i uloga manjinskih medija u njegovom razvitku, jer se turizam sve više oslanja na kulturu i sve su razgranatije veze između ta dva područja«, rekao je, otvarajući konferenciju, član Gradskog vijeća Novog Sada zadužen za kulturu **Dalibor Rožić**. Ipak dr. **Igor Stamenković** s Departmana za geografiju, turizam i hotelijerstvo Prirodoslovno-matematičkog fakulteta iz Novog Sada naglasio je u svojem predavanju da do »razvitka multikulturnih regija može doći samo ukoliko sve zainteresirane strane – od sudionika, privatnog sektora do medija – rade skupa«. Sudionici panela o Vojvodini kao turističkoj regiji usuglasili su se da Vojvodina jest turistička regija koja se iz godine u godinu razvija ubrzanim tempom i u kojoj raste broj turista (u 2018. godini za 14%). Tijekom panela, koji je naglasio i potrebu za modernijom organizacijom i menadžmentom, kao i marketingom u području turizma i turističkih organizacija, konstatirano je da u kontekstu ovog područja treba govoriti i o negativnim pojavama, primjerice o stranačkom postavljanju osoba u uprave poduzeća i niskim plaćama u turističkome sektoru.

Tijekom panela »Europski manjinski i većinski mediji kao resurs razvitka turizma« sudionici – urednici manjinskih i većinskih

Vanja Petković, ekologinja, utemeljiteljica udruge Čepom do osmjeha

Ako ne možete dati sebe, ovo nije posao za vas

Velik mi je problem kad netko kaže da se nešto ne može učiniti. Ne, uopće nije točno da se ne može. Potrebna je samo dobra volja * Kada se niti jedan čep ne bi bacio, u Srbiji bi se svaki dan moglo kupiti pomagalo i poboljšati život onih kojima je tuga definirala svakodnevicu * Ključ je u transparentnosti. Sve informacije moraju biti podijeljene s javnošću. Kod svakog uručjenja naše donacije imamo živ medijski materijal s lica mjesta i uključenje uživo. Danas, kada vlada veliko nepovjerenje, to je vrlo bitno * Cilj nam je da proizvodimo svoj proizvod od recikliranih čepova koji ćemo lakše plasirati na tržište. To bi bilo daleko efikasnije u usporedbi s natezanjima s reciklažnim centrima da nam uplate novac za predanu robu

Intervju vodio: Marko Tucakov

Vanja Petković (rođ. Vinkov) Monoštorka je koja vodi, i to uspješno, jednu od najprepoznatljivijih i moru humanitarnih akcija u Srbiji. Organizacija Čepom do osmjeha okuplja strpljive dobrovoljne sakupljače čepova (a ima ih na stotine tisuća) u plemenitoj misiji pomoći djeci s invaliditetom kako bi im se kupila pomagala koja su im potrebna. No, kako prijeći put doći od čepa (kojeg bismo, inače, bacili) do skupocjenog pomagala? Vanja kaže: strpljenjem. Kada se niti jedan čep ne bi bacio, u Srbiji bi se svaki dan moglo kupiti pomagalo i poboljšati život onih kojima je tuga definirala svakodnevicu. Nakon razgovora s Vanjom vaš je novinar predano počeo sakupljati čepove za Vanjinu organizaciju. Otkrijmo skupa zašto:

Dosta sam putovala za vrijeme studiranja. Imam rodbinu svugdje po svijetu, pa sam vidjela kakav je tamo odnos prema plastici i prema drugim reciklirajućim proizvodima. U Sloveniji sam čula za kratkotrajnu akciju u kojoj su se sakupljali čepovi za susjeda našeg prijatelja. Tako smo došli do ideje da i mi pokušamo isto. Čep je, naime, napravljen od polipropilena i razlikuje se od ostale ambalažne plastike koja je po sastavu polietilen, te se

drugačije i reciklira. Stvorili smo humanitarnu akciju poznatu na razini cijele Srbije, koja ima uspješne rezultate. Akcija u Sloveniji koja nam je služila za primjer trajala je tri godine za jedno dijete, jer je potrebno puno napora da bi jedna općina sakupila dovoljno čepova. Mi ovdje imamo općine koje skupljaju po četiri godine, pa još uvijek nisu skupile za, primjerice, jedna kolica. U jedan džak stane 4.500 čepova, odnosno 10 kg, u jednu tonu ide 100 džakova, a za jedno pomagalo je potrebno od tri do deset tona čepova. Ja sam sudjelovala u toj akciji. Meni se to jako svidjelo i animirala sam kolege na fakultetu te smo odasvud donosili čepove za to dijete. Velik mi je problem kad netko kaže da se nešto ne može učiniti. Ne, uopće nije točno da se ne može. Potrebna je samo dobra volja. Ja sam kao studentica te džakove pakirala u svojem stanu, pa sam ih onda taksijem nosila do novosadske autobusne stanice i plaćala za svaki džak prtljažnu kartu. Tata ih je čekao u Somboru svojim autom, da bismo to upakirali, a naši prijatelji su džakove nosili za Sloveniju. Kad sam upoznala sadašnjega supruga **Borišu**, pomislili smo skupa da je dobra ideja pokušati isto i u Srbiji. Uz pomoć mnogih ljudi i tvrtki s kojima

radimo akcija se pročula i svima je postala zanimljiva.

Kome je namijenjena pomoć za koju utrošite novac dobiven prodajom čepova reciklerima? Kako birate tko je prioritetan primatelj pomoći?

Akcija je namijenjena djeci sa smetnjama u razvitku. Imamo i autističnu djecu kojoj smo kupovali prijenosno računalo koje im pomaže u njihovim poteškoćama. Imali smo slijepog dječaka kojem smo kupili prijenosno računalo za slijepe kojim se služe poznavatelji Brallieva pisma i koje pretvara tekst u glas. Kupili smo električni aspirator, koncentrator kisika zbog kojeg djeca provode dane u bolnici. Od kada smo ga kupili i darovali djevojčici u Vrnjačkoj Banji, ona više ne ide u bolnicu. Morala je prije toga ležati da bi primala terapiju putem koncentratora kisika. Djeću smo birali u početku po redu javljanja, dok se nije počeo javljati veliki broj djece. Onda smo organizirali natječaje i danas sa svakim roditeljem potpisujemo ugovor o donaciji čime garantiramo da sredstva nismo zadržali za sebe nego da smo ih usmjerili na pravi način. Roditelji se javljaju na natječaj i na taj način prikupljaju dokumentaciju koja je potrebna. Imamo stručni tim koji provjerava te dokumente. Nekada roditelji imaju pravo dobiti pomagalo putem socijalnih službi, a ne znaju za to, pa im mi pomažemo u prikupljanju i obradi dokumenata i za takve slučajeve. Javljaju nam se i oni koji imaju polovna pomagala te mi pronalazimo one kojima ćemo pomoći. Takvi donatori nam vjeruju da će to ići u prave ruke.

Što je ključ dobre humanitarne akcije? Očito je da je ovo što radite vrlo jednostavno – odvojiti čepove i sakupiti ih na jedno mjesto. Je li ključ u jednostavnosti?

Ključ je u transparentnosti. Sve informacije moraju biti podijeljene s javnošću. Kod svakog uručjenja naše donacije imamo živ medijski materijal s lica mjesta i uključanje uživo. Danas, kada vlada veliko nepovjerenje, to je vrlo bitno. U međuvremenu su nastale akcije koje nas kopiraju i mi ne znamo što rade od tih čepova koje sakupe. Ako sakupljate čepove za nas, onda ste sigurni da to ide za točno određeno dijete. Djeca prilikom uručjenja također daju izjave, i to ne da bismo se mi promovirali nego da bi ljudi shvatili da je sakupljanje čepova zaista smislena akcija koja nekome pomaže. Svi kojima smo uručili pomagala su jedna velika obitelj. Družimo se, podržavamo međusobno i oni sakupljaju čepove i animiraju još više svoju sredinu kad shvate da je pomagalo zaista došlo od čepova. Bitna je i pozitivna energija. Imamo volontere koji svakodnevno dolaze u naš ured i pomažu nam. Najbolji je primjer sedamdesetpetogodišnjak, čika **Mileta**, koji je ovdje svaki dan: sortira čepove, sređuje podrum... Bitno je i uključivanje svih uzrasta u našu akciju. Imamo kombi s devet mjesta i svaki puta kada imamo uručjenje, ide devetero ljudi. Na taj način ih motiviramo da vide što daju kroz svoje vrijeme i da ti volonteri vide na licu mjesta osmijeh djeteta i kako to pomagalo njima zaista mijenja život. Takve akcije učvršćuju i odnose unutar našega tima. Trudim se da ljudima koje angažiramo jasno kažem: ako nemate pozitivan stav i ne možete dati sebe, ovo ne

možete raditi. Ovdje mogu raditi samo oni koji se žele usavršiti i da im ovo bude odskočna daska za neki bolji posao.

Opišite nam Vaš pogled na život osoba s invaliditetom. Jesu li oni Vaša jedina ciljna grupa?

Nisu. Trudimo se biti široko otvoreni prema građanima. Radimo na projektu »Gradonačelnik otvara vrata, uključimo se«, koji se provodi u sklopu OPENS 2019 (Europska prijestolnica mladih). Svakog mjeseca posjećujemo gradske uprave u cilju upoznavanja mladih s funkcioniranjem Novog Sada. Učimo ih demokratskoj kulturi – ako imaju problem kome se obratiti, kako se spremati za razgovor, napisati dopis, kako se izražavati... Očekuje se od mladih da povedu ovaj grad naprijed u budućnosti i na taj način želimo im približiti da su sve to živi ljudi, da je gradonačelnik živ čovjek koji može saslušati problem i u ovisnosti od situacije pomoći. S Uredom za ljudska i manjinska prava radimo na promoviranju zapošljavanja osoba s invaliditetom. S Gradskom upravom za socijalnu i dječju zaštitu radimo radionice po školama, idemo u vrtiće. Djeca su oduševljena kad im pričamo koliko mora biti tolerancije prema djetetu s invaliditetom.

Optimizam je ono što pokreće Vašu organizaciju. Kako u prilično pesimističkom svijetu izgraditi ovako pozitivnu priču? Odakle izvući optimizam koji očigledno čuči i treba ga aktivirati?

Nije sve idealno. Teško je i nama upravo stoga što su ljudi dosta napeti, nervozni. Primjerice, od cijeloga Niša mi imamo samo jednu koordinatoricu. Ljudi kod kojih ostavimo kutije za sakupljanje čepova očekuju da naši volonteri dođu, donesu i iznesu sakupljeni materijal. Nitko ne pita kako ćemo upakirati čepove. Onda nas pozovu i daju nam ultimatum da će baciti sakupljene čepove ukoliko ne dođemo u roku koji su odredili. Zatim mi njima objašnjavamo da ne skupljaju čepove za nas nego za djecu. Sređivanje dokumentacije često škripi. Iskreno, ne znam odakle entuzijizam. Prosto ide i nadolazi. Kada vidimo kako je pomagalo koje smo kupili promijenilo život nekom djetetu iz korijena, to nas podiže. Nakon što uručimo novo pomagalo, i volja nam se podigne, opet slijede svakodnevne obveze i prepreke. Pukne džak pun čepova ili imamo problem zato što reciklari ne isplaću-

ju novac na vrijeme (nekada čekamo i do dva mjeseca). Nama se također troškovi gomilaju. Zato je nama jedan od glavnih ciljeva u budućnosti da krenemo u socijalno poduzetništvo. Na svake tri uposlene osobe koje nemaju smetnju i invaliditet, na temelju Zakona o socijalnom poduzetništvu i zapošljavanju (koji je u fazi nacрта) mora se zaposliti jedna s invaliditetom, a prihod koji se tijekom godine ostvari mora se vratiti društvu. Tu se prepoznajemo, jer profitom možemo kupovati pomagala za djecu, graditi igrališta za djecu s posebnim potrebama. Cilj nam je da proizvedimo svoj proizvod od recikliranih čepova koji ćemo lakše plasirati na tržište. To bi bilo daleko efikasnije u usporedbi s natezanjima s reciklažnim centrima da nam uplate novac za predanu robu. Nastojimo biti prisutni na svakoj javnoj manifestaciji gdje osjetimo (tržišnu) nišu za naš i napredak našega pothvata. Živimo u društvu u kojem stalno netko od drugog nešto skriva i svi mislimo da ćemo bolje uspjeti ako smo sami, što je pogriješno. Postoje velike tvrtke koje se ne promoviraju, a posjećuju takve sajmove na koje i mi odlazimo. One, primjerice, godišnje poklone za svoje zaposlene kupuju od socijalnih poduzeća. Tako i mi želimo naše proizvode plasirati, umjesto da čekamo da nam reciklažni centri plaćaju.

HR Koliko je čepova potrebno sakupiti da bi se kupilo jedno pomagalo?

Protekle godine smo u centru Novog Sada pravili mozaik od plastičnih čepova za **Guinnessa**. Cilj je bio da se okupe svi koordinatori. Toga dana je na 621 četvornih metara Trga slobode postavljeno 900.000 čepova. Cilj je bio da se pošalje poruka da je 10 takvih mozaika (9 milijuna čepova) potrebno da se kupe jedna elektromotorna invalidska kolica. Neke škole su, naime, krenule u sakupljanje same jer su mislile da se za to dobiva neki novac. Kada nam dođu s deset sakupljenih džakova, a sakupljali su cijelo polugodište, i shvate da za to ne mogu dobiti više od 3.000 dinara, onda shvate da je bolje da to daju u humanitarne svrhe.

HR Što je potrebno uraditi ako netko želi sakupljati čepove za vas?

Svatko tko se želi priključiti akciji *Čepom do osmjeha* treba se registrirati na našoj internetskoj stranici. Za sada imamo preko 2.000 prijava. Potrebno je postaviti našu kutiju na mjestu na kojem žele da se akcija pokrene i razvije. Kada se sakupi više od tri džaka, naša partnerska organizacija, tvrtka koja radi kao kurirska služba, nosi čepove bez novčane naknade (na području države van Vojvodine). Kada se skupi jedna tona, mi ostavljamo čepove u skladište naše partnerske tvrtke. U Vojvodini čepove skupljaju tri vozila: *kombičep*, *čepmobil* i *čepikap*. Najveća nam je pomoć ako se netko priključuje iz Novog Sada, a ima dvije do tri vreće čepova, da ih odnese u prodavaonicu naših tvrtki-partnera. *Čepom do osmjeha* ima svoju aplikaciju koja olakšava donošenje čepova. Sve ljude fotografiramo i objavljujemo u tjednom albumu.

HR Plastiku koristimo mnogo više nego što je to potrebno. Što činiti s tim našim suputnikom? Koji je najbolji način odnosa prema plastici: da li plastiku izbjegavati, kreativno osmišljavati ili reciklirati? Tu je i problem mikroplastike – sićušnih dijelova koji ulaze u lance ishrane... Čini se da nam treba opća katarza kada je u pitanju život s plastikom, no kako ju postići?

Država Srbija će uskoro zabraniti svu plastiku za jednokratnu uporabu. Najbolje je plastiku izbjegavati i upravo to i promoviramo na radionicama koje organiziramo za djecu, pokušavajući im približiti vrlo duge periode potrebne da bi se plastika u prirodi razgradila. Mi jedemo plastiku koju su bacali naši pretci, a ono što mi bacamo jest će buduće generacije. Smatram da plastiku treba izbjegavati. Kada budemo mi otvorili reciklažni centar za plastiku, nju možete donositi kod nas pa ćemo mi praviti proizvod koji će se koristiti.

Pokrajinska tajnica za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama posjetila Općinu Šid

Podrška institucijama kulture

Pokrajinska tajnica za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama **Dragana Milošević** posjetila je 29. studenog Općinu Šid. Tom je prilikom u općinskoj sali održan sastanak na kome su, osim predstavnika lokalne samouprave, prisustvovali i ravnatelji ustanova kulture. Oni su pokrajinsku tajnicu upoznali s najaktualnijim dešavanjima na polju kulture, te s problemima s kojima se susreću. Prema riječima pokrajinske tajnice za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajed-

nicama, cilj resornog tajništva je da nakon obilaska 45 općina i gradova u Vojvodini i kroz razgovor s predstavnicima kulturnih institucija, izrade Studiju o razvoju kulture. Na sastanku se govorilo o velikom broju tema iz područja kulture, ne samo o projektima nego i o tome kako bi se mogli unaprijediti objekti institucija kulture. Zamjenik predsjednika Općine Šid **Zoran Semenović** izrazio je zadovoljstvo zbog posjeta pokrajinske tajnice, ističući da će Pokrajinstvo tajništvo za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama u narednom periodu pomoći završetak započetih projekata u Galeriji slika *Sava Šumanović* i Muzeju naivne umjetnosti *Ilijanum*, te da će poseban akcent staviti na informiranje, a vezano za brigu o nacionalnim manjinama koje žive na području šidske općine. Također je istaknuo da će predstavnici lokalne vlasti zajedno s Tajništvom nastojati informiranje o nacionalnim manjinama podići na višu razinu.

S. D.

VELEPOSLANSTVO REPUBLIKE HRVATSKE, KONZULARNI ODJEL – BEOGRAD
Kneza Miloša 82, 11000 Beograd, Republika Srbija
Telefon: 011 3679 140 faks: 011 3613 566
e-mail: crocons.beograd@mvep.hr

OBJAVA BIRAČIMA

Temeljem Odluke Vlade Republike Hrvatske (*Narodne novine broj 112/19*) od 21. studenoga 2019. održat će se **izbori za Predsjednika Republike Hrvatske**.

Za dan održavanja izbora određena je nedjelja, 22. prosinca 2019.

U Republici Srbiji glasovanje će se provoditi na sljedećim biračkim mjestima:

KONZULARNI URED VELEPOSLANSTVA REPUBLIKE HRVATSKE U REPUBLICI SRBIJI, Beograd, Kneza Miloša 82/I. kat
GENERALNI KONZULAT REPUBLIKE HRVATSKE U SUBOTICI, Maksima Gorkog 6

Birači mogu izvršiti pregled te zatražiti dopunu ili ispravak podataka upisanih u registar birača u nadležnom diplomatskom predstavništvu prema mjestu prebivališta, odnosno putem mrežne stranice Ministarstva uprave <https://biraci.gov.hr/RegistarBiraca/>.

Rok za podnošenje zahtjeva za dopunu ili ispravak podataka u registru birača istječe u srijedu 11. prosinca 2019.

S obzirom na **mogućnost održavanja drugog kruga glasovanja** pozivaju se birači da se, prilikom podnošenja zahtjeva za prethodnu ili aktivnu registraciju putem diplomatsko-konzularnih predstavništava Republike Hrvatske u Republici Srbiji, **izjasne i za drugi krug glasovanja**.

Za birače s prebivalištem u RH koji će se na dan izbora zateći u inozemstvu provodi se postupak **PRETHODNE REGISTRACIJE birača**, dok se za **birače koji nemaju prebivalište u RH**, radi glasovanja u inozemstvu ili RH, provodi postupak **AKTIVNE REGISTRACIJE birača**.

Na mrežnoj stranici Ministarstva uprave <https://uprava.gov.hr/> dostupni su svi predviđeni obrasci zahtjeva.

1. BIRAČI S PREBIVALIŠTEM U RH

Birači s prebivalištem u RH koji žele glasovati u Republici Srbiji trebaju **vlastoručno potpisani zahtjev za prethodnu registraciju**, uz presliku osobne iskaznice ili drugog valjanog identifikacijskog dokumenta, dostaviti osobno, poštom, e-mailom ili putem faksa u diplomatsko-konzularno predstavništvo u kojem žele glasovati zaključno sa srijedom, 11. prosinca 2019.

Birači s prebivalištem u RH mogu u nadležnom uredu prema mjestu prebivališta, u kojem su upisani u registar birača, zatražiti **potvrdu za glasovanje izvan mjesta prebivališta bez navođenja mjesta** boravka u Republici Hrvatskoj ili diplomatsko-konzularnog predstavništva RH na kojem će se zateći na dan izbora, a temeljem koje će moći glasovati na bilo kojem biračkom mjestu u RH ili u inozemstvu.

2. BIRAČI KOJI NEMAJU PREBIVALIŠTE U RH

Birači bez prebivališta u RH kojima je izdana hrvatska osobna iskaznica s podatkom o prebivalištu izvan RH ne moraju se aktivno registrirati, već će, po službenoj dužnosti, biti aktivno registrirani za državu i konzularno područje prema adresi prebivališta upisanoj u osobnoj iskaznici. Ako žele glasovati na području drugog diplomatsko-konzularnog predstavništva, odnosno u RH gdje će boraviti na dan održavanja izbora, podnijet će zahtjev za promjenu mjesta aktivne registracije.

Birači koji **nemaju prebivalište u RH i koji nemaju hrvatsku osobnu iskaznicu s podatkom o prebivalištu izvan RH**, a kako bi mogli glasovati u inozemstvu ili u RH **moraju se aktivno registrirati**.

Također, birači **koji nemaju prebivalište u RH, a nisu aktivno registrirani**, na dan održavanja izbora svoje pravo glasovanja mogu ostvariti potvrdom koju će izdati nadležno diplomatsko-konzularno predstavništvo RH.

Rok za podnošenje zahtjeva za prethodnu i aktivnu registraciju istječe u srijedu, 11. prosinca 2019.

Adrese za dostavu zahtjeva za prethodnu i aktivnu registraciju:

KONZULARNI URED VELEPOSLANSTVA REPUBLIKE HRVATSKE U REPUBLICI SRBIJI, Beograd, Kneza Miloša 82/I. kat; 011 3679 140 faks: 011 3613 566 i e-mail: crocons.beograd@mvep.hr

GENERALNI KONZULAT REPUBLIKE HRVATSKE U SUBOTICI, Maksima Gorkog 6; tel: 024 659 900 faks: 024 556 158 i email: gkrh.subotica@mvep.hr

e-Građani

Birači koji imaju vjerodajnice i pristup Sustavu e-Građani **mogu podnijeti zahtjev za prethodnu registraciju i aktivnu registraciju putem Sustava e-Građani**.

Sve dodatne informacije mogu se dobiti telefonom u gore navedenim diplomatsko-konzularnim predstavništvima.

Neobična povijest jedne obiteljske kuće

Velika jednokatna kuća u Ulici Rade Končara u Mjesnoj zajednici Novi grad (nekada Teretna ulica u XI. kvartu) oduvijek je privlačila pozornost među ostalima u okolici, udobno smještena u prostrano dvorište u zelenilu. Zanimljiva je izgledom (građena je u stilu moderne), ali i zbog neobične i još uvijek nedovoljno istražene povijesti, što se odvijala na ovom mjestu. Pouzdano je zgrada napravljena po projektu **Lava Štrasa** iz 1932. godine za gospođicu **Noru Lazarek**. To je prva jednokatna obiteljska kuća u stilu moderne, s prostorom za dnevni boravak i potrebnim prostorijama u prizemlju, i tri spavaone i velikom terasom na katu. Projekt postoji u Povijesnom arhivu Subotica, a detalje je opisala arhitektica **Gordana Prčić Vujnović** u knjizi *Razvoj urbanizma i arhitekture u periodu od 1918. do 1941. godine u Temišvaru, Segedinu i Subotici* (grupa autora).

Za sada je još nepoznato, međutim, što se događalo i što se promijenilo u životu Nore Lazarek u sljedećih 10-15 godina, te zgradu na spomenutoj adresi, građenu za obitelj, dalje nalazimo u podacima kao zdravstvenu instituciju. »Na prvu godišnjicu oslobođenja grada, 10. listopada 1945. godine, otvoreno je rođilište u zgradi Zdravstvene stanice *Udarnik* u Teretnoj ulici broj 25, koja je i do tada imala jedan rođilišni odjel (sobu)...« (*Ex Pannonia*, broj 18, str. 80). Dakle, u prvo vrijeme po okončanju Drugog svjetskog rata ovdje je bilo rođilište. Narednog desetljeća tu je vrtić, pouzdano 1958. godine. Ovo je dječji objekt i danas.

Kroz vrijeme, krajem prošlog stoljeća, dogodio se na istom mjestu zanimljiv stjecaj okolnosti: u spomenutom vrtiću su s djecom radile odgojiteljice među kojima je jedna ovdje u djetinjstvu pohađala vrtić, a druga je tu došla na svijet, u onom nekadašnjem rođilištu.

Još malo gradskih promašaja

Jedna europska komisija je proučavala kvalitetu vode Dunava i došla je do zaključka da je ovaj veliki i značajan vodotok, počevši od Novog Sada pa sve do ušća u Crno more jako zagađen. Razlog ovome je to da veliki gradovi poput Novog Sada, Beograda itd. uopće nemaju sustav pročišćavanja otpadnih voda. Ove godine najavljena je izgradnja pročišćaća u Beogradu, ali prije toga treba riješiti kanalizaciju, npr. u Borči. Ovaj problem muči većinu gradova i naselja u Srbiji, a tek u nekoliko mjesta postoje pročišćaći otpadnih voda. Jedan od tih gradova je i Subotica, koja je prva izgradila pročišćać nakon ekološke katastrofe Paličkog jezera 1972. godine, prvenstveno zbog neizgradnje taložnika (pročišćaća) čija gradnja je predložena koncem XIX. stoljeća. Upravo o ovome želim ispričati jednu, pomalo »budalastu« gradsku priču.

Na kakvom terenu leži Subotica?

Prvo valjano, inženjersko premjeravanje grada izvršio je **Mihály Könyves Tót** 1884. godine. Naime, Gradski magistrat je od njega naručio regulacijski plan grada, plan kanalizacije, utvrđivanje visinskih točki i trigonometrijska mjerenja (te točke služe za daljnja mjerenja prilikom parcelacije itd.). Könyves Tót je predlagao da se gradi separadni kanalizacijski sustav (posebne

Biopročišćać u Csongrádu (autorova snimka)

cijevi za otpadne vode, posebne za odvod kišnice) uzimajući u obzir visinske razlike na teritoriju samog posjeda grada. Teren, računavši od Kelebije (126 m) postupno pada prema Malom Paliću, danas Šandorska bara (102 m), u koju se slijevaju sve vode. Ova razlika od 24 m (govorimo o nadmorskim visinama) na razmjerno kratkom odstojanju za ravničarske prilike je ogromna i kad padne ljetni pljusak ili duže pada kiša ona prouzrokuje bujice, odnosno poplave. Könyves kaže: »Jedino mjesto za odvod otpadnih voda iz grada je Paličko jezero«. On istovremeno upozorava da se otpadne vode ne smiju direktno uvoditi u jezero nego treba izgraditi pročišćać otpadnih voda u vidu bazena za taloženje, napominjući da cijenu izrade ovih taložnika može pokriti mulj koji se može iskoristiti kao izvanredno organsko gnojivo. Grad je izgradio ujedinjenu, integralnu kanalizaciju, ali na

pročišćać, bazene za mulj su nekako zaboravili. Rezultat je usko-ro bio i vidljiv, jer **István Iványi** već 1892. godine konstatira: »U novije vrijeme uočava se stvaranje mulja na dnu jezera, čiji je uzrok voda s ne baš čistim organskim elementima koja dolazi iz grada i koja pospješuje stvaranje vodene trave«. Na izvjestan način grad je ipak uspostavio separadni sustav odvoda vode, jer su zadržani i izgrađeni otvoreni kanali za odvod vode, koji su bili sposobni regulirati i bujice. Dokaz da je ovaj sustav funkcionirao je i to da je u centru većina zgrada, počevši od Gradske kuće, građena s podrumima, koji su u to doba bili suhi i funkcionalni. Strogo je bilo zabranjeno bilo što bacati u kanale, i to se kažnjavalo. Ja sam odrastao pored takvog kanala koji je tekao usred šetnice današnjeg *Radijalca* (Aleja maršala Tita).

Kakva je situacija danas?

Sanacija Paličkog jezera trajala je šest godina. Tada izgrađeni pročišćać važio je za najsuvremeniji, ali opet zbog bujičnih voda pokazao se nedovoljnim, te je korištenjem iste tehnologije proširen. Nažalost, nakon 130 godina, možemo konstatirati da smo otprilike tamo gdje smo nekad bili. Voda Paličkog jezera je loša, mutna i mjestimično odvratno zelena. Čovjek se može okupati samo na vlastitu odgovornost. Jedan veći pljusak ponovno stvara kaos u centru, poplavljuje podume, zaustavlja promet itd. Palić kao naselje nema još potpuno izgrađenu kanalizaciju, a o pročišćavanju njegovih otpadnih voda da i ne pričamo. Najnovija ideja za rješavanje ovih problema je pomalo »budalasta«, sve paličke otpadne vode preko velikih cijevi treba vratiti, pomoću crpki (zbog visinske razlike) u postojeći pročišćać. Moje mišljenje je, a i dosadašnji događaji to potvrđuju, da zbog konfiguracije terena treba napustiti koncept jednog centralnog pročišćaća, njen rad treba poboljšati izgradnjom pročišćaća i bazena za skupljanje kišnice, za pojedine dijelove grada (Makova sedmica itd.). Dok sam bio glavni arhitekt, honorarno sam radio i na Građevinskom fakultetu i dosta razgovarao o ovim problemima s kolegama hidroinženjerima. Došao sam do saznanja da postoji moderan i jednostavniji način pročišćavanja otpadnih voda tzv. biopročišćavanjem. Pokušao sam za ovu ideju zainteresirati tadašnjeg gradonačelnika, ali on nije bio »kupac«. Uz pomoć fakulteta organizirao sam stručnu ekskurziju u susjednu Mađarsku, gdje su takva postrojenja već bila u funkciji. Osim studenata, pozvao sam i općinske službenike i radnike, prije svega iz JP-a *Vodovod i kanalizacija*. Pogledali smo dva pročišćaća, koja su već radila i to postrojenje za grad Csongrád (17.686 stanovnika 2009.), i jedan u velikom industrijskom parku u Budimpešti. Pogledali smo i najsuvremeniji pogon za preradu, odnosno odlaganje smeća pored Segedina. Tu je također građen manji pročišćać za otpadne vode, koja se cijedi iz velikog brda odloženog smeća. Svi sudionici ekskurzije su bili oduševljeni osim tadašnjeg gradonačelnika. Mislim da bi problem paličkih otpadnih voda mogao riješiti jedan »biopročišćać« poput čongradskog, umjesto budalastih zamisli.

Policijski šalter i onaj u mesnici

Drugo lice **SUBOTICE**

Jeste li u novije vrijeme razmišljali o tome kakve veze imaju mesnica u supermarketu *Maxi* i Policijska uprava u Subotici? Prvi odgovor nakon ovako postavljenog pitanja kod većine čitatelja zacijelo bi bio »nemaju nikakve«. Jedni se bave poslovima iz svoje, a drugi također iz svoje nadležnosti, pri čemu im se djelatnosti nikada ne ukrštaju. Čak ni u vicevima mušterija neće otići u mesnicu i podnijeti zahtjev za osobnu iskaznicu kao što ni stranka neće otići na šalter policijske uprave i od službenice zatražiti 200 grama *posebne*, ako može narezano.

Pa ipak, razmislite li malo bolje o početnom pitanju, u jednoj su stvari mesnica u *Maxiju* i Policijska uprava u Subotici u dlaku iste: njihovi djelatnici posao obavljaju tako što su svakodnevno u kontaktu s građanima. Isto kao što je to frizerka u salonu i službenica u pošti, isto poput prodavača na tržnici i konobara u pivnici...

U eri sveopćeg tehnološkog napretka, u vrijeme kada internetsko plaćanje već odavno nije stvar budućnosti, svatko od navedenih, uključujući i mnoge navedene, se bori za svog klijenta tako što će mu omogućiti što bržu i kvalitetniju uslugu. To je bar jasno, jer tomu i sami svjedočimo svakoga dana. Ili bi bar tako trebalo biti.

Međutim, ukoliko ste u posljednje vrijeme bili korisnici usluga Policijske uprave u Subotici, pa poslije toga otišli ravno u mesnicu u *Maxiju*, mogli ste, samo ako ste se malo više »obrtili na pozornost«, primijetiti i jednu ogromnu razliku: prvi kao da vrijeme vuku nazad dok ga drugi guraju da žuri bar nekoliko mjeseci unaprijed. Drugim riječima, ako ste nedavno podnosili zahtjev za osobnu iskaznicu, mogli ste na šalteru Policijske uprave u Subotici primijetiti da se u red staje »ko nekad«. Znači: bez reda,

kome kako (is)padne, uz nerijetke ulaske u ured »preko veze« i uz eventualna pitanja pristojnijih građana »tko je posljednji«. Ako ste, pak, nakon toga otišli u mesnicu u *Maxiju*, mogli ste se uvjeriti u ono što je već odavno praksa u svim bankama ili u konzulatu Mađarske, recimo: da biste bili usluženi, morate prvo pritisnuti gumb na tasteru koji će vam otipkati vaš (redni) broj kog ćete i vi i »druga strana« (prodavač ili službenik/ca, recimo) jasno vidjeti i na »semaforu gore«, pa ćete bez veze i protekcije biti usluženi točno onda kada na vas dođe red.

Zašto je to tako?, možda ćemo se svi skupa zapitati. Razmislimo li malo o tome (vidite li koliko pitanje iz prve rečenice i nije bezvezno?), možda će nam jedan od odgovora biti taj da je državni aparat trom, inertan, indolentan, lijen, sporo pokretljiv, neprilagodljiv i nesklon promjenama dok je privatni sektor svih vrsta jednostavno prinuđen u džungli svakodnevice izboriti se za građanina i otrgnuti za sebe malo od njegovog skupog vremena tako što će mu podilaziti na sve moguće načine. Drugim riječima: dok prvi, uvjereni da zlatno doba birokracije nikada neće proći, na građanina (od čijeg poreza i sami žive) i dalje gledaju kao na slugu, drugi, iz čisto profitabilnog interesa, u istom tom građaninu gledaju svoga gospodara. Trećim riječima: dok je kod prvih red stvar prirodne selekcije i, eventualno, kućnog odgoja, kod drugih je red taj koji eliminira prirodnu selekciju i regulira čak i kućni odgoj.

I na koncu, jedan savjet za djelatnike Policijske uprave u Subotici: idite do kolega u Osijeku i vidjet ćete isto što i umesnici u *Maxiju*: pritisak na gumb točno određuje koja je stranka na redu za vaš šalter.

Z. R.

Prvi tjedan adventa bez *novogodišnje* rasvjete

Prema najavi, sinoć, 5. prosinca, započeo je s radom vašar *Winterfest*, a upaljena je i, kako se u Srbiji kaže, *novogodišnja* rasvjeta. Ova čarolija trajat će do sredine siječnja naredne godine, zaključno s proslavom Nove godine po julijanskom kalendaru. Osim postojećih, božićna dekoracija Grada obogaćena je novim ukrasima – *Veličanstveni jelen* i *Mali jelen* na Trgu Republike, *Zimski sjaj* kod službenog ulaza u Gradsku kuću, a ledenicama će se obogatiti postojeći ukrasi u gradskim i prigradskim naseljima.

Zašto se rasvjeta, kako kažu nadležni, tradicionalno u Subotici pali 5./6. prosinca, a ne na dan samog početka adventa pitanje je koje nam se svake godine javi, a kao mogući odgovor navodimo riječi **Nede Kovačevića** iz JP-a za upravljanje cestama, urbanističko planiranje i stanovanje u nedavno objav-

ljenom tekstu na subotičkom portalu *Subotica.com*: »Gledamo da se pridržavamo preporuke Vlade i resornog Ministarstva o energetske efikasnosti, te da ne uključujemo prerano, a opet ni prekasno, da bi sugrađani imali dovoljno vremena da u njoj uživaju«.

Kolika je ušteda ako, u slučaju ove godine, pet dana manje radi rasvjeta – odnosno ne od 1. već od 5. prosinca, ne znamo. Pretpostavljamo da je velika kada se 93.521 stanovnik Subotice, koji je rimokatolik, na neki način uskraćuje od novogodišnje rasvjete prvog tjedna adventa.

Vjerujemo da bi proračun Subotice taj dodatni trošak mogao podnijeti. Ako može naša prijestolnica sijati puna dva mjeseca (od 15. studenoga do 15. veljače), valjda može i Subotica od 1. prosinca do 14. siječnja!

J. D. B.

Dan OŠ *Vladimir Nazor* u Đurđinu

Fosilno gorivo zamijenili agropeletom

Prigodnim programom koji su izveli učenici pod vodstvom učitelja i nastavnika proslavljen je 29. studenoga, Dan Osnovne škole *Vladimir Nazor* u Đurđinu. Škola je ovo u kojoj se, osim srpskog, od 2002. godine nastava odvija i na hrvatskom jeziku. Broji 117 učenika koji su raspodijeljeni u deset odjela, od kojih su dva na hrvatskom, a u sklopu objekta djeluje i predškolska ustanova, također na srpskom i hrvatskom jeziku.

Nova peć

U odnosu na prošlu godinu najveća novina u ovoj odgojno-obrazovnoj ustanovi je peć na agropelet, uz koju bi škola, odnosno Grad trebao uštedjeti značajna sredstva na grijanju. No, osim financijske, ravnateljica škole **Ljiljana Dulić** ističe i druge razloge za prelazak na ovakvo grijanje.

»Do sada smo se, kao i sve druge okolne seoske škole grijali na fosilna goriva. Kupovinom peći na agropelet predviđeno je da nam se troškovi grijanja smanje s 2 milijuna na 800.000 RSD, ali ovo nam je prva zima te ćemo tek vidjeti koliki će nam biti računi. Ono što znamo je da ćemo ovakvim grijanjem smanjiti emisiju ugljikovog dioksida u atmosferu čime ćemo i pridonijeti smanjenju globalnog zagrijavanja i manjem zagađenju životnog okoliša. Također, agropeletom pospješujemo domaću proizvodnju, jer koristimo sirovine domaćih proizvođača«, kaže Dulić.

Sredstva za kupovinu peći na agropelet škola je ostvarila putem prošlogodišnjeg natječaja Pokrajinskog tajništva za energetiku, građevinarstvo i promet.

Ravnateljica Dulić kaže da je sljedeće veliko ulaganje u školu obnova fasade, odnosno njezina izolacija.

»U projektu energetske efikasnosti naše škole stoje tri stvari: zamjena prozora i vrata, što smo završili prošle godine, izolaci-

ja plafona, što je djelomično urađeno, te postavljanje i izolacija fasade. Za ovo posljednje su nam potrebna velika sredstva i ne znamo hoćemo li raditi sukcesivno, kao i zamjenu prozora ili odjednom, ali znam da nećemo odustati dok tu investiciju ne realiziramo«, navodi ravnateljica.

Ono što školi također nedostaje, ali i selu je dvorana za tjelesni. Dulić kaže da je od 2001. od kako je ona ravnateljica škole projekt za dvoranu pisan tri puta, no da novac za realizaciju uvijek dobiju škole s više učenika.

Na pitanje prijeti li ustanovi gašenje, Dulić je rekla kako na to utječu brojni faktori, ali da u prilog školi ide što se u njoj izučava jezik nacionalne manjine. Istakla je i da u vrtiću koji okuplja djecu od tri do pet godina ima 23 djece te da predškolski program pohađa njih 15-ero, što su za selo s 1440 stanovnika lijepe brojke.

e-časopis

Osim navedenih jezika na kojima se nastava odvija, učenici ove škole uče i engleski, ruski, mađarski jezik, a imaju i mogućnost pohađanja predmeta Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture koji se realizira dva sata tjedno, dok za predmet Bunjevački jezik s elementima nacionalne kulture nije bilo dovoljno zainteresiranih.

Sekcije koje se odvijaju u školi su dramska, recitatorska, fotografska, plesna, novinarska, a aktivan je i zbor. Kao plod novinarske sekcije povodom Dana škole objavljen je na stranici škole i prvi e-časopis koji nosi naziv po **Nazorovom** djelu *Jelen*.

Prostor škole koristi i Hrvatsko kulturno-prosvjetno društvo *Đurđin* za probe folklorne sekcije te Karate klub *Spartak* za treninge.

J. D. B.

Škola je ovo u kojoj se, osim srpskog, od 2002. godine nastava odvija i na hrvatskom jeziku

Rusija podiže zasade jabuka

Jabuka se smatra jednim od najpopularnijih plodova i najviše se proizvodi od svih vrsta voća na svijetu. Konkurencija u proizvodnji je žestoka, a zahtjevi potrošača nerijetko specifični, što domaćim proizvođačima jabuka otežava plasman na nekada najsigurnije, rusko tržište. Uslijed ovoga će, po svemu sudeći, što prije morati pronaći nova tržišta ili možda vremenom odustati od uzgoja jabuka.

Domaće tržište jabuka u protekle dvije godine nije u dobroj situaciji. Razlog tome je velika proizvodnja i smanjenje narudžbina iz Rusije, koja sve više ima svoju proizvodnju jabuka i sve manje potrebe za uvozom ovog voća iz Srbije.

Ovdašnji proizvođači na domaćem tržištu uglavnom plasiraju drugu klasu, dok prvoklasne jabuke čuvaju u hladnjačama za probirljive strane kupce u Rusiji, gdje prolazi samo prva klasa. Međutim, ono što voćarima sreću kvari jest zastoj u izvozu na rusko tržište. Većina naših malih i srednjih gospodarstava koja se bave uzgojem jabuka godinama je unatrag živjela od izvoza svojih proizvoda na rusko tržište. Situacija se u tom pogledu posljednje dvije-tri godine drastično usložnila na njihovu štetu, što im uoči berbe zadaje glavobolju i neizvjesnost.

Neizvjesnost ruskog tržišta

Nije tajna da Rusi posljednjih pet godina podižu velike zasade jabuka i samim tim šalju signal svim izvoznici jabuka da žele

smanjiti godišnji uvoz, koji trenutačno iznosi 700 tisuća tona. Naime, na rusko tržište naši su proizvođači lani izvezli 140.000 tona, što je čak 24 posto manje u odnosu na 2017. godinu. U Rusiji sve više niču nove suvremene plantaže i trend povećanja površina pod jabukama nezaustavljivo nastavlja se. Stoga se opravdano očekuje da će izvoz naše jabuke u Rusiju u narednim godinama sve više slabiti, pogotovo kada njihovi, sada još uvijek mladi zasadi, budu u punom rodu, kaže voćar **Marijan Davčik** iz Tavankuta.

»U proteklih pet godina je izvoz jabuke u Rusiju prepolovljen i bojim se da ga kroz idućih par godina više neće ni biti. Dodatna otežavajuća okolnost za nas je podizanje zasada jabuka i u Moldaviji, Uzbekistanu, Bjelorusiji, koji su zbog blizine u prednosti glede izvoza na rusko tržište. Bojim se da bi to sve moglo utjecati na gašenje zasada na našim prostorima.«

Rusko je tržište zbog dobre otkupne cijene za naše proizvođače i dalje aktualno i trenutačno još uvijek najisplativije. Otkupne cijene podložne su oscilacijama ovisno o urodu, te je tako, primjerice, prevelik prošlogodišnji urod svakako imao značajan utjecaj na pad cijene jabuke u Srbiji.

Ovogodišnji urod jabuka u voćnjacima subotičkog atara nešto je manji od prosječnog, ali značajno manji u odnosu na prošlu godinu. Razlog tomu su proljetni mraz i preobilni prošlogodišnji prinosi, pojašnjava Davčik.

»Prošle godine smo, kao i voćari u zemljama u okruženju, imali rekordni urod jabuke, što je utjecalo da ovogodišnji bude umanjen jer se voćke odmaraju od prevelikog broja plodova, što se u voćarstvu naziva 'godina odmora'. Tako smo u konvencionalnim, starijim zasadima, imali prinos od oko 30 tona po hektaru, a u intenzivnim oko 50. Promatrajući po sortama, ovoj alternaciji, ali i mrazu, koji su zahvatili i zasade u istočnoj Europi najviše su podlegle sorte *idared* i *jonagold*, koje su stoga dale najmanji urod, dok su odstupanja u prinosima bila najmanja kod sorti *zlatni delišes*, *granny smith* i *gala*.«

Marijan Davčik, koji je ujedno i jedan od osnivača tavankutske zadruge *Voćko*, iz čije se hladnjače 95 posto jabuka prve klase izveze u Rusiju, kaže da su, nakon odbitka troškova ambalaže i skladištenja u hladnjači, ovdašnji voćari prošle godine dobili svega između 15 i 30 dinara po kilogramu. Budući da ih proizvodnja, ovisno o tehnologiji, košta između 20 i 25 dinara po kilogramu više je nego očito da je sav prošlogodišnji trud gotovo pa bio uzalud. Veliki urod i niska otkupna cijena definitivno su voćare ostavili u minusu, ističe Davčik.

»Preobilni prinosi su, osim niske cijene, rezultirali sporom prodajom koja se prolongirala do proljeća i velik dio uskladištene jabuke je propao. Ova godina je uslijed manjeg uroda bolja glede otkupne cijene, koja je već sada dostigla proljetnu cijenu, koja je uvijek najviša. Tako proizvođači sada, ovisno o sorti, mogu dobiti između 30 i 45 dinara po kilogramu, a očekuje se da bi na proljeće možda mogla doći i 50 dinara, te stoga ovogodišnji urod mnogi proizvođači stavljaju u hladnjače gdje će sačekati bolju cijenu.«

U najjeftinije sorte ubrajaju se *idared* i *jonagold*, dok se one traženije poput *crvenog* i *zlatnog delišesa*, *granny smitha* i *gale*, prodaju po nešto višim cijenama.

Oko 60 posto uroda je prva klasa, dok preostalih 40 posto druge klase jabuka ostaje za domaće tržište, na kojemu je ovu količinu jabuke vrlo teško prodati. Ova problematika osobito muči male proizvođače budući da svoje jabuke ne mogu prodati supermarketima uslijed nedovoljne količine, te su tako primorani prodavati na kilogram po tržnicama, što je često slabo isplativa opcija. Za razliku od nas, primjerice u Njemačkoj se, ističe Davčik, u supermarketima upravo prakticira suprotna praksa glede opskrbe voćem.

»Supermarketi u Njemačkoj žele dati šansu lokalnim proizvođačima i javno promovirati njihov trud i rad, a ujedno osigurati svojim kupcima svježiju hranu koja je proizvedena u njihovom najbližem okruženju. Kod nas to još nije zaživjelo, već se samo nastoji osigurati kontinuirana opskrba voćem po najpovoljnijoj cijeni, i to ponajviše iz uvoza.«

Podizanje konkurentnosti domaće jabuke

Jabuka je voće koje se najviše gaji, ali i bilježi najveću potrošnju. Najveći proizvođači i izvoznici jabuka su Kina, SAD, Italija, Poljska i Francuska. Kina je najveći svjetski proizvođač jabuka, s proizvodnjom od 44 milijuna tona godišnje, ali istodobno i džin među svjetskim potrošačima – samostalno konzumira gotovo polovicu ukupnog tržišta jabuke. Što se europskih potrošača tiče, tu prednjače Nijemci, koji trenutačno svoje tržišne potrebe podmiruju uvozom jabuka s Novog Zelanda. Predviđa se da će uslijed daljnjeg rasta svjetske potrošnje za nekoliko godina ukupna proizvodnja jabuka doći do brojke od 107 milijuna tona godišnje.

Što se Srbije tiče, trenutačna proizvodnja jabuka kreće se oko 500.000 tona godišnje, a kako stvari sada stoje, s vrlo izvjesnim trendom opadanja u idućim godinama. Na inozemnom tržištu završi 200.000 tona, od čega se čak 84% izvozi u Rusiju, što je pokazatelj koliko je naše tržište jabuka zapravo ograničeno i rizično.

Pad i česti zastoji u izvozu jabuka na rusko tržište, kao i otvaranje alternativnih, proizvođače stavlja pred ozbiljna iskušenja. Resorno ministarstvo pokušava pronaći alternativna tržišta, prije svega u Kini, Indiji kao i zemljama sjeverne Afrike, a njihovo osvajanje nije nimalo lako. To je razlog da bi voćari morali ozbiljnije poraditi na raznovrsnijem sortimentu i kvaliteti, jer je konkurencija za izvoz na rusko, ali i ostala tržišta iz godine u godinu sve veća, osobito iz europskih zemalja kao što su Poljska, Španjolska, Italija.

Nova tržišta neophodno je osvajati strateški i planski i prilagođavati im se boljom ponudom od sadašnje. Stručnjaci smatraju da proizvođači koji žele plasirati proizvode na ino-tržište trebaju prijeći s konvencionalne na organsku proizvodnju, kao što se radi u Europi, i na taj način postati konkurentni na svjetskom tržištu.

Probitak konkretno na europsko tržište podrazumijevao bi uvođenje Global GAP standarda, što je za naše voćare za sada nedostižna realnost, navodi Davčik.

»Ovaj standard poglavito je nametnut od velikih europskih trgovinskih lanaca i podrazumijeva da zasadi voća moraju biti ograđeni, imati tekuću vodu, toalet za radnike, odgovarajući prostor za skladištenje kemijskih preparata, a obavezna je i svakodnevna evidencija o svim radovima u voćnjaku. Ovakav pristup omogućuje kontrolu cijelog procesa proizvodnje, transporta, pakiranja, zaštitu životnog okoliša, zaštitu radnika na radu i na taj se način razvija individualna odgovornost proizvođača primarnih poljoprivrednih proizvoda.«

Najdalje, od tih trendova su dakako mali i srednji proizvođači, među kojima još uvijek mnogi ne mogu priuštiti pokrivanje voćnjaka protugradnim mrežama, uvođenje suvremenog sustava za navodnjavanje, antifrost sustava ili pak izgradnju ULO i DCA hladnjača.

Sve su ovo preduvjeti za osiguranje odgovarajuće kvalitete zdravstvene ispravnosti plodova, kontinuiteta proizvodnje i redovite isporuke inozemnim kupcima. Osim spomenutog, smatra se da je za budući opstanak na svjetskom tržištu neophodna i promjena u strukturi sortimenta.

Neophodno je pratiti potrebe i promjene potrošačkih navika na europskom i svjetskom tržištu, što proizvođači, posebno u Italiji i Poljskoj, redovito i čine. Naime, tržište Europe je općenito zasićeno dobrom ponudom voća i potrošači su postali izbirljiviji prilikom kupovine. Stručnjaci tvrde da su nove klupske sorte, kao i sorte *gala*, te *crveni* i *zlatni delišes* dobar izbor. Na potencijalnom kineskom tržištu trenutačno su najpopularnije *fuji* i *gala*, dok je glede ruskog tržišta preporuka da bi se naši voćari trebali okrenuti nekim kasnijim sortama koje se ne mogu proizvoditi u Rusiji, poput sorti *granny smith* i *fuji*.

Udružena proizvodnja ključ za bolji plasman

Bitan element na koncu jesu i ambalaža i pakiranje, na čemu osobito inzistiraju megamarket, koji su i najveći kupci voća i samim tim diktiraju kako točno jabuka mora izgledati da bi se prodavala na njihovim rafovima. Kada je konkretno riječ o ruskom tržištu, prilično je zahtjevno glede zdravstvene ispravnosti, ali i izgleda same jabuke, pojašnjava Davčik.

»Jabuka mora biti potpuno crvena, zelena ili žuta, ovisno o sorti, bez primjesa druge boje ili bilo kakvih točkica ili drugih oštećenja. Pošiljke se uzorkuju i ukoliko ne zadovoljavaju propisane kriterije, vraćaju se natrag. Primjerice, uzima se uzorak na šest gajbi i ukoliko se dogodi da ne odgovaraju njihovim zahtjevima, vrate nam cijelu pošiljku. Stoga smo morali pojačati nadzor pri pakiranju jabuka u ambalažu, kako bismo izbjegli takve situacije.«

Opstanak voćarstva i povećanje isplativosti proizvodnje na ovim prostorima mogao bi se razmotriti kroz organiziraniji oblik udruživanja malih proizvođača, smatra Davčik. Primjer za to je Italija, kojoj je, kaže, za postavljanje takvog sustava trebalo stotinu godina.

»Mi smo se u Zadruzi udružili skupa plasirati jabuku na tržištu. Međutim, pokazalo se da to nije dovoljno jer postoje velike razlike u proizvodnji, te tako i u samim plodovima. Kada bismo kupovali iste sadnice i primjenjivali isti način uzgoja i tehnologije, mogli bismo prodavati potpuno identične proizvode, što bi nam otvorilo daleko veće mogućnosti na inozemnom tržištu. Talijanima je to nakon dugo vremena pošlo za rukom, ali su u tome imali značajnu potporu države.«

Ono čime se naši voćari također ne mogu pohvaliti jesu cijene repromaterijala i radne snage, a nedostatak odgovarajućih državnih poticaja dodatna je stavka koja zaokružuje priču o nemogućnosti da na tržišnoj utakmici stanu rame uz rame s ostalim proizvođačima iz zemalja u okruženju.

Evidentno je da sve više malih voćara odustaje od proizvodnje i predstoji da se vidi hoće li većina posustati u borbi za opstanak ili će možda tračak optimizma stvoriti neku novu alternativu koja će jabučarstvo na ovim našim prostorima ponovno učiniti profitabilnom granom poljoprivrede.

Marija Matković

Medeni doručak za goste

Uzgoj ljekovitog bilja, proizvodnja maslinovog ulja, zlatovez, knjige starih recepata, to je samo dio onoga što u Hrvatskoj proizvode učeničke zadruge. Ima ih više od 600, pa će hrvatski »recept« – kako uspješno organizirati zadrugu, svakako biti od koristi monoštorskoj školi koja planira pokrenuti svoju zadrugu

Udruga učeničkih zadruga iz Hrvatske ima višegodišnju praksu da obilazi škole u susjednim zemljama, pa su tako prije nekoliko godina posjetili i Osnovnu školu *Matija Gubec* u Tavankutu. Na preporuku ove škole ove godine njihov izbor bila je Osnovna škola *22. oktobar* u Monoštoru. A domaćini su se za goste pripremili, pa su odabrali pokazati ono što je začetak buduće učeničke zadruge, a to je pčelarska sekcija. Svoje goste uz to počastili su i medenim doručkom.

Iskustva iz Hrvatske

Hrvatska udruga učeničkog zadrugarstva pobrinula se da u Monoštor stignu predstavnici učeničkih zadruga iz većine hrvatskih županija, što je pokazalo koliko je različitih ideja i mogućnosti za razvoj učeničkog zadrugarstva. Koliko je Hrvatska u tome ispred Srbije govori i podatak da su neki od proizvoda učeničkih zadruga i proizvodi koji su osvajali priznanja za kvalitetu.

»Važni su nam ovakvi susreti, jer mi možemo naučiti nešto od domaćina, a s druge strane i domaćini od nas. U Hrvatskoj imamo više od 600 učeničkih zadruga, ali moram reći da se pčelarstvom bavi tek desetak njih, tako da će za nas ovaj posjet biti jedno zanimljivo iskustvo«, kaže glavna tajnica Hrvatske udruge učeničkog zadrugarstva **Blanka Horvat**.

»Učeničke zadruge krenule su iz školskih vrtova i bavile su se uglavnom poljoprivredom. Dosta škola ima voćnjake pa se bave proizvodnjom jabuka, jabučnog octa, sušenih jabuka, čipsa od jabuka. Međutim, većina gradskih škola nema takvih mogućnosti pa se mi bavimo njegovanjem kulturne baštine. Mogu reći da učeničke zadruge u Hrvatskoj svoj program rada baziraju na tradiciji svog kraja. U Mariji Bistrici ljudi se bave obrtima, pa je i rad naše zadruge baziran na tome. Tako mi radimo domaće sapune, ali nije to sve, jer je proizvod naše zadruge i rječnik bistričkog kraja«, kaže voditeljica zadruge u OŠ *Marija Bistrica* iz istoimenog mjesta **Brankica Zbanatski**.

Zanimljiv je i primjer učeničke zadruge u Osnovnoj školi *Mejaši* iz Splita u kojoj su akcent stavili na proizvodnju lavande i masline, ali i na zanimljivu splitsku povijest.

»Najveći dio onog što je potrebno za zadrugu dobivamo iz našeg vrta. To je prije svega maslina. U posljednje vrijeme bavimo se i kulturnom baštinom i predmet rada naše zadruge jest glagoljica i Dioklecijanova palača. U Splitsko-dalmatinskoj županiji aktivno je 66 učeničkih zadruga. Cilj učeničkih zadruga jest očuvanje tradicije, kulturne baštine i razvoj komunikacijskih i poduzetničkih vještina. Cilj je da zadruga sama sebe izdržava, odnosno da prodajom naših proizvoda osiguramo sredstva koja ulažemo u rad zadruge, a višak sredstava u humanitarne akcije«, kaže voditeljica učeničke zadruge u splitskoj školi **Josipa Banić**.

Tjedan u Somboru

Riječi i djela

O posjetu predstavnika učeničkih zadruga iz Hrvatske školi u Monoštoru tekst ste već pročitali, ili ćete ga tek čitati. Svejedno. O tom posjetu tamo sam napisala sve, a ovdje hoću reći još

nešto što je moj osobni dojam ovog

posjeta i onoga što su domaćini (pa i ja kao promatrač i pratiteljica) mogli čuti od svojih gostiju. A to je u današnje vrijeme ono najvrjednije – ideje. Čime bi se mogla baviti neka učenička zadruga? Mogućnosti je mnogo, a ako se spretno prepozna i iskoristi ono što jest obilježje svakog kraja, dometi su nevjerovatni. I onda moja upitanost postoji li u Somboru barem jedna učenička zadruga? Ako je vjerovati podacima dostupnim na sajtovima škola, učeničku zadrugu u Somboru ima samo jedna škola, i to Škola za osnovno i srednje obrazovanje s domom *Vuk Karadžić*, koja odgaja i obrazuje djecu i mlade ometene u razvoju. I onda (opet) moja upitanost (s razlogom) može li više od ove jedne škole? Naravno da može, a ideje i mogućnosti su praktički neiscrpne. Treba samo vidjeti što i kako rade drugi. Što su specifičnosti poljoprivrede, obrta, povijesti, kulture, etnologije i eto zanimljivih ideja i mogućnosti za učeničke zadruge.

I odmah da se razumijemo: nije Sombor nekakva crna rupa gdje prosvjetari nemaju ni ideja, ni želje da naprave iskorak i dodatno se angažiraju oko osmišljavanja, pokretanja i rada u učeničkim zadrugama već je takva slika u cijeloj Srbiji. I ne govorim to napamet već iščitavam podatke Saveza učeničkih zadruga Srbije. A ako su ti podaci ažurirani, onda takvih zadruga u Srbiji ima 120. Znam, netko će reći: pa nije to ni malo. Ako se tako gleda, nije. Ali, ako se tih 120 zadruga usporedi s više od 600 učeničkih zadruga u Hrvatskoj, onda itekako jeste malo. I to sve u vrijeme kada su svima usta puna priče o potrebi da se djeca otrgnu od računala, mobitela, lošeg društva, loših uzora i drugih iskušenja.

Z. V.

Vina, eterična ulja, maslinovo ulje, čajevi, suveniri, kuharice tradicijskih jela proizvodi su učeničkih zadruga iz Hrvatske, ili što bi rekli u Hrvatskoj udruzi učeničkog zadrugarstva – čuda stvara mašta mladih zadrugara.

Bodroške pčelice

U monoštorskoj školi još nemaju učeničku zadrugu, ali se pred gostima nisu obrukali, jer su išli na »sigurno« i pokazali ono po čemu su jedinstveni, a to je pčelarska sekcija. Mali pčelari, ili kako se službeno zovu, *Bodroške pčelice* imaju privilegij da o pčelama, pčelarstvu i medu ne uče iz knjiga već u pravom pčelinjaku.

»Idemo na izlete i brinemo o pčelinjacima, učimo o pčelama. Na kraju se zasladimo medom i medenjacima«, kaže učenik četvrtog razreda **Luka Marijanović**.

Polako stasava u pravog pčelara iako se time u njegovoj obitelji nitko ne bavi.

»Kada idemo u pčelinjak, obavezno stavimo šešir za zaštitu i rukavice. A med? Pa obožavam ga«, kaže **Boris Plavšić**.

»U rad s mališanima uključili su se mnogi članovi pčelarskog društva, a našu inicijativu prepoznala je i škola koja nam je dala potporu. Cilj nam je djecu odvesti u prirodu, zainteresirati ih za to što se u prirodi dešava. Naravno, tu su i pčelinjaci, košnice. Najbolje tu skladnost u prirodi osjete kroz rad u pčelinjacima«, kaže monoštorski pčelar i inicijator suradnje sa školom **Ivica Periškić**.

»Pčelarsku sekciju pokrenuli smo u suradnji s udruženjem pčelara. Oni imaju problem osigurati pomladak, pa im je zato rad s našom djecom značajan. Mi smo s druge strane našoj djeci približili prirodu i okoliš u kojem žive. Želja mi je da se ovakav rad razvije i u ostalim sredinama u Srbiji. Hrvatska i Mađarska već odavno rade na takav način, pa je krajnje vrijeme da se i mi uključimo«, kaže profesor biologije i kemije **Igor Repar**.

Z. V.

Stjepan Seder, osnivač i predsjednik njemačkog udruženja za dobrosusjedske odnose (Kulturni centar podunavskih Švaba *Karlowitz*)

Svestrani rad na očuvanju kulture svog naroda

»Kultura, jezik, odjeća i kuhinja su osnovne odlike jednog naroda. Zato sam zajedno sa svojim prijateljima osnovao njemačko udruženje za dobrosusjedske odnose, a danas je to Fondacija Zavičajna kuća«, kaže Stjepan Seder

Sa željom da saznam nešto više o radu Kulturnog centra podunavskih Švaba *Karlowitz*, udruženja koje se bavi tradicionalnom švapskom kulturom, uputila sam se u Srijemске Karlovce gdje sam se sastala s osnivačem i predsjednikom tog udruženja **Stjepanom Sederom**. Zaintrigirali su me njegov entuzijazam i energija unatoč starosnoj dobi. Njegovi zapaženi rezultati su na polju istraživačkog rada, te radu na njegovanju tradicije i običaja podunavskih Švaba, koji su skoro zamrli na prostoru Vojvodine u posljednjih šest desetljeća. U muzejskoj postavci u centralnom objektu Fondacije vjerodostojno je kroz autentično pokućstvo i nošnje prikazan način života podunavskih Švaba u seoskom domaćinstvu kakav je bio prije 250 godina. O načinu života svjedoče i brojni predmeti i objekti u dvorištu kuće: šupa, bunar, poljoprivredni strojevi, razne alatke koje su se nekada koristile na selu. Poseban akcent Fondacija daje razvoju dobrosusjedskih odnosa. I ove godine realizirala je projekt pod nazivom »Narodni običaji podunavskih Švaba i razvoj dobrosusjedskih odnosa«, koji podrazumijeva da mladi između 15 i 21 godine napišu literarni rad na zadanu temu i da za to budu adekvatno i nagrađeni.

Rođeni ste u Srijemskim Karlovcima, gdje ste završili gimnaziju, a zatim i Pravni fakultet u Beogradu. Još prije umirovljenja počeli ste se baviti istraživačkim radom na polju tradicionalne kulture podunavskih Švaba. Što Vas je potaknulo da se počnete baviti istraživanjem tradicije naroda kojem i sami pripadate, te da osnujete Fondaciju?

Izraz podunavski Švabo (danas podunavski Nijemac) je nastao u njemačkoj znanosti i prvi puta je upotrijebljen 1923. godine kako bi označio njemačku populaciju koja se našla u današnjoj Vojvodini. U njemačkoj znanosti znaju često kazati da su podunavske Švabe najmlađe pleme njemačkog naroda. Da se bavim ovim poslom zaintrigiralo me je podrijetlo moje obitelji. Znao sam obiteljsku priču da su svojevremeno u Karlovce došla tri brata iz Stuttgarta, odakle potječu i svi Sederi u ovom mjestu. U Karlovcima sam pronašao prve crkvene knjige koje datiraju iz 1739. godine. Istraživanjem sam zaokružio jednu priču ne samo o mojoj obitelji nego i o svim Karlovčanima koji su njemačkog porijekla. Tako sam otkrio da su Nijemci iz Beograda došli u Karlovce 1739. godine i da je to bio prvi val njihovog doseljavanja. Tada je na ove prostore došlo 52 obitelji, oko 500 stanovnika, od kojih danas nema više nijednog u Karlovcima. Izumrli su. Drugi val doseljavanja je bio 1790. godine kada je na ove prostore došlo 90 stanovnika iz Njemačke. Oni se jednim dijelom nastanjuju u Karlovcima, a drugim dijelom u Bukovcu. I od njih danas nema više nikoga u Karlovcima. Te podatke sam publicirao i objavio sam jednu knjigu na tu temu, te brojne članke.

S namjerom da na vjerodostojan način prikazete život podunavskih Švaba na ovim prostorima, 2008. godine kupujete kuću u Srijemskim Karlovcima staru oko 250 godina, koja je danas restaurirana i u kojoj je smještena etno postavka seoskog domaćinstva podunavskih Švaba iz druge polovice XVIII. vijeka. Koliki je interes posjetitelja da saznaju nešto više o povijesti podunavskih Švaba?

Etno postavka je za posjetitelje otvorena šest godina. Posjeti nisu na zadovoljavajućoj razini u kvantitativnom smislu. Međutim, u kvalitativnom smislu zadovoljavaju. Dolaze mediji, istraživači, publicisti, umjetnici, učitelji s djecom. Ono što me naročito obradovalo jest da su nam u posjetu bili štićenici doma za stare osobe iz Mola i Mladenovca. Postoji širok raspon interesa, ali je posjećenost u kvantitativnom smislu mala. Ove godine je bilo nešto više od 100 ljudi.

Osnivanjem njemačkog udruženja za dobrosusjedske odnose Fondacije Zavičajna kuća praktično ste pokazali kako

Tjedan u Srijemu

se kultura jednog naroda može sačuvati. No, još jedna manifestacija i organizacija Fondacije koja se u Srijemskim Karlovcima održavala proteklih 17 godina održava se s istim ciljem.

Kultura, jezik, odjeća i kuhinja su osnovne odlike jednog naroda. Zato sam zajedno sa svojim prijateljima osnovao njemačko udruženje za dobrosusjedske odnose, a danas je to Fondacija *Zavičajna kuća*. Odmah nakon osnutka udruženja osnovali smo prvi festival kuglofa, manifestaciju tradicionalnih kultura podunavskih Švaba koju smo organizirali s idejom da na njoj prikazujemo stare zanate, domaću radinost, ručne radove, antikvitete, a centralno mjesto smo ostavili za kuglof. To je najveća etno manifestacija u Srbiji na kojoj ne sudjeluju samo Nijemci nego i pripadnici drugih nacija sa svojom tradicionalnom kulturom.

Do sada ste objavili nekoliko knjiga koje su rezultat Vašeg istraživačkog rada. Koja knjiga je izazvala najveće zanimanje kod čitatelja?

Objavio sam više knjiga, romana, znanstveno-istraživačkih radova i brojne tekstove. Kritika je veoma pozitivno ocijenila knjigu *Plitki grobovi*. To je knjiga koja je fokusirana na sudbinu podunavskih Švaba nakon Drugog svjetskog rata. Najnovija knjiga je *Građani šest država*, u kojoj sam se fokusirao na Srijemske Karlovce. Zašto građani šest država? Srijemski Karlovci su od Austrije prošli Osmansko carstvo, Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca, SFRJ, SRJ i Srbiju. Također sam snimio i film s **Mirkom Sebićem** pod nazivom *Budućnost sjećanja*. Film obrađuje tematiku kraja rata i sudbine ljudi.

Od 2003. godine Fondacija je izdavač jedinog časopisa na njemačkom jeziku pod nazivom *Fenster*.

Časopis ima simbolično ime »prozor« iz perspektive većinskog naroda, odnosno kako se iz perspektive manjinskog naroda može gledati na većinski narod. Taj časopis izlazi pod motom: »povjerenje, pomirenje, poštenje«. U njemu se obrađuju teme iz kulture i povijesti podunavskih Švaba i upravo će u prvoj polovici prosinca izaći najnoviji broj.

Kako ocjenjujete suradnju s većinskom i manjinskim zajednicama u Srijemskim Karlovcima ali i šire?

Po popisu iz 2012. godine ima nešto više od 4.000 Nijemaca, što je vrlo malo u odnosu na 1942. godinu kada ih je u tadašnjoj Jugoslaviji bilo oko 550.000, od čega je njih oko 500.000 živjelo na prostoru današnje Vojvodine. To se ne može s točnošću tvrditi, jer tadašnji popisi nisu bili po nacionalnosti nego po religiji. U Vojvodini postoji 13 udruženja njemačke kulture i ona međusobno surađuju. U Karlovcima ima relativno malo katolika, tek 10 posto od ukupnog stanovništva. Ja sam katolik-agnostik, ali povremeno odem u crkvu i u pravoslavnu i u katoličku, u kojoj sam kršten. Crkveni zbor župne crkve Presvetog Trojstva je često sudjelovao na našim manifestacijama, a 2014. održali smo božićni koncert u njoj, kada nam je gost bio njemački veleposlanik.

Jeste li do sada realizirali sve što ste planirali učiniti na očuvanju tradicije podunavskih Švaba?

Planova više nemam, ali radnog elana još imam. Ne znam što će se desiti s Fondacijom kada mene više ne bude, ali ću se potruditi da ona nastavi živjeti. Trenutno pišem kuhar, točnije prepisujem recepte, načine pripreme hrane podunavskih Švaba iz XIX. i XX. vijeka. Neke od recepata sam sačuvao od moje mame, a imam zabilježena kazivanja starijih žena Švabica. Preostalo mi je da ih dodatno istražim, poredam i nadam se da ću knjigu recepata objaviti sljedeće godine. Time bih zaokružio sve ono što sam planirao uraditi na polju očuvanja tradicije i kulture podunavskih Švaba.

S. D.

U spomen na neumornog istraživača prošlosti

Redove ove rubrike posvećujem **Ratku Rackoviću** (1946. – 2017.), kroničaru i neumornom istraživaču prošlosti, čovjeku koji je obilježio dokumentaristički i povijesni život ne samo Rume nego i čitavog

Srijema. Meni osobno na početku novinarskog rada pomogao je u istraživanju povijesti Rume, znamenitih ličnosti, Hrvata s Brijega, te hrvatske udruge iz Rume. Racković je bio zaljubljenik u prošlost, prije svega Golubinaca gdje je odrastao, a zatim i Rume u kojoj je živio. A interesiralo ga je mnogo toga što je prošlo, ali i onoga što je pomalo zaboravljeno. Istražujući u arhivima, prikupio je ogromnu građu o Golubincima koju je publicirao u knjigama *Pomeni i trajanja 1 i 2*, zatim *Škola i školarci u Golubincima* koja je objavljena posthumno. Neke od njegovih knjiga su *Vojnovići trgovci i posjednici*, a knjigu *Hrvati u Rumi na Bregu* objavilo mu je 1999. godine HKPD *Matija Gubec* iz Rume. Isti izdavač je 2007. godine objavio i njegovu knjigu *Doseljavanje i duhovni život Hrvata u Rumi*. Surađivao je sa Zavičajnim društvom Stara Beška, s KID-om *Pčesa*. Svoje tekstove je objavljivao u *Sremskim novinama*, *Ru-7*, *Šlosu*, *Vesniku Zavičajnog društva Ruma*, Zborniku Zavičajnog muzeja Ruma i mnogim drugim. Riječju, ostavio je trajan trag i poticaj mladim istraživačima da nastave istraživanje lokalne povijesti. Rumljani ga se s ponosom sjećaju i upravo je to bio razlog što su se prošloga tjedna u Gradskoj knjižnici *Atanasije Stojković* okupili njegovi poštovatelji, brojne kolege, prijatelji i suradnici kako bi evocirali uspomene na njega. Tog dana u rumskoj knjižnici Ratkovi prijatelji iz Rume, Golubinaca, Indije, Stare Pazove, Šimanovaca, Batajnice... govorili su anegdote nastale prilikom druženja s njim. I kao što su rekli na kraju druženja, o Rackoviću će se tek govoriti i pisati s obzirom na to da je iza sebe ostavio potpuno uređenu bibliografiju. U to sam sigurna, kao i u činjenicu da je njegovim odlaskom Ruma izgubila rijetkog zaljubljenika u prošlost, koji je svojim vrijednim radom dao veliki doprinos čitavom Srijemu.

S. D.

Godišnji koncert HGU *Festival bunjevački pisama*

Rasli smo pjevajući

Godišnji koncert Hrvatske glazbene udruge *Festival bunjevački pisama*, koji je održan 3. prosinca u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici bio je u znaku jubileja. Ove godine u rujnu održana je 15. Smotra dječjih pjevača i zborova, a prvi sudionici Smotre su danas odrasli ljudi, neki već i roditelji. Svi su oni rasli uz pjesmu i tamburu i tako dali svoj doprinos očuvanju tamburaške glazbe.

Izložba fotografija

Prije samoga koncerta u predvorju ispred Velike vijećnice Gradske kuće u Subotici otvorena je izložba fotografija na kojima su svi sudionici u proteklih 15 Smotri dječjih pjevača i zborova. Izložbu fotografija nazvanu *Rasli smo pjevajući* otvorila je etnomuzikologinja i profesorica tradicijskog pjevanja **Tamara Štricki-Seg**, koja je u svom obraćanju govorila o značaju Smotre, te je ovom prigodom iznijela i zanimljive podatke napravivši analizu dosadašnjih Smotri. U proteklih 15 godina izvedena je 101 melodija od kojih su 94 pjesme, a 7 je instrumentalna, točnije bunjevačkih kola (igara). Izvedene su 44 stare bunjevačke pjesme, a najviše puta je izvedena pjesma *Alaj nane*. U drugu skupinu profesorica Štricki je svrstala pjesme koje su namjenski pisane za Smotru, a na ovome popisu našlo se 14 novih skladbi. Dvije najpoznatije pjesme, koje su ujedno i najviše puta izvođene, su *Subotica* autorice **Đule Milodanović** i *Al' sam rđav* autora **Marjana Kiša**. Također među pjesmama koje su izvođene na Smotri našle su se i one koje su namjenski pisane za *Festival bunjevački pisama*, a takvih je bilo 23, od kojih su najviše izvođene *I kad ostarim*, *Tribam koga* i *Bunjevka sam*. Našlo se na ovome

U proteklih 15 godina, kada je Smotra u pitanju, izvedena je 101 melodija od kojih su 94 pjesme, a 7 je instrumentalna * Dvije najpoznatije pjesme, koje su ujedno i najviše izvođene su Subotica autorice Đule Milodanović i Al' sam rđav autora Marjana Kiša

popisu i 11 pjesama **Zvonka Bogdana**, od kojih su najviše izvođene *Kraj jezera* i *Ej, salaši*.

Kada su u pitanju solisti, subotičkoj publici su se najviše puta predstavili **Luka Skenderović** (9 puta) i **Dunja Šimić** (8 puta).

»Kroz svaku Smotru provlači se i tradicijski element, a to je nastup *kraljica*, koje su svojim pjevanjem i ljeljanjem, dozivale i druge na Smotru. *Kraljice* su dolazile iz Male Bosne, Žednika, Tavankuta i Subotice (Aleksandrova i Kera). Izložba *Rasli smo pjevajući* pokazuje višestruki značaj za cijelu zajednicu, a to je jednom riječju tradicija. Hrvatska glazbena udruga čuva ovu tradiciju, prenosi ju usmenim, ali i glazbeno-pisanim putem, te potiče stvaranje novih melodija, koje će jednoga dana postati dio tradicije novih generacija«, kaže Tamara Štricki-Seg.

Fotografije na izložbi su iz arhiva NIU Hrvatska riječ.

Spoj prošlosti i sadašnjosti

Program na koncertu je također bi posvećen spomenutom jubileju, te su tako pojedini solisti predstavljali ovogodišnju Smotru, a velika većina njih Smotre koje su održane ranijih godina. Na interesantan način je napravljen spoj prošlosti i sadašnjosti tako što je svaki izvođač prije nastupa imao kratki isječak iz ne-

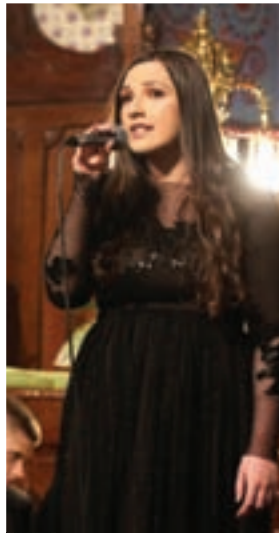
Petar Skenderović

Martina Lišić

Kristina Crnković

Kristina Anišić

Katarina Skenderović

kog od svojih ranijih nastupa na Smotri. Na taj način se publika, koja je ispunila Veliku vijećnicu Gradske kuće u Subotici, mogla podsjetiti kako su izvođači zaista rasli pjevajući, a svojega prvog nastupa s osmijehom na licu prisjetili su se i solisti.

U prvome dijelu koncerta Dječji tamburaški orkestar je izveo kompozicije koje su obilježile ovu godinu, brojne nastupe, natjecanja, nagrade i izuzetne rezultate, dok su se u drugome dijelu predstavili vokalni i instrumentalni solisti koje je pratio skupa Dječji tamburaški orkestar i Festivalni orkestar pod ravnanjem profesorice **Mire Temunović**.

»Ove godine odlučili smo program učiniti drugačijim s naglasakom na Smotru. Današnji izvođači su bili sudionici prvih Smotri, a s ponosom ističemo da su neki od njih već odrasli ljudi, pa i roditelji. Pripremajući koncert prisjećali smo se početaka, a ono što nam je osobito drago jeste što su svi današnji izvođači pristali sudjelovati u ovome programu«, kaže dopredsjednik HGU-a **Vojislav Temunović**.

Tako su na koncertu kao solisti nastupili: **Matija Ivković Ivandekić, Katarina Vukadinović, Roko Piuković, Kristina Anišić,**

Kristina Kemenji, Kristina Crnković, Petar Skenderović, Dunja Šimić, Martina Lišić, Ana Francišковиć, Katarina Skenderović, Luka Matatić, Magdalena Temunović, Katarina Vojnić Purčar i Luka Skenderović.

Tijekom večeri s dvije pjesme ujedno je predstavljen i novi nosač zvuka na kom se nalaze sve pjesme s ovogodišnjeg XIX. *Festivala bunjevački pisama*, koji se po cijeni od 300 dinara može nabaviti u prostorijama udruge.

Na kraju koncerta svi izvođači su skupa izveli takozvanu himnu Smotre pjesmu *Subotica*, a predsjednik HGU-a *Festival bunjevački pisama* prim. dr. **Marko Sente** se u svome govoru zahvalio svim sudionicima i roditeljima koji su doveli djecu na probe i nastupe, te tako bili dio odrastanja Smotre. Ujedno, ovom prilikom Udruga je dodijelila i nagradu – priznanje **Katarini Čeliković** koja je tijekom svih 15 godina lektorirala tekstove i pripremala voditeljice, koji su uvijek bila djeca ili mladi. Tako su se i ovoga puta u ulozi voditelja našli **Katarina Vojnić Purčar** i **Luka Ješić**.

Ž. V.

Jelšani u Beogradu

BEOGRAD – U organizaciji Hrvatskog kulturnog centra *Beograd* u Beogradu je održan koncert *Kao nekad pred Božić* na kojemu je nastupilo Kulturno-umjetničko društvo *Jelsa* iz istoimenog hvarškoga mjesta. Gosti su se predstavili sa svojom ženskom klapom *Frecija*, folklornim ansamblom, mandolinskim orkestrom i klapom *Priženica*. Hvarani su nastupili u dvorani Općine

Vračar, a izveli su tradicionalne pjesme iz Jelse, s Hvara i Dalmacije. Prvi put u Beogradu nazočni su imali prilike čuti originalno *kolendavanje* (običajno božićno pjevanje) s otoka Hvara.

Nastup Jelšana upotpunio je i domaći ženski vokalni ansambl *Gledanice* s pjesmama iz Srbije, a na kraju koncerta publika je s gostima na pozornici zapjevala *Tu divnu splitsku noć*.

Koncert je održan potporom Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Hrvatske, a pomoć su još pružili *Jugoton Croatia Records*, Turistička organizacija Beograda, te Općina Vračar.

Jelšani su dan kasnije nastupili i u okviru folklorne manifestacije *Susreti prijateljstva*. Inače, KUD *Jelsa* je već više puta nastupao u Beogradu, gdje ima dobru suradnju s KUD-om *Gradimir*.

Novi svezak *Klasja naših ravni*

SUBOTICA – Izišao je novi svezak Časopisa za književnost, umjetnost i znanost *Klasje naših ravni* (broj 4-7 za 2019. godinu). Novi svezak donosi tekstove o međunarodnom stručnom skupu *Kultura Hrvata u Vojvodini – od bogatog naslijeđa k procesima razvoja* koji je održan u suradnji sa Središnjicom Matice hrvatske, radu ogranka Matice hrvatske u Subotici, nakladništvu NIU *Hrvatska riječ* u kontekstu nakladničke produkcije Hrvata u Srbiji, suvremenoj hrvatskoj postmodernističkoj književnosti u izvan-

domovinskom kontekstu, ženskom pismu Hrvata u Vojvodini, te novom svesku *Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. Časopis donosi i kratke priče **Stjepana Bartoša** i **Mirka Kopunovića** te poeziju **Matije Molcera**. Također, tu je i nekoliko prikaza novih knjiga.

Časopis izlazi u nakladi ogranka Matice hrvatske u Subotici. Cijena sveska je 150 dinara, a može se kupiti u subotičkoj knjižari *Danilo Kiš*.

Predstavljanje CD-a s glazbom Franje Štefanovića

PETROVARADIN – HKPD *Jelačić* iz Petrovaradina organizira predstavljanje nosača zvuka (CD-a) izabranih svjetovnih i duhovnih skladbi autora **Franje Štefanovića** (1879. – 1924.), plodnoga petrovaradinskoga skladatelja i orguljaša. Predstavljanje će biti upriličeno sutra (subota, 7. prosinca) u Petrovaradinu. Prije predstavljanja, svečano će biti otkriven obnovljeni nadgrobni spomenik na grobu Franje Štefanovića, na Staromajurskom groblju u Petrovaradinu u 16 sati. Uslijedit će predstavljanje CD-a u kongresnoj dvorani hotela *Leopold I.* na Petrovardinskoj tvrđavi u 17 sati. CD će predstaviti **Marija Adamov**, muzikologinja i glazbena kritičarka i **Petar Pifat**, orguljaš i predsjednik HKPD-a *Jelačić*.

M. T.

83. godišnjica somborskog Nazora

SOMBOR – HKUD *Vladimir Nazor* iz Sombora priredit će sutra (subota, 7. prosinca) svoj Godišnji koncert, na kojem će biti predstavljen rad svih sekcija Društva. Na taj način Društvo obilježava svoju 83. obljetnicu. Program počinje u 20 sati u Hrvatskom domu.

Z. V.

Božićni koncert u Nišu

NIŠ – Udruga *Široko* organizira *Božićni koncert – Večer tamburaša* koji će biti održan u subotu, 7. prosinca, u katoličkoj crkvi Uzvišenja svetog Križa u Nišu, s početkom u 19 sati. Nastupit će tamburaši HKPD-a *Matija Gubec* iz Rume. Ulaz je besplatan.

NIU Hrvatska riječ: Poziv za slanje rukopisa!

Nakladničko vijeće Novinsko-izdavačke ustanove *Hrvatska riječ* iz Subotice objavljuje javni poziv za književne autore i autorice iz Srbije koji stvaraju na standardnom hrvatskom jeziku ili na dijalektalnim govorima Hrvata da pošalju svoje neobjavljene rukopise radi njihove objave u idućoj, 2020. godini. Rukopise je potrebno poslati u elektroničkom obliku na e-mail: naklada@hrvatskarijec.rs.

O uvrštanju rukopisa u nakladnički plan za 2020. godinu odlučuje nakladničko vijeće NIU *Hrvatska riječ*.

HKD Vladimir Nazor iz Stanišića

Ikavica – od Like do Bačke

HKD Vladimir Nazor iz Stanišića prošlog vikenda organiziralo je svoje tradicionalne manifestacije – likovnu koloniju Ivan Gundić Ćiso Dalmata, književno-pjevačku večer 'Ikavica – govor hercegovačkih, dalmatinskih, ličkih, bosanskih, šokačkih i bunjevačkih Hrvata' i obilježavanje 74. obljetnice kolonizacije Hrvata iz Dalmacije u Vojvodinu

HKD Vladimir Nazor iz Stanišića ove godine obilježilo je 10. obljetnicu, pa su se organizatori potrudili da u povodu ovog malog jubileja pozovu brojne sudionike na *Večer ikavice* i likovnu koloniju. I uspjeli su u tome, jer su se njihovom pozivu odazvali brojni gosti. Neki su u Stanišiću već viđeni na prijašnjim manifestacijama, a nekima je ovo bilo prvo gostovanje.

Ojkavica, treskavica, ganga...

»U Stanišić smo došli na poziv domaćina. Ovo je četvrti puta da na ovoj manifestaciji gostuju udruge iz Sinja. Sinjski kraj mjesto je iz koga su kolonizirani naši ljudi u Stanišić i zato nam je zadovoljstvo doći ovdje. Večeras ćemo pokazati starinski običaj prodaje nevjeste. Običaj je to još iz XV. stoljeća«, kaže predsjednik KUD-a *Vrilo* iz Obrovca Sinjskog **Milivoj Petričević**.

»Dolazimo iz srca Zagore, a to je područje od Drniša do Trogira i od Trogira do Klise. To su sada sela u kojima skoro i da nema stanovnika, osim po nekoliko staraca. I zato su članovi našeg društva iz 27 sela. Jedni su odlazili drugi dolazili, ali uvijek smo bili složni. Večeras ćemo izvesti drnišku treskavicu, ojkavicu. To

su stari običaji koje mi još čuvamo, a tko će poslije nas ne znam. Imamo mnogo nastupa, ali posebno nam je drago što smo pozvani u Stanišić, jer ovdje su naši ljudi koji su se zbog nemaštine poslije Drugog svjetskog rata doselili u Stanišić. Drago mi ih je sresti, čuti kako žive«, kaže predsjednik KUD-a *Srce Zagore* iz Kaštela **Vinko Hrga**.

U bloku bunjevačke ikavice nastupili su Tamburaški sastav *Hajo* iz Subotice i autor priča na toj ikavici **Ivan Tumbas**. Šokačku ikavicu predstavili su KPZH *Šokadija* iz Sonte i pjesnikinja **Anita Đipanov-Marijanović** iz Monoštora. Bosansku ikavicu predstavili su **Marica Manot** i KUD *Brodski biseri* iz Bosanskog Broda. *Sinovi Hercegovine* iz Širokog Brijega i KUD *Rama* iz Pleternice bili su u Stanišiću predstavnici hercegovačke ikavice. Dalmatinska ikavica u Stanišiću se čula od pjesnikinje **Ljiljane Crnić**, KUD-a *Vrilo* iz Sinjskog Obrovca i KUD-a *Srce Zagore* iz Kaštela. Orzalice, kolo i napjeve iz Like predstavili su članovi KUU-a *Gacka* iz Ličkog Lešća.

»Prvi puta na *Večeri ikavice* imali smo zastupljene sve hrvatske skupine koje govore ikavicom, jer su nam ove godine prvi puta došli i gosti iz Like. Naša želja bila je i ove, kao i prijašnjih godina, pokazati da je ikavica svehrvatska i da mnoge hrvatske

subetničke skupine kao materinski govor imaju ikavicu. Ikavica se održala u Dalmaciji. U Hercegovini već ima utjecaja ijekavice, kao i u Lici dok je u Bosni skoro potpuno nestala. Hoćemo ovim programom pokazati Šokcima i Bunjevcima da ikavica nije samo njihova. Prvi puta su se u Vojvodini na jednoj večeri mogli čuti svi oblici najstarijih glazbenih izričaja Dinarida. Čuli smo gangu, reru, ojkavicu, treskavicu i orzalicu», kaže predsjednik HKD-a **Vladimir Nazor Ivan Karan**, koji dan nakon *Večeri ikavice* nije krio zadovoljstvo kako brojem sudionika u programu tako i brojem posjetitelja.

Značajnu potporu organiziranju programa u Stanišiću dala je Splitsko-dalmatinska županija.

Neraskidiva veza sa zavičajem

HKD *Vladimir Nazor* svake godine podsjeća i na kolonizaciju Hrvata u Vojvodinu poslije Drugog svjetskog rata, pa i na prostore Stanišića i Riđice.

»Ne smijemo dozvoliti da se zaboravi da je jedna veća skupina Hrvata, neću reći pod pritiskom, ali izmanipulirana svakako, doseljena na ove prostore«, kazao je Karan.

Ravnatelj Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata **Tomislav Žigmanov** podsjetio je da su Hrvati na ove prostore došli u desetak migratornih valova, u različitim povijesnim razdobljima i iz različitih razloga s područja današnje Bosne i Hercegovine i Hrvatske.

 KUD Rama iz Pleternice

16 slikara na koloniji

Na likovnoj koloniji *Ivan Gundić Čiso Dalmata* sudjevalo je 16 slikara iz Hrvatske, Mađarske, Srbije. Osim slika, nastali su i crteži te radovi u tehnici duboreza. Jedan od sudionika kolonije bio je i **Mišo Gusić** iz Hrvatske, a koji je podrijetlom iz Stanišića. Nakon srednje škole u Novom Sadu, završio je Akademiju primijenjenih umjetnosti u Rijeci i danas radi kao profesor likovnog u školi u Cerniku. Inače, za Akademiju ga je upravo pripremao Ivan Gundić čije ime stanišićka kolonija nosi.

»Uz sliku, na dar sam ostavio i manju skulpturu konja od žice. Dalmacija i Vojvodina su slične po širini, to ih povezuje jer dolje imamo more a ovdje ravničarska polja na mjestu gdje je nekad bilo more. Mislim da bi Ivan Gundić Čiso bio sretan da zna da se danas u Stanišiću održava ova kolonija«, kaže Gusić.

D. B. P.

KPZH Šokadija iz Sonte

»Zato je važno da unutar našeg kulturnog prostora imamo ovakve događaje na kojima ćemo podsjećati na tu činjenicu i vidjeti što možemo uraditi i po pitanju upoznavanja svih tih migracija i po pitanju sagledavanja veza koje pojedine etničke

Domaćini: Ivan Karan i Ana Crnković

zajednice imaju sa zavičajem ili s prostorom svoje prapostojbine«, kazao je Žigmanov i dodao da je kolonizacija poslije Drugog svjetskog rata posljednji organizirani val migracija Hrvata na prostore Vojvodine.

»U nastojanjima da memoriramo vlastito trajanje, da slika i sadržaj svijesti o nama samima budu bogatiji, mi imamo nekoliko

izazova. Prvo moramo osnaživati znanje kada su naši preci dolazili i odakle, koji su bili razlozi i što su bile karakteristike povijesnog trajanja. Jesu li se integrirali, asimilirali? Ne smijemo stati s istraživanjima. Sami ne možemo puno i zato se moramo oslanjati na znanstvenike u Hrvatskoj kao što su **Mario Bara** ili **Robert Skenderović**. Hrvati u Vojvodini nemaju ni jednu monografiju o crkvi. Ne zato što nismo znali to uraditi već je to posljedica našeg istiskivanja iz prostora znanosti i društvenih struktura, jer smo tijekom povijesti, vjerovali ili ne, najčešće bili negativno markirani«, kazao je Žigmanov.

Kao kvalitetan pomak on ističe primjer udruge iz Stanišića koja uspostavlja veze s ljudima iz zavičaja. Kod Bunjevaca i Šokaca to više nije moguće, ali zato treba raditi na intenziviranju suradnje s prapostojbinom. Da se veze sa starim zavičajem već uspostavljaju potvrdio je Karan koji je kazao da je u Sinju organizirana izložba radova slikara **Ivana Gundića Čise Dalmate**, a u Sinju su gostovali i pčelari iz Stanišića.

»Rodbinski smo povezani, a i dosta Hrvata iz Stanišića se vratilo u stari kraj«, zaključio je Karan.

Z. V.

Pobjednici pjesničkog natječaja

Sastavni dio *Večeri ikavce* je i pjesnički natječaj *Za lipu rič*. Radove je ove godine poslalo 14 autora, a književnica Ljiljana Crnić odabrala je najbolje pjesme. Nagrađeni su **Josip Dumendžić Meštar** iz Bođana, trećom nagradom, drugom **Ljiljana Bačlija** iz Subotice, dok je najboljom proglašena pjesma *Nebo za rič* **Josipe Dević** iz Subotice.

KUU Gacka iz Ličkog Lešća

Godišnji koncert HKC-a *Bunjevačko kolo*, Subotica

Plodovi rada okrunjeni uspjehom

Dvije večeri zaredom folklorni odjel Hrvatskog kulturnog centra *Bunjevačko kolo* iz Subotice priredio je pravi užitak za oči i dušu. Zajedništvo djece i mladih u različitim narodnim nošnjama, s pjesmom, plesom i glazbom upotunili su ugođaj u dvorani Centra, koja je obje večeri bila ispunjena do posljednjeg mjesta.

Kako je u pozdravnom govoru rekao predsjednik HKC-a *Bunjevačko kolo* **Lazar Cvijin**, bio je ovo svojevrsni odgovor mnogima koji su se pitali hoće li Centar ikada »stati na noge« poslije velikih financijskih problema i odljeva članstva. No, kako je rekao, HKC *Bunjevačko kolo* opravdava svoje ime.

»Bili smo Hrvatski, kao i kulturni, a sada s ponosom možemo reći da smo i Centar u kojem se okuplja veliki broj djece i mladih, i to ne samo u folklornom odjelu nego i u dramskom, likovnom,

književno-literarnom, a odnedavno imamo i *Klub* za starije članove i simpatizere.«

Uspješan koncert

Tako je 30. studenoga i 1. prosinca na scenu izašlo više od 120 članova ovoga odjela u pratnji glazbenika koji su pridonijeli kvaliteti koncerta. Potpunom ugođaju pridonijela je i rasvjeta i dimni efekti, a prvi puta je u funkciji bilo novo ozvučenje, koje je osigurano preko projekta Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan R. Hrvatske. Objе večeri program je bio identičan a započeo je i završio »iskrcavanjem«. Crne muške čizme, srebrne zvečke i dobro poznati zvuk, koji budi ponos u srcu. Tako su mladi folkloraši, razdijeljeni u četiri skupine, od onih najmlađih,

pa do najstarijih tijekom večeri izveli bunjevačke igre, stare splitske plesove, pjesme i plesove Muđimurja, igre beogradske Posavine, ukrajinske plesove, dječje igre, pjesme i plesove Posavine (Hrvatska), dubrovački *Linđo*, igre iz Banata, *Trojno* i vesele šopske igre. Kao solisti nastupili su **Josipa Dulić** – vokal, **Zdenko Ivanković** na gajdama i lijerici, te **Tomislav Orčić** na harmonici uz pratnju orkestra.

Djecu i mlade, koji su razdijeljeni u četiri skupine: početnu, dječji ansambl, predizvođački i izvođački ansambl, za ovaj nastup pripremili su voditeljica folklornog odjela **Senka Horvat** i koreograf **Marin Jaramazović**, koji je i sam zaigrao u *Linđu* u ulozi vođe. Orkestar je pripremio korepetitor **Luka Sudarević** uz pomoć Tomislava Orčića.

Koncert su pomogli Grad Subotica, Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske i Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine-nacionalne zajednice.

Brojni nastupi

Po riječima Senke Horvat, godina koja je pri kraju će se osobito pamtili po brojnim nastupima i značajnom priljevu članstva.

»Imali smo brojne nastupe u Subotici i okolici, ali i u Hrvatskoj smo gostovali više od deset puta. Među najvažnije nastupe za ovu godinu izdvojila bih nastup na zatvaranju *Vinkovačkih jeseni*, na *Đakovačkim vezovima*, nastupe u televizijskim emisijama *Šarenica* na Radio-televiziji Srbije i *Dobro jutro, Hrvatska* na Hrvatskoj radio-televiziji, te nama osobito drag nastup na Međunarodnom festivalu folklora u Šumperku u Češkoj«, kaže Horvat.

Već u siječnju Centar će započeti godinu zlatnog jubileja, te će iduća godina biti u znaku 50 godina postojanja i djelovanja HKC-a *Bunjevačko kolo*.

Ž.V.

Održana adventska tribina Radio Marije Srbije

Bog i danas poniznima očituje svoju snagu

Veliki i silni ne trebaju pomoć, nju trebaju maleni i neznatni, oni trebaju i drugoga i tu je tada na djelu Božja snaga

Volonteri i djelatnici Radio Marije organizirali su 1. prosinca, na prvu nedjelju došašća, adventsku tribinu pod nazivom *Iskaza snagu mišice svoje*. Ovo je peta tribina Radio Marije Srbije, a gost koji je govorio o temi bio je svećenik srijemske biskupije, župnik župe Uznesenja Blažene Djevice Marije u Zemunu i promotor hrvatskog uredništva RM Srbije preč. **Jozo Duspara**. Duspara je u svom izlaganju govorio o tri vrijednosti koje su vezane za Blaženu Djevicu Mariju.

Božje djelovanje među ljudima

Na početku došašća, kako je rekao, htio je naglasiti božansku prisutnost kroz povijest; nadalje je govorio o Marijinom hvalospjevu *Veliča* koji sadrži redak *Iskaza snagu mišice svoje* što je opisano u evanđelju po Luku. Predavač je također rekao da je Marija posebno pokazivala ljubav prema našim narodima i pojasnio povijesnu vezu Marije i hrvatskog naroda čiji su znak mnogobrojna Marijina svetišta u Hrvatskoj. Od postanka svijeta Bog je uvijek bio prisutan i aktivan prema čovjeku. Sveto pismo, rekao je, od početka govori o Božjim dolascima ljudima, a svaki susret prožet je porukom *Bog nam je blizu*. Marija se oslanjala na Boga, a niti današnji čovjek ne može sam sebi pomoći. On se često osjeća kao pod ruševinama onoga što je sam smislio i uradio, pokušava se spasiti, ali ne ide i pita se tko bi mu mogao pomoći. Uvijek može i hoće pomoći Bog, ali to čovjek mora prepoznati i tražiti Boga. Kad moleći s Marijom dođemo do rečenice *Iskaza snagu mišice svoje*, prisjećamo se kako je Bog jakom rukom izveo svoj narod iz egipatskog ropstva. Slijedeći nit teme, Jozo Duspara je pojasnio da ime anđela Gabriela, kojega Bog šalje Mariji, znači *Bog je moja snaga*. Jedino s Božjom snagom u sebi Marija je mogla živjeti svoj obični, ali i čudesni ži-

vot. Veliki i silni ne trebaju pomoć, nju trebaju maleni i neznatni, oni trebaju i drugoga i tu je tada na djelu Božja snaga. Tako je u himnu *Veliča* sadržana cijela povijest Božjeg djelovanja među ljudima. Prava sigurnost leži u Bogu i zato Marija u hvalospjevu svjedoči o Bogu koji može sve nadjačati.

Bog je i danas tu

Spominjući se biblijskog susreta Marije i Elizabete, Duspara je rekao da je svaki susret bez Krista besmislen, a s Kristom dobiva pravi smisao i radost. Život u grijehu čovjeka udaljuje od Boga, čini ga slijepim, kao što su bili slijepi Izraelci koji su lutali pusti-

njom 40 godina i nisu znali ući u Obećanu zemlju. Duspara je završio predavanje zaključkom da je Bog iskazao svoju mišicu u starim vremenima, iskazuje je i danas, a mi mu moramo odgovoriti. Voditelj tribine, volonter Radio Marije **Darko Temunović** je nakon toga najavio direktora uredništva na hrvatskom jeziku Radio Marije Srbije, mons. dr. **Andriju Anišića** koji je zahvalio predavaču na predavanju, a osobito na tome što podržava Radio Mariju u Srijemu. Kako je rekao Anišić, Radio Marija od mnogih svećenika nema takvu podršku kakvu ima od preč. Jozę Duspare. Anišić je dodao da je davnašnja želja imati frekvenciju u Zemunu, u Rumi ili Mitrovici, ali već šest godina nije raspisan natječaj za nove frekvencije. Rješenje je pratiti program Radio Marije Srbije putem aplikacije za mobilne telefone. Sudionici tribine su se mogli počastiti, dobili su i prigodne darove koje su izradili volonteri, a u ponudi je bio i kalendar za narednu godinu.

Nela Skenderović

Devetnica u čast Prečistom Srcu Marijinom

Duhovna obnova u čast Prečistom Srcu Marijinom u subotičkoj katedrali-bazilici traje do samog blagdana, 8. prosinca. Svakoga dana u 17 sati moli se krunica, a u 17.30 je sveta misa, propovijed i pobožnost. Propovjednici se svakoga dana mijenjaju, a govore o Nebeskoj Majci Mariji i Riječi Božjoj.

Božićni koncert

Božićni koncert bit će održan u nedjelju, 22. prosinca, u subotičkoj katedrali sv. Terezije Avilske s početkom u 19 sati. Na koncertu će sudjelovati zborovi *Albe Vidaković*, *Sveta Terezija*, *Collegium musicum catholicum*, *Zlatni klasovi* i Subotički tamburaški orkestar, a na programu će se naći božićne popijevke. Ulaz je besplatan.

U susret blagdanima

- 6. prosinca – sv. Nikola
- 8. prosinca – Bezgrješno začeće BDM
- 13. prosinca – sv. Lucija
- 14. prosinca – sv. Ivan od Križa
- 15. prosinca – Materice
- 22. prosinca – Oci
- 24. prosinca – Badnji dan
- 25. prosinca – BOŽIĆ
- 26. prosinca – sv. Stjepan prvo-mučenik
- 27. prosinca – sv. Ivan apostol i evanđelist
- 28. prosinca – Nevina dječica
- 29. prosinca – Sveta Obitelj, Toma
- 31. prosinca – Silvestrovo, Stara godina

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Kako se pripremamo za Božić?

Započeli smo pripravu za Božić. Svakoga tko je oklijevao Isus je prodrmao prve nedjelje došašća riječima o budnosti, pa je većina poduzela neke korake kako bi mu sljedeća četiri tjedna bila doista vrijeme priprave.

Groznicu božićne priprave

Ivan Krstitelj bio je Kristov preteča, onaj koji je najavio njegov dolazak i pozvao narod da se za taj dolazak pripremi. Sada, kada očekujemo ne samo proslavu Isusova rođenja, tj. njegovog prvog dolaska na zemlju, nego i njegov drugi dolazak, za koji ne znamo kada će se zbiti, Ivan poziva na pripravu. Treba napraviti put Gospodinu, poravnati mu staze (usp. Mt 3,3). Kao i svake godine, potrebno je podsjetiti da je taj put naše srce.

Većina na početku došašća, pod dojmom Isusovih riječi o budnosti donosi neke odluke o promjeni, ali su to često površne odluke, koje donose tek neke zanemarive promjene, tek tolike da bi se umirila savjest i zadovoljila forma. Površnost ide toliko daleko da je jedina odluka u došašću odreknuće od cigareta ili nekih drugih izvora užitaka, ali samo do Božića, nakon Božića sve po starom. I opet ostajemo na onome već uobičajenom, priprava je više materijalna nego duhovna. Iako će mnogi pohitati na zornice, što je hvale vrijedno, ipak će se za Božić pripremati više izvan one istinske vjerske biti priprave, a u duhu materijalizma u kojem živimo. Marketing je već nakon blagdana Svih svetih krenuo s promicanjem svega onoga što se vezuje uz proslavu Božića, uz dodatak nekršćanskih elemenata. Dobro razrađen sustav reklamiranja ne može ni jednoga modernoga čovjeka ostaviti ravnodušnim pred bogatom ponudom.

Svatko će dati sve od sebe da mu dom zablista, ukrašen prema trenutnim trendovima ukrašavanja, koji su naravno sve skuplji i zahtjevniji za kućni budžet. Potruditi će se svatko da pribavi darove za svoje najmilije, osobito djecu, koji su davno prestali biti simbolični, te izgubili svaku mjeru i postali mučno opterećenje za roditelje, jer su preskupi unatoč akcijama i pogodnostima. I naravno, blagdanska trpeza, koja također više nije ono što je nekad bila, pa osim što je skupa, zahtijeva veliki trud i dane priprema. Tako suvremeni

vjernik, kako bi organizirao ovu nekršćansku proslavu najradosnijeg kršćanskog blagdana, nema volje, snage ni vremena posvetiti se onoj istinskoj duhovnoj pripravi. Nakon zornice žuri na posao, kako bi mogao zaraditi dovoljno za luksuznu proslavu kakvu priprema, cijeli dan zbraja i oduzima, prati nove ponude, akcije, sniženja. I tako, svake godine isto. Na kraju, kuća mu je spremljena kao one koje vidamo po filmovima, a duša mu ostaje nepripremljena.

No, riječi Ivana Krstitelja žele nas upozoriti da advent nije kupovanje, kićenje i praćenje akcija u trgovačkim lancima, advent je priprava duše na susret s Gospodinom. I pomisliti će mnogi, ovo već znamo, čuli smo. Ali, baš isti ti nisu ništa učinili kako bi se ovaj advent u duhovnom smislu razlikovao od svakog drugog i duhovna priprava prestala biti zadovoljavanje forme, već istinsko zbližavanje s Kristom.

Jesmo li farizeji i saduceji?

Posebno upozorenje Ivan daje farizejima i saducejima, onima koji su sebe smatrali boljim i pravednijim, koji su mislili da ih vjersko znanje i društveni položaj izdižu iznad običnih ljudi. I mi smo mnogo puta farizeji. Mislimo da nas naša redovitost u crkvi izdiže iznad onih koji dolaze rijetko ili nikad. Držimo se oholo i prezirivo gledamo na sve one koji će doći samo na polnoćku i neće ih biti sljedećih godinu dana. Ne trebamo njih opravdavati, ali ni sebe smatrati boljim, posebno kada čujemo Ivanove pozive na obraćenje. Isus je rekao: »Kome je god mnogo dano, od njega će se mnogo iskati« (Lk 12,48). Svatko tko u sebi pronalazi bilo kakav motiv i poticaj da bude redovit na euharistiji može smatrati da mu je mnogo dano, ali od njega se mnogo više i očekuje i u odnosu prema Bogu i u odnosu prema bližnjemu. Oholost i omalovažavanje bližnjega znak je samo da smo poput farizeja, da nam je potrebno obraćenje, te da smo daleko od onoga što Bog od nas očekuje. Misao pape Benedikta XVI. može nam biti svima poticaj u ovo vrijeme došašća: »Na zalasku naših dana na zemlji, u trenutku smrti, bit ćemo vrjednovani na temelju toga jesmo li slični ili ne djetetu koje će se roditi u siromašnoj betlehemske špilji, jer ono je mjera što ju je Bog dao čovječanstvu.«

Početak adventa u Srijemskoj Mitrovici

Neka nas advent potakne na radost

»U božićnom i adventskom vremenu se krije nešto puno dublje i puno duhovnije i na to smo pozvani. Čovjek koji je iskreni tražitelj Boga neće ostati samo na dijelu blještavila, nego će malo-pomalo svojim životom prijeći u jači i duhovniji dio svega toga. Zato je adventsko vrijeme, prije svega nama koji smo vjernici, veoma vrijedno vrijeme«, kaže župnik Ivica Zrno.

U nedjelju, 1. prosinca, četiri tjedna prije Božića vjernici katoličke vjeroispovijesti upalili su prvu svijeću na svom adventskom vijencu kao simbolu iščekivanja Božića i rođenja Isusa Krista. Svečano je bilo i u župnim crkvama, a u jednoj u Srijemu, župi svetog Dimitrija u Srijemskoj Mitrovici, na poseban način. Naime, u župnom dvorištu katedrale svetog Dimitrija đakona i mučenika u Srijemskoj Mitrovici već jedanaest godina njeguje se tradicija izrade velikog adventskog vijenca u župnom dvorištu. U dopremanju zimzelenih grančica i u njegovoj izradi sudjeluje veliki broj mladih župljana koji su i glavni akteri, što daje posebnu draž početku adventa u ovoj župi.

Spontani početak

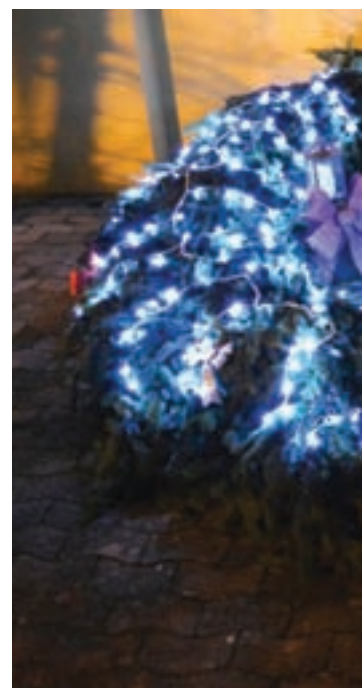
Adventski vijenac kao sastavni dio duge kršćanske tradicije čine dva temeljna simbola: krug i svijeće. Krug kao prvi oblik po-

znat u ljudskoj povijesti, kao simbol vječnosti i vjernosti. Izradu velikog adventskog vijenca u Srijemskoj Mitrovici pokrenuo je tadašnji župni vikar u župi, a sadašnji župnik župe svete Ane u Lačarku vlč. **Ivica Zrno.**

»Izrada adventskog vijenca u dvorištu župe u Srijemskoj Mitrovici nastala je sasvim slučajno. Prije mog odlaska u Njemačku 2006. godine bio sam župni vikar u spomenutoj župi. Prilikom posjeta kolegama vidio sam u jednom župnom dvorištu ovakav adventski vijenac, pa mi je palo na pamet da isto to uradimo u našoj župi. Imamo krasan prostor u dvorištu i pomislio sam zašto ga ne bismo oplemenili u adventu s jednim lijepim vijencem. Tako smo počeli prije jedanaest godina. Kada bismo danas pitali mlade župljane koji svake godine sudjeluju u izradi adventskog vijenca kada je on prvi put izrađen, oni bi rekli da ne znaju vrijeme kada tog vijenca nije bilo. Očito da nešto što je lijepo i korisno ima nekog smisla i uklapa se u ovo sveto vrijeme i to je uvijek dobra prilika za rast čovjeka u vjeri i duhovnosti«, ističe župnik Zrno.

Poticaj na radost i odricanje

Paljenjem prve svijeće i u ovoj župi je proslavljena prva nedjelja došašća.

»U župi u Srijemskoj Mitrovici surađujem, tu sam prisutan i pomažem u svemu što je potrebno. Moj kompletan advent uvijek započinem u susjednoj župi sv. Ane u Lačarku ranim jutarnjim misama, euharistijom, s Kristom, s druženjem koje se upriliči nakon mise. U Srijemskoj Mitrovici organiziramo koliko god je to moguće, adventski hod – molitvene duhovne večeri. Pozivamo mlade da nam se pridruže i to bude obično u večernjim satima. Razmatramo Božju riječ, upućujemo svatko svoje vjerničke molitve, bavimo se različitim adventskim meditacijama, kako bi nas i na taj način i to vrijeme i taj susret potaknuo na radost i odricanje«, navodi župnik dodajući da se kršćani, ali i oni koji to nisu, na poseban način raduju adventu.

»U božićnom i adventskom vremenu se krije nešto puno dublje i puno duhovnije i na to smo pozvani. Čovjek koji je iskreni tražitelj Boga neće ostati samo na dijelu blještavila, nego će malo-pomalo svojim životom prijeći u jači i duhovniji dio svega toga. Zato nam je adventsko vrijeme, prije svega nama koji smo vjernici, veoma dragocjeno. Advent ili došašće je zapravo vrijeme pripreve za jedan veliki sveti dan, događaj rođenja Isusa Krista. Mi se možemo pripravljeti na različite načine, prihvatiti različite ponude, odlaziti u tržne centre kupovati različite stvari, ali advent kao liturgijsko i kao crkveno vrijeme ne poziva nas na to. Ulažemo određeni napor kako bismo prije svega sebi pokazali koliko nam je važno učiniti nešto dodatno za Boga, pa onda u konačnici i za svoj duhovni život. Dakle, prisutna je jedna žrtva i odricanje. Ono što ne smijemo zaboraviti je da je simbolika treće adventske svijeće simbolika radosti. Radost ima veliku ulogu u našem životu. Upravo iz toga razloga radost ima svoje mjesto i u adventu. Na radostan način, u budnosti i spremnosti u toj pripravnosti mi iščekujemo da se rodi prije svega u našem srcu, novorođeni Kralj«, kazao nam je na kraju razgovora župnik Zrno šaljući poruku vjernicima:

»Što god činimo, činimo u radosti. To je proces koji se treba dogoditi u nama u božićnim ispovijedima. Dopustimo da nas advent, istinski kršćanski advent, obuhvati i da nas zaista oplemeni i poboljša naš život.«

S. D.

RECEPT NA TACNI

Palačinke od bundeve s toplim preljevom od bundeve

U posljednje vrijeme mnogo razmišljam o hrani i njenom utjecaju na naše zdravlje, raspoloženje i sva stanja. Kada se dan počeo vrtjeti oko hrane? Kada su se sva naša druženja počela vrtjeti oko hrane? Kakvi god bili odgovori na postavljena pitanja, ishodi se promijeniti neće ali se mogu promijeniti namirnice i stilovi kuhinje. Par stvari i nemira svog tijela sam uspjela riješiti reduciranjem prehranom i malo me je sve to ponijelo, pa razmišljam o izbacivanju mesa. Dakle, i dalje me ta ideja nije napustila ali nije ni totalno zadobila, nego još talasam ali i sve više istražujem. Dobila sam od drugara vegana par smjernica, savjeta i linkova s receptima. Nije lako odvažiti se na ovakav korak, ali mogu za početak što više jela uvesti u svoju prehranu. Evo jednog prijedloga za super doručak, mada može biti užina, slastica ili već koji vam obrok paše.

Potrebno: 2 šalice brašna od pira (spelte) / 2 šalice zobenog brašna / 2 žlice praška za pecivo / 4 žlice mljevenih lanenih sjemenki / pola žličice soli / tri i pol šalice nezaslađenog bademovog mlijeka / trećina šalice pročišćene bundeve / 2 žlice javorovog sirupa / 1 žlica ekstrakta vanilije / 1 žlica začina pita od bundeve. Za preljev od bundeve: 400 g pirea od bundeve / pola šalice bademovog mlijeka / 2 žlice javorovog sirupa / 1 žlica ekstrakta vanilije / 1 žlica začina pita od bundeve.

Potupak: Izmiješati suhe sastojke: brašno, prašak za pecivo, lan i sol, pa u njih dodati vlažne sastojke, prethodno izmiješane u drugoj posudi. Miješati dok se sve ne sjedini. Brašnu od pira je potrebno vrijeme da upije tekućinu, pa ostavite smjesu 15 minuta. U zagrijanu tavu sipati smjesu i praviti palačinke. Palačinke peći dok obje strane ne poprime zlatnu boju. Izmiješati sve sastojke za toping, dobro ih sjediniti i zagrijati u mikrovalnoj ili u tavi.

Napomena: Ako ne nađete začine za pitu od bundeve, napravite sami. Potrebno: 4 žličice cimeta / 2 žličice đumbira u prahu / pola žličice muškatnih oraščića / pola žličice mljevenih klinčića.

Dodatak: Nakon preljeva dodati orahe i groždice ako volite. Dobar tek!

Gorana Koporan

U povodu 125. obljetnice njegova rođenja dr. Josipu Andriću priređen omaž program u Hrvatskoj

Rođen u Plavni, osam godina živio u Požegi, a potom se trajno naselio u Zagrebu, pripovjedač, pjesnik, glazbenik i jezikoslovac dr. **Josip Andrić** (1894. – 1967.) povezao je kulturom prostor koji je danas u dvije države (Srbiji i Hrvatskoj). U povodu 125. obljetnice njegova rođenja dr. Andriću odužila se Požega, odnosno tamošnja Glazbena škola i Gradski muzej, priredivši omaž program kojega su činili koncert, izložba i predavanje. Iako je u tome slavonskom gradu živio i stvarao osam godina, Andrić je Požegi posvetio brojna (više od pedeset) glazbena djela i zahvaljujući njemu sačuvano je čak 508 pučkih napjeva požeškog kraja.

U omaž program su bili uključeni i Hrvati iz Srbije – Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata koji je pomogao u realizaciji izložbe o Andriću te HGU *Festival bunjevački pisama* iz Subotice čiji su tamburaši, uz domaće učenike i profesore, sudjelovali na koncertu na kojem su izvedena Andrićeva djela nastala dok je živio u Požegi.

Zanimljivi eksponati

Na izložbi *Pod požeškim brdima* (naslov jedne od Andrićevih skladbi) u predvorju Glazbene škole izloženi su artefakti iz Andrićeva osobnog života, a među ostalim i njegova tambura.

»Profesor **Vojislav Temunović** posjeduje veliku količinu Andrićevih notnih zapisa koje je rado ustupio kao građu za izložbu. Preko Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata došli smo do još materijala, ali i do tambure Josipa Andrića koja je ovdje izložena. Kada je pronađena tambura, nađeno je i raspelo koje je Andrić dobio od pape, pojedini spisi i fotografije među kojima je i njegova posljednja slikana prije smrti. Sve to se također

našlo na izložbi«, kaže **Mira Temunović** iz HGU-a *Festival bunjevački pisama*.

»Rodni glazbeni grad«

Autorica izložbe je viša kustosica u požeškom muzeju **Maja Žebčević Matić**, a izložbu je otvorio gradonačelnik Požege **Darko Puljašić**.

»Prije 55 godina Požega se jednim prekrasnim koncertom na kojem su izvođena njegova djela posvećena Požegi Andriću odužila još za života. Mi smo sada osjetili potrebu prirediti ovaj omaž, s obzirom na to da je Andrić umnogome doista zadužio Požegu, ne samo što je zbog njega i njegovih djela ovo postao najopjevaniji grad u Slavoniji, nego što se vlastitim radom uporno vraćao Požegi i na neki način mu je ovdje bila glazbena baza. Požegu je doživljavao kao svoj rodni glazbeni grad. Doista, željeli smo da Glazbena škola i Gradski muzej zajedno podsjetite sve građane na to što je bio Josip Andrić«, rekla je Maja Žebčević Matić.

Suradnja Glazbene škole u Požegi i HGU-a *Festival bunjevački pisama* iz Subotice traje više godina i intenzivna je. Na početku koncerta, kao i na otvorenju izložbe, ravnatelj Glazbene škole u Požegi **Alen Kovavević** se zahvalio svim profesorima i učenicima na velikom angažmanu u realizaciji programa kojim se Požega odužuje Andriću. Na koncertu u dvorani Glazbene škole orkestar HGU-a izveo je *Bunjevačku elegiju*, a solistica **Magdalena Temunović** skladbu

Tambura Paje Kolarića.

Gosti iz Vojvodine su ovom prigodom imali prilike upoznati i kulturno-povijesne znamenitosti Požege.

S. Jurić

Neven

Fotografija stara četvrt stoljeća zabilježila je prvu postavu tamburaškog sastava *Neven* iz Subotice, koji je tijekom devedesetih godina prošloga vijeka gotovo svake večeri svirao u nekad vrlo popularnom gradskom restoranu *Elza*. Gledajući s lijeva na desno, u svom prepoznatljivom štimungu sa svojim instrumentima stoje: **Joso Miković** (bas prim 1), **Svetislav Milišavljević** (prim 1), **Ivan Mamužić** (bas prim 1), **Petar Ušumović** (bas prim 2), **Ištvan Beniš** (begeš), **Nikola Sarić** (kontra), a nešto kasnije se sastavu priključio **Šime Vujković Lamić** (bas prim 2).

Zahvaljujući Svetislavu i Josi uspjeli smo u kraćim crtama rekonstruirati priču o originalnoj postavi ovog tamburaškog sastava koji i danas svira pod istim imenom, ali je epilogom životnih sudbina njegova glazbena postavka gotovo potpuno promijenjena.

Osnivanje bande

Nekoliko članova te prve postave *Nevena* je nekoliko puta, za posebne prigode, sviralo u *Elzi* i nakon jedne od tih svirki uslijedilo je pitanje vlasnika restorana **Ivana Gurinovića** bi li se mogao formirati jedan čisto tamburaški sastav koji bi svake večeri zabavljao njegove goste? Nakon samo nekoliko dana, koliko su svirci zatražili

za davanje konačnog odgovora, banda je okupljena i postignut je dogovor da se od ponedjeljka do petka svake večeri svira u večernjem terminu od 20 do 1 sat. Zanimljivo je istaknuti okolnost kako je ulaz u restoran bio moguć samo do 22 sata, čime je sačuvana privatnost svih gostiju koji su već večerali i onemogućen dolazak onih koji bi možda već pripiti željeli doći samo na kafanski ugođaj. Bilo je to osobito važno i zbog činjenice kako je to bilo vrijeme vrlo turbulentnih devedesetih godina, pa je prema kazivanju naših sugovornika koji su, upravo zbog istih okolnosti, imali jedan bogati, raznovrsni glazbeni repertoar numera koje nisu bile nacionalno opterećene. »Uspjeli smo slušajući zapovijedati«, uglas su ponosito istakli Svetislav i Joso, »jer je naša i Gurinovićeve zajednička ideja bila da sačuvamo duh nekih, tada već prošlih vremena u tipičnom vojvođanskom štihi.«

Brojne svirke

Osim svakovečernjih redovitih svirki tijekom radnog tjedna *Neven* bi cijele godine svirao i brojne svatove, te druge prigode poput raznih proslava, banketa, ali je bilo i ispraćaja na sprovo-

dima. Obično su to bili posljednji ispraćaji pojedinih redovitih gostiju iz restorana u kojem su svirali, pa je i repertoar prilikom njihovog ukopa bio sastavljen poglavito od pjesama koje su za života najviše voljeli.

Kako naši sugovornici ističu, izuzev Mamužića, na bas primu 1 koji je pohađao srednju glazbenu školu, svi ostali nisu imali klasične glazbene naobrazbe, ali su svi bili notno pismeni uz glazbenu naobrazbu pod paskom onovremenskih glazbenih pedagoga. Zbog toga nikada nisu imali niti najmanjeg problema prilikom učenja novih, za ondašnje vrijeme aktualnih i popularnih pjesama koje su bile česte želje njihovog restoranskog auditorija. »Svaku novu pjesmu bismo svladali najviše na dvije do tri probe«, ističe Svetislav i dodaje kako su u nekom zbiru u

svom repertoaru imali više od 2.000 pjesama različitih glazbenih žanrova. »Svirali smo, primjerice, narodne dalmatinske, makedonske ili bosanske pjesme, pa starogradske i šlager numere, riječju sve s nekadašnjih prostora ex Jugoslavije«, istaknuo je Joso i još dodao kako su ipak najviše svirali numere **Zvonka Bogdana i Tome Zdravkovića**.

Na koncu ove već pomalo davne glazbene priče naši sugovornici su željeli naglasiti jednu pjesmu koju su gotovo svake večeri svirali i na koncu je i snimili na svom nosaču zvuka *Zvuci ravnice*. Bila je to pjesma *Subotice grade*, po kojoj su, može se slobodno reći, bili prepoznatljivi svojim vjernim slušateljima.

D. P.

Ime

Mnogo je bilo spekulacija zbog čega je sastav dobio ime *Neven*, a prema priznanju naših sugovornika ideja imena se ogleдалa u želji da poput ovoga cvijeta ni njihova glazba nikada ne uvene.

Ruksak (pun) kulture

Program koji ima za cilj približiti umjetnost i kulturu djeci i mladima, *Ruksak (pun) kulture* proteklog je tjedna od 27. do 29. studenoga gostovao u Subotici, u ovdašnjim vrtićima i školama. Bogat program činile su likovne radionice posvećene hrvatskim slikarima, koje su priredili Muzej suvremene umjetnosti i Tehnički muzej *Nikola Tesla* iz Zagreba, te Umjetnička akademija iz Osijeka. U svom *Ruksaku* gosti iz Hrvatske su donijeli i dvije predstave: *Tri skockana praščića* i *Kazalište iz kofera ili kamišibaj*, u programu su se našle i radionice *Dizajnerska početnica*, bubnjarska radionica te radionica *Sve(i) mir* koja ima i znanstvenu komponentu.

Program je održan na nekoliko destinacija u Subotici, gdje su se okupili učenici koji pohađaju cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku: u vrtićima *Marija Petković-Sunčica* i *Marija Petković-Biser*, osnovnim školama *Ivan Milutinović* i *Matko Vuković*, srednjoj Politehničkoj školi i Medicinskoj školi, te Domu DSHV-a gdje su sudjelovali učenici iz Gimnazije *Svetozar Marković*.

Ruksak (pun) kulture je prvi puta gostovao izvan Hrvatske, a u Subotici je priređeno osam različitih programa i šesnaest izvedbi, uz sudjelovanje oko 450 djece i mladih.

Ovaj program provode Ministarstvo kulture i Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Hrvatske kao dopunski program u vrtićima, osnovnim i srednjim školama. Bogat trodnevni program u Subotici proveden je u suradnji s Hrvatskim nacionalnim vijećem.

Sv. Nikola

I ove godine sv. Nikola će obići djecu koja su bila dobra tijekom cijele godine i kako i doliči, nagraditi ih. Ako ste bili dobri, onda vam ostaje (ako još nište) jedino očistiti svoje čizme. Tada nagrada neće izostati.

Iz Hrvatskog nacionalnog vijeća poručuju da im se sv. Nikola javio, te će vas i ove godine posjetiti u vrtićima i školama. Nemojte zaboraviti biti dobri!

Novi broj Hrcka

Novi broj našeg podlistka *Hrcko* potražite u svojim školama i na kioscima sljedećeg petka, 13. prosinca. Ovaj božićni broj je posljednji u ovoj godini, stoga vas *Hrcko* daruje kalendarom za 2020. godinu.

ZOVEM SE: Aleksandra Mišković
IDEM U ŠKOLU: OŠ 22. oktobar, Monoštor – 1. razred
IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: voljela bih trenirati karate
VOLIM: crtati i pisati
NE VOLIM: kad me netko rastuži
U SLOBODNO VRIJEME: volim se igrati s prijateljicama
NAJ PREDMET: likovna kultura
KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: veterinarka

KOD GLAVNE POŠTE
Too Toth optika
 Subotica
 551-045
 25 YEARS
 Srebrna akcija!

<p>Mijenjam stan u Pančevu, jednosoban od 30 m², III. kat bez grijanja blizu centra za sličan uz morsku obalu Istre. Tel: 065/689-35-47.</p>	<p>U Somboru prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel: 025 544-92-20; 064 280-84-32.</p>	<p>GRAD SUBOTICA GRADSKA UPRAVA TAJNIŠTVO ZA GRAĐEVINARSTVO</p> <p>U skladu s člankom 45. a Zakona o planiranju i izgradnji (<i>Službeni glasnik RS</i>, br. 72/09, 81/09-ispr., 64/10- odluka US, 24/11, 121/12, 42/13- odluka US, 50/13- odluka US, 98/13- odluka US, 132/14, 145/14, 83/18, 31/19 i 37/19 – dr. zakon)</p> <p>oglašava RANI JAVNI UVID U POVODU IZRADE</p> <p>Plana generalne regulacije VI. za dijelove zona Mali Radanovac i Radanovac Plana generalne regulacije za naselje Mišićevo i Plana detaljne regulacije za uređenje i izgradnju kompleksa <i>Mliječna tržnica</i></p> <p>Odluke o izradi navedenih planova su objavljene u <i>Službenom listu Grada Subotice</i> broj 28/2019.</p> <p>Rani javni uvid bit će održan na trajanju od 15 dana, od 9. do 23. prosinca 2019. godine, radnim danima od 8 do 15 sati, u Gradskoj upravi Subotice, Trg slobode 1, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, ured br. 204.</p> <p>Tajništvo za građevinarstvo, kao nositelj izrade navedenih planova, organizira rani javni uvid u cilju upoznavanja javnosti s općim ciljevima i svrhom izrade navedenog plana, mogućim rješenjima za razvoj prostornih cjelina, mogućim rješenjima za urbanu obnovu, kao i efektima planiranja.</p> <p>Pozivaju se tijela, organizacije i javna poduzeća koja su ovlaštena utvrđivati uvjete za zaštitu i uređenje prostora i izgradnju objekata da daju mišljenje u pogledu uvjeta i neophodnog opsjega i stupnja procjene utjecaja na životni okoliš.</p> <p>Pravne i fizičke osobe mogu dostaviti primjedbe i sugestije u pisanoj formi Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), Trg slobode 1, od 9. do 23. prosinca 2019.</p> <p>Primjedbe i sugestije pravnih i fizičkih osoba koje evidentira nositelj izrade mogu utjecati na planska rješenja.</p>
<p>Starija kuća (4 sobe, ručao, 2 kupaone, kuhinja, ostava) + sporedna zgrada (ljetna kuhinja, soba, kupaona) se prodaje ili mijenja za stan ili kuću u Zagrebu (centar). Tel.: 024 754760 ili 064 2394757.</p>	<p>Prodaje se kuća na kat s dva trosobna stana, 210 m², plac 650 m², Subotica, Mali Radanovac, s kompletnom infrastrukturom, plinom, dva strujna brojila legalizirana. Informacije na tel.: 024-546-061.</p>	
<p>Prodajemo lijepu kuću u Subotici, 145 m², dvije terase, dvije garaže, svi priključci, bazen, legalizirano, može zamjena za manji dvosoban stan, plus doplata. Tel.: 024-456-12-05.</p>	<p>Prodaje se kuća u centru sela Golubinci, Šimanovačka 14, na parceli 796 K. O. Golubinci koja s parcelom 797 čini jednu cjelinu – plac u građevinskom području, ukupne površine 25a i 14m². Dragan 063-509-902.</p>	
<p>Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.</p>	<p>Prodaje se poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063-509-902.</p>	
<p>Prodaje se kuća na kat, plac 650 m², kuća 210 m², velika garaža, kotlarnica, 3 prostorije 5x4, ljetna kuhinja i za ogrjev. Dva trosobna stana – 6 soba, 2 kuhinje, 2 kupaone, 2 ostave, etažno grijanje i plin, KDS, telefon, interfon, parket sobe, pločice ostalo, autobus br. 16 Mali Radanovac, Subotica. Može zamjena po dogovoru. Tel.: 061 2323223.</p>	<p>Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.</p>	
<p>Prodaje se kamionska prikolica registrirana za traktor s atestom 14 t, »Regent« trobojni plug, obrtač i sijačica »Olt Gama 18« s lulama 2,25. Tel.: 024/532-570.</p>	<p>Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, virangoši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marama, pregače i sl. Tel.: 024/532-570.</p>	
<p>Prodajem salaš na Mirgeškom putu, 4 km od grada, nova gradnja, sve od čvrstog materijala, trofazna struja, bunar 50 m, dvije kupaonice, tri štale, svinjci, dvije garaže. Tel.: 064 247-09-49.</p>	<p>Izdajem apartman u Šantićevoj ulici u Subotici. Tel.: 063/865-55-96.</p>	
<p>Primam u radni odnos zubnog tehničara s iskustvom u Županji, R. Hrvatska. Smještaj osiguran. Informacije na tel.: 00385-95-366-17-67.</p>	<p>Dvobrazni plug 14, roleri, bunjevačka ruha, papuče, marama i slično, starinska kolijevka. Tel.: 024/528-682.</p>	
<p>Prodaje se građevinska parcela površine 844 m² za gradnju stambenog objekta, Mali Radanovac, Ulica Heroja Pinkija. Tel.: 063/551-871.</p>	<p>Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.</p>	
	<p>Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel.: 065 6081194.</p>	

Besplatni mali oglasi uz kupon iz Hrvatske riječi koji VAŽI DO 10. 12. 2019.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*.

Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Hrvatska likovna udruga CroArt prodaje umjetničke slike, djela članova udruge. Zainteresirani se mogu javiti predsjedniku udruge.

Tel.: +381 24 529 745; mobil: +381 63 518 218; e-mail: horvat.josip.su@gmail.com

HKC *Bunjevačko kolo*, Likovni odjel, prodaje slike svojih članova. Slike se mogu vidjeti u prostorijama Centra, ul. Preradovićeve 4, radnim danom od 8 do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

INTERNET +TELEVIZIJA +TELEFON

STANDARD MIX PAKETI

AT Astra Telekom

024 555 765
Karadordev put 2, Subotica
www.astratelekom.com

Katoličko društvo „Ivan Antunović“
Etnološki odjel „Blaško Rajić“

**POZIVA
NA OTVORENJE
XXIII. IZLOŽBE BOŽIČNJAKA**

koje će se održati u predvorju Gradske kuće
7. XII. 2019. godine u 19 sati.

Izložba Božićnjaka otvorena je do 14. XII.

Mogu se pogledati dvije prodajne izložbe: Likovnog odjela HKC-a „Bunjevačko kolo“ i Likovno-slamarskog odjela HKPD „Matija Gubec“. Izložba se priređuje uz potporu Državnog ureda za Hrvate izvan RH, Pokrajinskog tajništva za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine–nacionalne zajednice i Grada Subotice.

Katoličko društvo
**Ivan
ANTUNOVIĆ**

**Organizujte
poslovne ili privatne
proslave u jedinstvenom
ambijentu Pivčijeg salaša**

Uživanje u salašarskoj idili, toplini i mirisu salašarske peći, nezaboravni zalogaji salašarskih jela, razne aktivnosti na salašu, daleko od gradske vreve i stresnih trenutaka, na Bikovackom putu 8 km od centra Subotice.

Pivčiji salaš radi samo po prethodnoj rezervaciji
064-244 69 42

AKTIVNOSTI

- Prostor za druženja i sastanke (50 mesta)
- Degustacija hrane i vina
- Upoznavanje sa salašarskim životom
- Atelje, dečije igraonice, dečije radionice
- Razgledanje domaćih životinja
- Vožnja fiakerom atarskim putevima
- Ubiranje povrća i voća na salašu
- Razne sportske aktivnosti na leđini

HRANA

Predjelo: „Prisnac“ sa sirom

Supa - Supa od morkie

Glavno jelo:

- Pivčiji paprikaš sa valjušcima
- Specijalitet Pivčijeg salaša - mešano meso (mangulica + čurka + patka ili guska)
- Krompirača, pečena u salašarskoj peći

Kolači: štrudla sa makom ili višnjama

PIĆE

Rakija od kajsije, šljive, jabuke

Domaći liker od višanja

Domaća bela i crvena vina

Domaći sokovi od zove, nane i jabuke

Nogomet Međuopćinska liga Sombor – Apatin – Kula – Odžaci 1. razred

NK *Partizan* iz Kupusine se ipak natječe

KUPUSINA – Početkom studenog upravne strukture NK *Partizana* iz Kupusine odlučile su istupiti iz daljeg natjecanja u Međuopćinskoj nogometnoj ligi Sombor – Apatin – Kula – Odžaci. Izravni povod za poduzimanje ovako drastičnog koraka bile su nemile scene viđene na zaostaloj utakmici protiv NK *Stanišić 1920*, igranoj u Kupusini. Naime, po tvrdnjama domaćina, na ovoj utakmici je kod njihovih igrača i trenera kulminiralo nezadovoljstvo favoriziranjem određenih politički moćnih klubova u dotadašnjem dijelu ligaške sezone 2019./20., za koje su dobro obaviješteni već prije početka jesenskog dijela prvenstva znali da će se na koncu sezone plasirati u viši rang natjecanja. Nakon prekinutog meča sazvana je hitna sjednica UO-a *Partizan*, po čijoj se odluci klub obratio priopćenjem sportskoj javnosti,

kojega je u cijelosti objavio i naš tjednik. Svega nekoliko dana kasnije *Partizan* je ipak nastupio na narednoj ligaškoj utakmici. Iz kluba je ovih dana nemoguće dobiti bilo kakav službeni komentar novonastale situacije. Dobro upućeni u stanje i odnose snaga u Gradskom nogometnom savezu Sombor, pod čijom je jurisdikcijom natjecanje u kojem Kupusinci sudjeluju, kažu da je u međuvremenu između čelnštva *Partizana* i Saveza sklopljen dil. Kaznene prijave protiv igrača i trenera povučene su, a klub je bez sankcija i bez komentara nastavio natjecanje. U međuvremenu je odigrano i posljednje kolo jesenske polusezone, a u zimskoj pauzi će se sve zaboraviti. Ova afera će se pribrojiti onima o kojima se u nekoliko posljednjih godina u Somboru i u klubovima koji se natječu u ligama pod ingerencijom područnog i gradskog saveza sve glasnije priča, a ljudi bliski politici za sada ih koliko-toliko uspješno zataškavaju. Priče ostaju u klubovima, nitko ne želi stati iza njih imenom i prezimenom, u strahu od eventualnih posljedica. Za dobrog poznavatelja stanja u klubovima vidljiv je odlazak iz nogometa jednog dijela dugogodišnjih sportskih radnika, a još je vidljivija sada već alarmantna brojnost klubova koji odustaju od natjecanja.

Rukomet žene

Neke nove klinke

SONTA – Odustajanje ŽRK *Sonta* od ligaškog natjecanja po mnogima je samo prvi korak u gašenju kluba. No, na parketu hale OŠ *Ivan Goran Kovačić* nešto se dešava. Bivši trener Sončanki, sada jedan od trenera mlađih kategorija ŽRK *Somborelektro* **Stevan Mihaljev** okuplja skupinu nekih novih klinki i poučava ih osnovama rukometa. »Djevojčice, poglavito učenice 4. i 5. razreda, i dalje žele trenirati rukomet, iako su aktivnosti kluba zamrznute.

Iako smo sa Somborcima postigli vrlo povoljan sporazum o suradnji, zbog loše financijske situacije bili smo prinuđeni odustati od natjecanja. No, okupljanje i želja za radom ovih djevojčica govori mi da rukometna tradicija Sonte nije ugašena. Sada nam je prioritet naučiti ove djevojčice osnovama rukometa. Već ih imamo dvadesetak, a nadam se da će ova skupina biti uporna i da će se od njih iskristalizirati neka nova ekipa ŽRK *Sonta*. Ukoliko ŽRK *Sonta* ne bude dobila ozbiljniju potporu lokalne zajednice i smogla snage za natjecateljsko reaktiviranje, nadam se da će jedan dio ovih djevojčica, svakako onih najdarovitijih i najupornijih, izboriti svoje mjesto u *Somborelektro*«, kaže Mihaljev.

Mlade nade sončanskog rukometa na prvom okupljanju

U nedjelju, 1. prosinca, okupljene su najperspektivnije djevojčice iz Vojvodine dobi do 14 godina, članice klubova natjecateljica u ligama mlađih kategorija. Podijeljene u četiri skupine, 62 djevojčice su bile u prilici pokazati što znaju i izboiti se za mjesto na užem popisu reprezentativki Vojvodine. Okupljanje je započelo sastankom s trenerima, a potom se pristupilo testiranju rukometašica. Na koncu su odigrane utakmice bez rezultatskog značaja, na kojima su mlade igrateljice u praksi pokazale što znaju i mogu. Ovo je sedma godina u kojoj Rukometni savez Vojvodine organizira okupljanje, selektiranje i testiranje rukometašica mlađih kategorija. Na okupljanju je sudjelovala i jedna Sončanica, danas igrateljica *Somborelektra*, **Milica Cvetković**. Trener Stevan Mihaljev nije iznenađen njezinim brzim razvojem. »Milica

je za kratko vrijeme srušila sve norme. S treniranjem je započela kao potpuni rukometni analfabet, kao bucmasta, pomalo nespretna, uplašena i nesigurna djevojčica. Unutar svega dvije kalendarske godine doživjela je fantastičnu transformaciju. Bila je vrlo uporna, radina, strahova i nesigurnosti brzo je nestajalo. Postala je, zahvaljujući odlascima jednog broja igrateljica iz kluba, ali i svojim sve izraženijim kvalitetama, nezaobilazna prvotimka. Prelaskom u *Somborelektra* doživjela je puni procvat. Sada je već i tamo u krugu prvotimki. Ovaj poziv za selektiranje rezultat je njezine izvanserijske darovitosti, ali i vrlo upornog rada. Hoće li joj ovo biti odskočna daska za zapaženu sportsku karijeru, najviše ovisi o njezinim prioritetima i životnim planovima«, kaže Mihaljev.

Ivan Andrašić

Selekcija skupine A, Milica Cvetković stoji šesta s lijeva

POGLED S TRIBINA Ždrijeb

Prošlog tjedna na ždrijebu u Bukureštu nogometna reprezentacija Hrvatske je saznala svoje protivnike na predstojećem Europskom prvenstvu koje će se igrati u čak 12 gradova našega kontinenta. Poludirigirani sustav izbora budućih rivala na smotri najboljih europskih nacionalnih momčadi donio je izabranicima **Zlatka Dalića** mjesto u skupini D, skupa s domaćinom Engleskom, Češkom i još uvijek nepoznatom momčadi iz tzv. ceste C (Norveška – Srbija i Škotska – Izrael). Ujedno pobjednik ovog baraža bit će Hrvatskoj protivnik u posljednjem susretu skupine, 23. lipnja u Glazgowu. No, prije toga možda odlučujućeg susreta za plasman u osminu finala EP-a *vatrene* očekuje prvo uvodni susret na Wembleyu protiv Engleske (14. lipnja), te duel protiv Češke na Hampden Parku u Glazgowu (19. lipnja). Iako su mnogi očekivali skupinu koja će igrati u Budimpešti i Münchenu (zbog blizine i brojnosti potencijalnih navijača), skupina London – Glazgow uopće nije loša, a zbog brojnih hrvatskih građana na radu u Velikoj Britaniji i Irskoj može se očekivati velika podrška s tribina.

Drugi dobar moment vezan uz skupinu D, ukoliko naravno Hrvatska prođe skupinu, ogleda se u činjenici kako objektivni status drugog favorita (Englezi čak na kladionicama slove za prvog favorita prvenstva) donosi s druge pozicije ogled s prvoplasiranim iz skupine C (Španjolska, Poljska, Švedska i možda netko s tzv. ceste B). Što je jamačno mnogo bolje nego biti prvi i igrati u osmini finala protiv drugog iz najjače skupine F (Francuska, Njemačka ili Portugal).

Iskustvo iz Rusije pokazalo je kako na najvećim nogometnim natjecanjima nema sigurnih momčadi i apsolutnih favorita (sjetimo se Njemačke koja nije prošla prvi krug), pa stoga svaki susret i svakoga protivnika treba respektirati maksimalno.

Najbolji primjer za ovu tvrdnju i potvrdu njezine surove sportske istinitosti stiže iz Splita, i brutalne gostujuće pobjede *Rijeke* kontra *Hajduka* (4:0) na njegovom Poljudu. Do tog susreta su bili nanizali impresivni niz nepobjedivosti na svom Poljudu, a sada se s tribina tražila ostavka trenera **Burića**.

Neće se ni najbolji hrvatski izbornik u povijesti bolje provesti ne prođe li uzdignuta čela Londonom i Glazgowom.

D. P.

U NEKOLIKO SLIKA

Pun ruksak kulture

Iz Ivković šora

Disnotori Kreću?

Piše: Branko Ivković

Faljni, čeljadi moja. Jevo mene ode na salašu u Ivković šoru. Čitam niki dan u novinama da se i kod nas ode neće smit pravit disnotori po avlijama ko kadgod. Vele ovi iz bilog svita što određivaje kako će nam bit lipo, a mi i naše glavešine samo klamamo glavama, da to nije umano klat po kućama. Hm, meni to na isto izdođe: i u klanicama se taj josag mora usmrтит. No, svedno. Ne bi duljio, a jevo i voda mi se već oladila u laboru. Pario sam noge, a ondak niki najviše mislim o svem i svačem, a i Pera vidim da dolazi pa će mi poremetit moje gustiranje. Al moram još i ovo kast: eto kod nas u ovoj modernizaciji, privatizaciji, siromaškoj demokraciji i šta ti ja znam već kako ovo vrime zovu, mi nećemo imat problem s disnotorima, neće nam morat zabranjivat i donesivat kojikake zakone protiv tog – kod nas jednostavno to neće imat ko. Na priliku, ja tio skupit moju dicu i familiju prid Materice kugod i svake godine, pa opravit disnotor i prelo ovim mladima (i maloj unuki je prvo prelo), al oš andraka. Sad mislite: nema se. Ta, ima se! Odranili se ranjeniki, fala Bogu opleli dva Božića i priko dva metera žive mire, ima kupljeni i criva, debeli i tanki, pa i vinac bilog luka, sitne paprike, papra i sveg što s tim ide al nema belera. Nema već lipo koga nisam pito. Te jedan ne mož više, bole ga krste; drugi očo arbajtovat u firmu, a radi danjom noćom pa nema kada; ovi mladi što poznadu taj poso očli u svit trbuvom za kruvom i lipo nema ko. Doduše, kadgod sam ja to radio sam al više nisam vridan, a ne bi da kugod moj pajtaš Stipe počmem u ponediljak pa završim u subatu. To je poso za mlađeg čovika. Mi sa skoro šezdeset tribamo samo ložit u katlanku i pomalo rondzamo da nije tako bilo u naše vrime i pomalo se vrtimo oko boce s rakijom. Veli mi Periša šta se nisam digod upiso. Kaže da on zna da ima ti profesionalni di samo odneseš živinče i dočekaš koji sat pa ti oni sve lipo oprave i prirede, a ti samo platiš i nosiš kući sve gotovo. E, tu sam te čeko, moj Pere: platiš – da, al platiš tako kugod da si po svinčeta kupio. A i, čeljadi moja, kaki mi to disnotor? Pa onda možem otić u bilo koju mesaru pa kast »dajte mi od ovog toliko, onog onoliko« i mirna Bačka. Ma kaki, to nije disnotor kad se ne pali na avliji slamom, pa šuruje, pa raspravlja, melje, kuva obara, a borme koji put i obredi s dobrom domaćom kruškom, šljivom jal zardelijom, a o topljenju masti i žmarama da ni ne divanim. Ove žmare što nam prodaju su da ji Bog dragi sačuva, a skupe kugod najbolja divenica. Neka, snaću se ja, makar i ja radio tri dana kugod Stipe, al disnotora mora bit, onakog kako ga i moj bačo, dida i pradida radio. Valjdar će i ovi mladima doć odozdol u glavu pa će vidit da ovo u tim njevim sega-mega marketama nije ni blizo kugod ovo naše, domaće, čestito odranjeno i za familiju naminjeno. Ne triba tu ništa fantazirat, Bog je zato dao i naminio josag za ranu čoviku. Dosta sam fantaziro. Ajd, zbogom. Zvaću vas na koštolaš.

Bač Ivin štodir

Zašto samo najcrnije

piše: Ivan Andrašić

Bač Iva se u posljednji par dana jako uznemirijo. Njegovo selo ope u svi novina, radijona i televizija. Al ne po ničemu lipomu. Istina, televiziju ne glada, al sve to mož vidit i na sokočalu, sve mož pročitati i u novina. Niko jutro, ščim zapalijo sokočalo i otvorijo tamo di mož vidit sve šta ima novoga, vidi, njegovo selo se nave-liko spominje. Ka pročito natrukovano, ko da ga ko poljo ladnom vodom. Jedna, nisu je natrukovali ime ni prizime, neg samo prva slova, donela na svit bebu i bacila je u bunar. Kažu, čovek je ni bijo doma, neg u nadnice nigdi u Mađarcke. Ka došo natrag, vidijo, jal mu ona ispriopovidala, dite u bunaru. Oma sve reko žandarma. Došli oni, došli i nikaki u bilomu, dite izvukli, sve izbeštelovali i odneli ga, kažu sve će se vidit ka napravu nikaku, kako to kažu, obdukciju. Mater oma odneli u rešt, velu sve će se doznat, pa će na kraj sud kazat šta će i koliko dobit. Ružno, jako ružno, za ne povirovat. Za bač Ivu istom došlo no što mu oduvik išlo na živce. Kolikogod i štogod trukovo, o tako čega crnoga nikada ni tijo. Gadilo bi mu se na tako zaslužite nadnice. Gadu mu se i novine i televizije i radijoni što se naslađivu tako ščimgod. Taj dan ga se sitali svi što ga se ne bi sitali brez tako čegagod. Bulumenta ni što uživu trukovat i beštelovat o svega najcrnijega, stali ga skoletat da jim ispriopovida jal natrukuje štaj to bilo. Bis u njemu samo raso, počo priko telefona i otnesat koikoga. Velu mu, neka tako, kolege smo. Ta kaki kolege, misli se, trukujete kako triba, kako vam zdrav razum nalaže, onda istiom možemo bit kolege. Sa nikima se i ozbiljno priričijo. A kako i ne bi? Kadgod u njegovomu selu dojde do bilo čega crnoga, oma se to obnaroduje na svima televizijama, radijonima i u novinama. Jednoga pito i zašto se divani i trukuje samo no najcrnije, a toliko se lipoga priskoči. Vaj mu veli, pa to najviše volju ni što slušu, gledu i čitu. Misli se, možda taj što trukuje i bešteluje to ni ne volji, neg volju ni za koje trukuje i bešteluje. Tude se dobro zaštodi. Ko čita, gleda i sluša, mora pomislit da njegovi ništa ne valju, a njegovo selo najgorje što može bit. Nikada ne natrukuju ko napravijo cirkusa, metnu samo prva slova imena i prizimena, ne daj Bože da se obnaroduje ko pravijo cirkusa. A nima za koje to natrukovano i beštelovano, ni ni briga kojto napravijo, naslađivu se samo sonim što napravito. Vada jim nuz taki divan slađa kafa. Tako i sad. Niko ni napiso da to čudo napravila jedna crnpurasta što već u mladi godina donela na svit četveroje dice, što sa čovekom ni ni vinčana, tako o države dobiju više novaca, a rastajali se i sastajali već vraganajs put. Prvač, ope, svi natrukovali da čuda pravijo jedan učitelj iz njegovoga sela, ope ga zvala ista bulumenta što trukuje o crnoga. I to bilo u svi novina i na svi televizija, ope samo prva slova o imena i prizimena. A taj učitelj ni ni iz njegovoga sela, neg iz varoši. I tako, kadgod u selu bude štogoda lipoga, to ne bude ni u novina, ni na radijonu, ni na televizije. A bač Ivini će se uvik pitat zašto su na glasu samo po crnomu.

NARODNE POSLOVICE

- Mali potoci prave velike rijeke.
- Prošlost je najbolji prorok budućnosti.
- Bogatstvo se stječe znojem, posjeduje strahom, a napušta tugom.
- Ako želiš biti sretan, moraš živjeti skriveno.

VICEVI, ŠALE...

Prolaze Jure i Mate pokraj kafića u kojem je izbila tuča.

Kaže Mate:

– Idem vidjeti kakva je to tamo gužva.

Vrati se za nekoliko minuta razbijenog nosa, a Jure ga upita:

– I, kakva je gužva?

Mate će:

– Ma kakvi, uopće nema gužve, odmah dođeš na red.

– Molim kavu pet u jedan?

– Kako mislite?

– Šećer, mlijeko, kolačić, šifru za WI-FI i punjač za mobitel.

Nikada ne usisavajte sa slušalicama u ušima. Upravo sam završio cijeli stan i shvatio da usisavač nije bio uključen.

Pita muž ženu:

– Gdje su oni novci koje sam sklonio da se nađu ako zatrebaju?

– E, pa, zatrebali su!

Vremeplov – iz naše arhive Sveti Nikola kod Tumbasovih, 2003.

**PETAK
6.12.2019.**

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
09:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:20 Gorski liječnik
11:10 Riječ i život: Dar, bez hvala
12:00 Dnevnik 1
12:25 Divlja zemlja
13:22 Dr. Oz
14:07 Normalan život
15:00 Dobar dan, Hrvatska
15:49 Korak do neba
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 U mreži prijevare, američki film
22:00 5.com s Danielom, zabavni talk show
23:00 Dnevnik 3
23:35 Nema zemlje za starce, američki film
01:35 Blizu neprijatelja, serija
02:35 Dr. Oz
03:20 Dnevnik 3
03:46 Rođeni za divljinu, dokumentarna serija
04:31 Bijela robinja
05:16 Skica za portret
05:20 Dnevnik 2
06:02 Divlja zemlja

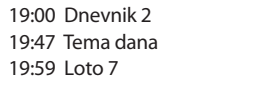

05:20 Kultura s nogu
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Edo i Medo
09:41 Alvin i vjeverice, crtana serija
10:05 Plesna akademija
10:30 Vučja krv
11:05 Psi, ta izvanredna bića - Taj izvanredni nos, dokumentarna serija
11:35 Heartland
12:35 Renovacija na prepad
13:30 Pas anđeo, film
15:00 Route 66 - legendarna autocesta, dokumentarna serija
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Rođeni za divljinu, dokumentarna serija
17:33 Naučite to i mog ljubimca, dokumentarna serija

17:55 Glasgow: EP u plivanju, prijenos
20:05 Veliki koraljni greben s Davidom Attenboroughom: Snimanje
21:00 Sherlock
22:40 Sigurna kuća
00:25 POPROCK.HR
00:55 Pas anđeo, film
02:20 Noćni glazbeni program

**SUBOTA
7.12.2019.**

06:50 Klasika mundi: Bečka filharmonija u milanskoj Scali, 2. dio
07:55 Western Union, američki film
09:30 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:10 Dobro jutro, Hrvatska
11:10 Kućni ljubimci
12:00 Dnevnik 1
12:25 Veterani mira
13:15 Zdrav život
13:40 Bajkovita Hrvatska:
13:55 Zajedno u duhu
14:30 Prizma, multinacionalni magazin
15:20 Istrage prometnih nesreća
15:50 Agenda: Svijet, vanjskopolitički magazin
16:25 Potrošački kod
17:00 Vijesti u 17
17:20 Manjinski mozaik: Naša Raša
17:40 Lijepom našom: Medulin 1
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
19:59 Loto 7
20:05 The Voice Hrvatska
21:50 Povratnik, američko-honghoško-tajvanski film
00:25 Dnevnik 3
01:07 Londonski bulevar, američko-britanski film
02:47 Dnevnik 3
03:17 Western Union, američki film
04:52 Manjinski mozaik: Naša Raša
05:07 Skica za portret
05:15 Dnevnik 2
05:57 Prizma, multinacionalni magazin

05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Edo i Medo, crtana serija
09:40 EBU drama: ?, drama

za djecu
10:00 Ovo je umjetnost
10:55 Vrtlari
11:25 Veliki snovi, a malo prostora
12:30 Špica, riva, korzo
13:45 Auto Market
14:20 Sherlock
16:00 Regionalni dnevnik
16:30 Klizanje: Zlatna pirueta, prijenos
17:55 Glasgow: EP u plivanju, prijenos
19:50 Inspektor Gadget, crtana serija
20:00 Košarka - NBA liga: Dallas - New Orleans, prijenos
22:35 Neobični planet, dokumentarna serija
23:25 Zla krv, serija
00:15 Brooklyn 99
00:35 Glazbeni Top20
01:20 Noćni glazbeni program

**NEDJELJA
8.12.2019.**

07:02 Pollyanna, film
09:17 Pozitivno
09:47 Biblija
09:57 Lipovljani: Grkokatolička liturgija, prijenos
12:00 Dnevnik 1
12:30 Plodovi zemlje
13:25 Rijeka: More
14:00 Nedjeljom u dva
15:05 Zimska mladenka, američki film
16:30 Mir i dobro
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kratki dokumentarni film
17:40 Volim Hrvatsku
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:00 Loto 6/45
20:05 "Ko te šiša
20:40 Hrvatski kraljevi: Rađanje kneževine, dokumentarna serija
21:30 Priča o Bogu s Morganom Freemanom
22:20 Dnevnik 3
23:00 Pollyanna, američki film
01:15 Nedjeljom u dva
02:10 Dnevnik 3
02:43 Reprizni program
02:58 Ako sutra odem - Priča o Lynyrd Skynyrd, glazbeno-dokumentarni film 95'
04:33 Priča o Bogu s Morganom Freemanom
05:23 Dnevnik 2
06:05 Rijeka: More

06:05 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Edo i Medo
08:30 Luka i prijatelji: Likovi iz mašte
09:00 Velečasni Brown
10:35 Ubojstvo u Walesu
12:10 Klizanje: Zlatna pirueta, snimka revije
13:35 Indeks
14:05 Najljepši školski vrtovi - dodjela nagrada
15:25 Magazin LP
15:55 The Voice Hrvatska
17:39 Baever Creek: Svjetski kup u skijanju - VSL
18:40 Glasgow: EP u plivanju, uključanje u prijenos
20:05 Na teži način, američki film
21:55 Jamestown, serija
22:50 Baever Creek: Svjetski kup u skijanju - VSL
23:40 Graham Norton i gosti
00:25 Ako sutra odem - Priča o Lynyrd Skynyrd, glazbeno-dokumentarni film 95'
02:00 Noćni glazbeni program

**PONEDJELJAK
9.12.2019.**

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
09:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:20 Gorski liječnik
11:10 Treća dob
11:35 Bonton
12:00 Dnevnik 1
12:25 Divlja zemlja
13:15 Dr. Oz
14:05 Plodovi zemlje
15:00 Dobar dan, Hrvatska
15:55 Korak do neba
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 Opstanak: Odlazak - Njemačka, dokumentarna serija
21:00 General, serija
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3

23:25 Romano Bolković - 1 na 1, talk show
00:10 Agenda: Svijet, vanjskopolitički magazin
00:40 Blizu neprijatelja, serija
01:40 Dr. Oz
02:25 Dnevnik 3
02:51 Rođeni za divljinu, dokumentarna serija
03:41 Bijela robinja, telenovela
04:26 Voli me zauvijek
05:11 Dnevnik 2
05:53 Divlja zemlja

05:05 Peti dan
06:05 Riječ i život
06:34 Juhuhu
06:35 Edo i Medo, crtana serija
09:41 Alvin i vjeverice, crtana serija
10:05 Plesna akademija
10:30 Vučja krv
11:05 Indeks
11:35 Heartland
12:35 Renovacija na prepad
13:30 Tajne kuće Versini, francuski film
15:10 Route 66 - legendarna autocesta, dokumentarna serija
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Rođeni za divljinu, dokumentarna serija
17:35 Auto Market
18:05 Dokumentarna emisija/film - kratka forma
18:20 TV Bingo
19:00 Crtani film/serija
19:30 POPROCK.HR
20:05 Stadion
21:00 Infiltrator, britanski film
23:05 Amerikanci
00:00 Sretnik
00:50 Dobar, bolji, najbolji... britanski slastičar
01:50 Tajne kuće Versini, francuski film
03:25 Noćni glazbeni program

**UTORAK
10.12.2019.**

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
09:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:10 Dobro jutro, Hrvatska

10:20 Gorski liječnik
11:10 Glas domovine
11:35 Informativka
12:00 Dnevnik 1
12:25 Divlja zemlja
13:15 Dr. Oz
14:05 Znanstveni krugovi
14:30 Zdrav život
15:00 Dobar dan, Hrvatska
15:55 Korak do neba
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 U svom filmu: Franjo Gregurić
21:00 Klub 7
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Hrvatska za 5
00:15 Blizu neprijatelja, serija
01:15 Dr. Oz
02:00 Dnevnik 3
02:26 Rođeni za divljinu, dokumentarna serija
03:16 Bijela robinja
04:01 Voli me zauvijek, telenovela
04:46 Reprizni program
05:10 Dnevnik 2
05:52 Divlja zemlja

05:05 Izvan formata
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Edo i Medo
09:41 Alvin i vjeverice
10:05 Plesna akademija
10:30 Vučja krv
11:35 Heartland
12:35 Renovacija na prepad
13:25 Srce grada, film
15:00 Tajne Arapskoga poluotoka: Saudijska Arabija

- Zapad, dokumentarna serija
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Rođeni za divljinu, dokumentarna serija
17:35 Luda kuća
18:15 Hrvatski kraljevi: Rađanje kneževine, dokumentarna serija
19:00 Crtani film/serija
19:30 POPROCK.HR
20:05 Kuhan i pečen
21:00 Voda za slonove, film
23:00 Amerikanci
23:55 Sretnik
00:45 Dobar, bolji, najbolji... britanski slastičar
01:45 Srce grada, film
03:15 Noćni glazbeni program

SRIJEDA 11.12.2019.

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
09:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:20 Gorski liječnik
11:10 Eko zona
11:35 Bonton
12:00 Dnevnik 1
12:25 Divlja zemlja, telenovela
13:15 Dr. Oz
14:05 Potrošački kod
14:30 Pogled preko granice - Hrvati u BiH
15:00 Dobar dan, Hrvatska
15:55 Korak do neba
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma

18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
19:59 Loto 7
20:05 Kultura s nogu
20:36 Destinacija: Hrvatska, emisija o turizmu
21:03 Menoniti: Među pripadnicima najzagonetnije nacije na svijetu, dokumentarni film
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Slavni holivudski parovi
00:15 Blizu neprijatelja, serija
01:15 Dr. Oz
02:00 Dnevnik 3
02:26 Rođeni za divljinu, dokumentarna serija
03:16 Bijela robinja
04:01 Kultura s nogu
04:31 Reprizni program
05:10 Dnevnik 2
05:52 Divlja zemlja

05:20 Što je klasik?
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Edo i Medo
09:41 Alvin i vjeverice
10:05 Dino Dana
10:30 Vučja krv
11:05 Luka i prijatelji: Igre
11:35 Heartland
12:35 Renovacija na prepad
13:25 Blagdanski savjetnik, američki film
15:00 Tajne Arapskoga poluotoka: Saudijska Arabija - Istok, dokumentarna serija
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Rođeni za divljinu, dokumentarna serija
17:40 Nogomet, LP - sažetak

utakmice od utorka
18:00 Nogomet, LP - emisija
18:55 Nogomet, LP: Dinamo - Manchester City, prijenos
20:50 Nogomet, LP - emisija
21:40 Džoker, američki film
23:15 Nogomet, LP - sažeci
23:40 Amerikanci
00:35 Sretnik
01:25 POPROCK.HR
01:55 Dobar, bolji, najbolji... britanski slastičar
02:55 Blagdanski savjetnik, američki film
04:25 Noćni glazbeni program

ČETVRTAK 12.12.2019.

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
10:20 Gorski liječnik
11:10 Sto godina Jedinstva, emisija pučke i predajne kulture
12:00 Dnevnik 1
12:25 Divlja zemlja
13:15 Dr. Oz
14:05 Hrvatska moj izbor
14:30 Prometej
15:00 Dobar dan, Hrvatska
15:55 Korak do neba
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:00 Loto 6/45
20:05 Tko želi biti milijunaš?
21:00 Puls
22:00 Otvoreno

22:50 Dnevnik 3
23:25 Prljavi novac: Trgovina oružjem
00:20 Blizu neprijatelja, serija
01:20 Dr. Oz
02:05 Dnevnik 3
02:31 Skrивene tajne izvora: Florida - kristalni izvori
03:21 Bijela robinja
04:36 Reprizni program
05:10 Dnevnik 2
05:52 Divlja zemlja

05:20 Knjiga ili život
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Edo i Medo
09:41 Alvin i vjeverice
10:05 Dino Dana
10:30 Noćne more iz svijeta prirode
11:05 Pozitivno
11:35 Heartland
12:30 Renovacija na prepad
13:20 10 giorni senza mamma, talijanski film
15:00 Tajne Arapskoga poluotoka: Bilo jednom ... Bajkoviti Oman
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Skrивene tajne izvora: Florida - kristalni izvori
17:40 Luda kuća
18:20 Kuhan i pečen
19:30 POPROCK.HR
20:05 Kuhan i pečen
21:00 F20, hrvatski film
22:35 Amerikanci
23:30 Sretnik
00:20 Dobar, bolji, najbolji... britanski slastičar
01:20 10 giorni senza mamma, talijanski film
02:55 Noćni glazbeni program

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine. Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata. Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glas domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT 1 utorkom od 11.10 sati. Radijski program *Glasa Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelom svijetu. Konkretno informacije o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 i utorkom u repriznim terminima u 3.05 i 20.15 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 21.05, koju prenosi i Prvi program Hrvatskog radija.

ZVUCI BAČKE RAVNICE

Emisija na hrvatskom jeziku *Zvuci bačke ravnice*, na valovima Radio Bačke (99,1 Mhz) emitira se četvrtkom od 18 do 20 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKUD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati. Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

HUN "CRO-NEWS"

HRVATSKA UDRUGA NOVINARA "CRO-NEWS"

Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica
tel: 024/553-355, e-mail: cronews05@gmail.com

MANJINSKI MEDIJI - DANAS I SUTRA *unaprjeđenje profesionalnih standarda manjinskih medija*

Subotica, 9.12.2019. godine
prostorije Hrvatskog nacionalnog vijeća, Preradovićeva 13

16:30 - 16:55 *Prijava sudionika*

16:55 - 17:00 *Pozdravna riječ* – Branimir Kuntić, predsjednik HUN "Cro-news"

STANJE I PRAKSA U MEDIJIMA I INFORMIRANJU

17:00 - 17:20 prof. dr. Dubravka Valić Nedeljković - *informiranje i medijska scena u Republici Srbiji (stanje i perspektive)*

17:20 - 17:40 Kalman Kuntić - *informiranje na manjinskim jezicima*

17:40 - 18:00 Emil Lulić - *analiza i komentar na Nacrt strategije razvoja sistema javnog informiranja u RS*

18:00 - 18:20 Pauza za kavu

PRAVNA REGULATIVA I IZVORI FINANCIRANJA U OBLASTI INFORMIRANJA

18:20 - 18:35 Branimir Kuntić - *pravna regulativa u oblasti informiranja*

18:35 - 18:50 Miroslav Keveždi - *izvori financiranja medija*

18:50 - 19:20 Rasprava i zaključci

Seminar pod nazivom „Manjinski mediji - danas i sutra“ organizira se uz potporu:

Ministarstvo kulture i informiranja
Republike Srbije

Hrvatsko nacionalno vijeće
u Republici Srbiji

RADIO MARIJA

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
VRDNIK	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

Pretplatite se!

Uz popust od 20%

TUZEMSTVO

- ☐ 6 mjeseci = 1300 dinara
☐ 1 godina = 2600 dinara

* INOZEMSTVO

- ☐ 6 mjeseci = 75 eura
☐ 1 godina = 150 eura

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna.

HRVATSKARIJEČ

Ime i prezime: _____
 Ulica i broj: _____
 Mjesto i zemlja: _____
 Telefon i e-mail: _____

Hrvatska riječ u PDF-u

Pretplata na internetsko izdanje tjednika

- * Tuzemstvo: 1000 dinara godišnje
- * Inozemstvo: 10 eura godišnje

Nalog otvorite na: www.hrvatskarijec.rs/pretplata

SWIFT: OTPVRS22
 VOJVOĐANSKA BANKA
 AD MS FIL. SUBOTICA
 IBAN: RS35325960160000218862
 NIU Hrvatska riječ,
 Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:
 NIU »Hrvatska riječ«,
 Trg cara Jovana Nenada 15/II,
 24000 Subotica
 Uplatu izvršiti na broj žiro računa
 325950060001449230

*Zbog povećanja troškova dostave novina primorani smo povišiti cijenu pretplate.
 Hvala na razumijevanju.

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
 ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
 DEŽURSTVO 0-24 SATA

10 godina ZKVH

PRAZNIK HRVATSKE ZAJEDNICE DAN IZBORA PRVOG SAZIVA HRVATSKOG NACIONALNOG VIJEĆA

Obilježiti ćemo svečanom akademijom u petak, 13. prosinca 2019. godine s početkom u 19 sati u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici (Trg slobode 1), a prije toga je u 18 sati u subotičkoj katedrali sveta misa (Trg svete Terezije 1).

Tradicionalno, na ovoj će svečanosti biti uručena priznanja:

- Ban Josip Jelačić za društveni rad u hrvatskoj zajednici,
- Dr. Josip Andrić za doprinos hrvatskoj kulturi i
- Pajo Kujundžić za doprinos u obrazovanju na hrvatskom jeziku.

Nakon programa, u holu ispred Velike vijećnice bit će upriličen prigodni domjenak.

Srdačno Vas očekujemo!

Jasna Vojnić, predsjednica